

การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
: กรณีศึกษาโรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
THE STUDY OF THE GRATEFULNESS BEHAVIORS POSSESSED
BY THE MATHAYOMSUKSA 2 STUDENTS TOWARDS THEIR PARENTS
: A CASE STUDY OF Taweethapisek School,
Bangkokyai District, Bangkok.

นางสาวพงศ์พัชรา สัมพันธ์รัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
: กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

นางสาวพงศ์พัชรา สัมพันธ์รัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE STUDY OF THE GRATEFULNESS BEHAVIORS POSSESSED
BY THE MATHAYOMSUKSA 2 STUDENTS TOWARDS THEIR PARENTS
: A CASE STUDY OF Taweethaisek School,
Bangkokyai District, Bangkok.**

MISS. PHONGPHACHARA SAMPHANTHARAT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Buddhist Studies)

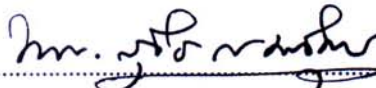
Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

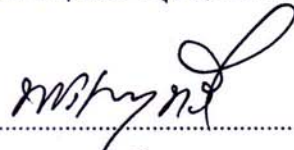
(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

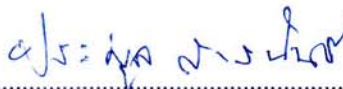
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ. ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ. ดร.)

.....กรรมการ
(พระมหาทวี มหาปญฺโญ, ผศ. ดร.)

.....กรรมการ
(ดร. ประมุท สารพันธ์)

.....กรรมการ
(ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาทวี มหาปญฺโญ, ผศ. ดร.
ดร. ประมุท สารพันธ์

ประธานกรรมการ
กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ : กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขต บางกอก-
ใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- ผู้วิจัย** : นางสาวพงศ์พัชรา สัมพันธ์รัตน์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระมหาทวิ มหาปญฺโญ (ละลง), ผศ., ดร. ป.ธ.๕, พธ.บ. (ปรัชญา),
ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา), M.Phi., Ph.D. (Buddhist Studies)
 - : ดร. ประมุข สารพันธ์ ป.ธ.๗, พธ.บ., M.Ed., Ph.D.
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๒ / มกราคม / ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร (๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดา (๑) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ทั้งหมด ๒๕๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ LSD (Least Square Difference Method)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความเชื่อ เรื่องความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งกับความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาเป็นเครื่องหมายของคนดี
๒. ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดา พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาโดยรวมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓. นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทิต โดยรวมแตกต่างกัน นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทิต โดยรวมแตกต่างกัน นักเรียนที่มีการอยู่อาศัยในครอบครัวในปัจจุบันต่างกัน มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทิต โดยรวมไม่แตกต่างกันในทุกๆ ด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน นักเรียนที่มีอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทิต โดยรวมไม่แตกต่างกันในทุกๆ ด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทิต โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕

๔. ความคิดเห็นข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทิต ในพระพุทธศาสนา พบว่าส่วนใหญ่เข้าวัดทำบุญตักบาตรฟังธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา รองลงมาเป็นคนกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ ในการปลูกฝังพฤติกรรมการปฏิบัติตน ด้านความกตัญญูทวดเวทิตต่อมารดาบิดา พบว่าส่วนใหญ่ช่วยพ่อแม่ทำงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจ รองลงมาทดแทนพระคุณมารดาบิดา ทำให้พ่อแม่ภูมิใจและมีความสุข ไม่ทำให้ท่านเสียใจ

Title to Thesis : The Study of the Gratefulness Behaviors Possessed by the Mathayomsuksa 2 Students towards their Parents : A Case Study of Taweethapisek School, Bangkokyai District, Bangkok.

Researcher : Miss Phongphachara Samphantharat

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

- : Assist. Prof. Dr. Phramaha Tawee Mahapannyo (Lalong)
Pali 9, B.A., M.A., M. Phil., Ph.D. (Buddhist Studies) Delhi U.
- : Dr. Phamul Saraphan, (Pali 7, B.A., M.Ed., Ph.D.)

Date of Graduation : 12 /01 /2512

ABSTRACT

The thesis is of three objectives, namely : (1) to study the gratefulness behaviors possessed by Mathayomsuksa 2 students towards their parents at Taweethapisek School, Bangkokyai District, Bangkok. (2) to comparatively study the Gratefulness behaviors possessed by Mathayomsuksa 2 Students towards their parents. (3) to study the recommendations of the way to cultivate the gratefulness behaviors to be possessed by Mathayomsuksa 2 Students towards their parents at Taweethapisek School, Bangkokyai District, Bangkok.

This study is a survey research. The exemplary groups include the high school students of Mathayomsuksa 2, of 250. The tools used in this research are the questionnaire of the rating scale In this research, the analysis of the Data carried out by finading out the frequency, the average, the standard deviation, the value F-test, the one - way analysis of variance and comparision of the difference of pairs with LSD (Least Square Difference Method).

From the research, it is found that.

1. Regarding their beliefs about the Buddhism are generally at the level of the best agreement with gratefulness as the mark of good persons.

2. Regarding the behavior of gratefulness towards their parents, it is found that most of the students are generally of the levels of behavior in conducticting their lives

with gratefulness towards their parents at the over all levels.

3. The students of different family stata are of the different behaviors of gratefulness towards their parents. The students of different ages are of different gratefulness. The students whose state of living in the family are different are of not different behavior on every side the fact of which is not according to the assumptions. The students whose parents are of different accupations are of the indifferent behavior of gratefulness in every aspect. The students who believe in different reheigions are generally of the different behavior of gratefulness towards their parents statistically at the level of 0.05.

4. From the idea, the suggestion and the way to found the belief in the gratefulness in Buddhism, it is found that most of the students go to the temple, make merits, offer alms in the monks begging bowls, listen to the Dhamma and spread Buddhism. At the later step, they are good persons and grateful to their gratefulness to their parents inceding the benefital persons. In founding the behavior of gratefulness towards their parents, it is found that most of the students help their parents to do some works with pleasure and repay their parents goodness the fact of which will parent to be pleased and happy and finally will not make them regret.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ก็เพราะความช่วยเหลือจากบุคคลหลายๆ ท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ คือ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระสุธีธรรมานุวัตร (ท่านเจ้าคุณเทียบ) ผู้คอยชี้แนะแนวทางและสอนสั่งการทำวิทยานิพนธ์ ท่านพระอาจารย์พระมหาทวิ มหาปญโญ (ละลง) อาจารย์ ดร.ประมุข สารพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำปรึกษาในการเสนอโครงการและแนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์

กราบขอบพระคุณ ท่านพระอาจารย์พระมหาทวิ มหาปญโญ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และท่านพระอาจารย์พระมหาภุชณะ ตรุโณ ประธานกรรมการสอบ เป็นอย่างสูง และขอบพระคุณ ดร. จุฑามาศ วาริแสงทิพย์ ซึ่งเป็นผู้ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำให้กำลังใจ และชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ที่เมตตาแก้ไขบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ให้

ขอกราบขอบพระคุณพระครูใบฎีกาสนั่น ทयरุกุโข ที่เปิดโอกาสให้นิสิตได้สมัครสอบ และมีโอกาสเข้ามาศึกษา ณ สถาบันอันทรงเกียรติแห่งนี้

กราบขอบพระคุณ ดร. เรียงชัย หมั่นชนะ ดร. แสง นิลนามะ ดร. วีระชาติ นิม่องค์ ดร. ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์ ดร. มาศโมฬี จิตวิริยธรรม อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ได้ให้คำแนะนำ ให้ข้อมูลประกอบการศึกษาและวิจัยได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ ดร. ศศิวรรณ กำลิ่งสินเสริม ผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาอุบล จรธมฺโม ได้ให้ความสะดวกและออกหนังสือขอความร่วมมือในการศึกษาและวิจัยไปยังหน่วยงานต่างๆ

กราบขอบพระคุณ ท่านพระอาจารย์บรรณารักษ์ห้องสมุด บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าหน้าที่หอสมุดธรรมศาสตร์ รวมถึงท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการ อันทรงคุณค่ายิ่งทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงในงานวิจัยฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ ผอ. ศักดิ์ศิภูษี เสียงเสนาะ ผู้อำนวยการโรงเรียนราชวินิตบางแคปานจ้ำ และผอ. สมเกียรติ เจริญจิม ผู้อำนวยการโรงเรียนทวีธาภิเศก ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์และเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าวิจัยอย่างเต็มความสามารถ ขอขอบพระคุณท่านพระอาจารย์พระมหาศิริศักดิ์ ทอดศิริ (เวียงอุโฆษณ์) วัดปากน้ำภาษีเจริญ พระอาจารย์พระมหานิยม สีลสวโร แม่ณัฐ จันทร์หนูหงษ์ อ.พูนทรัพย์ ขุนชิต อ.บุญนำ คุ่มศิลป์ อ.จินตนา ชิดเชื้อ ซึ่งเป็นกำลังใจ และให้ความอนุเคราะห์ในการช่วยเหลือข้อมูลด้านการแปลเอกสารภาษาอังกฤษและขอขอบคุณ

นักเรียนโรงเรียนทวิธาภิเศกทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือ ในการตอบแบบสอบถาม ตลอดจน เพื่อนสหธรรมิกทุกท่าน ที่ได้เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันทางด้านข้อมูล และให้คำแนะนำพร้อมทั้งกำลังใจ ด้วยดีตลอดมา กราบแทบเท้าและกราบขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่ผู้ให้ชีวิตเลือดเนื้อจิตวิญญาณ คุณป้าเสริม สัมพันธ์รัตน์ คุณแม่สายใจ สัมพันธ์รัตน์ และพี่น้องทุกคน ผู้คอยให้ความรักความ อบอุ่น ดูแลและเป็นกำลังใจให้ในด้านการเรียนการศึกษา แก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา คุณงามความดี และประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และบูชาคุณของบุพพการี คือ มารดาบิดาผู้ให้กำเนิดเกิดกาย ตั้งแต่ใน อดีตชาติจนถึง ปัจจุบันชาติ ทุกภพ ทุกชาติภูมิอย่างยิ่ง บูชาพระคุณของคุณครู อุปีชฌาย์วิปัสสนาจารย์ อาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ ประสาทวิชาความรู้ให้ ตลอดทั้งครอบครัวญาติพี่น้องผู้มีอุปการคุณ ทุกๆ ท่าน

พงศ์พัชรา สัมพันธ์รัตน์

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ก
กิตติกรรมประกาศ		จ
สารบัญ		ช
สารบัญตาราง		ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ		ฎ
บทที่ ๑	บทนำ	
	๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
	๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
	๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
	๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
	๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๕
	๑.๖ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
	๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
บทที่ ๒	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
	๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม	๘
	๒.๒ ความกตัญญูกตเวทีตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๓
	๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวที ต่อมารดาบิดาของนักเรียน	๒๗
	๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๐
	๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๑

บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๒
	๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๒
	๓.๓ เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๔
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสุ่มตัวอย่าง	๕๘
	๓.๕ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย	๕๙
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
	๔.๑ ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๑
	๔.๒ ตอนที่ ๒ ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิต์ ในพระพุทธศาสนา	๖๕
	๔.๓ ตอนที่ ๓ ระดับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิต์ต่อ มารดาบิดา	๖๖
	๔.๔ ตอนที่ ๔ เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทิต์ต่อ มารดาบิดา	๗๒
	๔.๕ ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางการ ปลูกฝังความกตัญญูทเวทิต์ต่อมารดาบิดาของนักเรียน	๘๒
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๖
	๕.๒ อภิปรายผล	๘๙
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๓
บรรณานุกรม		๙๔
ภาคผนวก		๙๕
	ผนวก ก แบบสอบถาม	๑๐๑
	ผนวก ข หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย	๑๐๘
	ผนวก ค ประวัติโรงเรียนทวีธาภิเศก	๑๑๕
ประวัติผู้วิจัย		๑๑๙

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตารางที่ ๓.๑	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๔
ตารางที่ ๔.๑	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสถานะในครอบครัว	๖๑
ตารางที่ ๔.๒	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามอายุ	๖๒
ตารางที่ ๔.๓	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามการอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน	๖๒
ตารางที่ ๔.๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามอาชีพของผู้ปกครอง	๖๓
ตารางที่ ๔.๕	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ	๖๔
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเทวีในพระพุทธศาสนาของนักเรียน จำแนกรายข้อ	๖๕
ตารางที่ ๔.๗	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดาของนักเรียน จำแนกรายด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียน	๖๖
ตารางที่ ๔.๘	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ จำแนกรายข้อจำแนกรายข้อ	๖๗
ตารางที่ ๔.๙	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านช่วยทำกรางานของท่าน จำแนกรายข้อ	๖๘
ตารางที่ ๔.๑๐	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านดำรงวงศ์ตระกูล จำแนกรายข้อ	๖๙
ตารางที่ ๔.๑๑	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านประพฤตินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก จำแนกรายข้อ	๗๐
ตารางที่ ๔.๑๒	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านทำบุญอุทิศให้ท่าน	๗๑

	เมื่อท่านล่องลับไปแล้ว จำแนกรายชื่อ	
ตารางที่ ๔.๑๓	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความ กตัญญูกตเวที จำแนกตามสถานะในครอบครัว	๗๒
ตารางที่ ๔.๑๔	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับ พฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวที ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ จำแนกตามสถานะในครอบครัว	๗๔
ตารางที่ ๔.๑๕	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความ กตัญญูกตเวที จำแนกตามอายุ	๗๕
ตารางที่ ๔.๑๖	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของ ระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวที ด้านดำรงวงศ์ตระกูล จำแนกตามอายุ	๗๖
ตารางที่ ๔.๑๗	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความ กตัญญูกตเวที จำแนกตามการอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน	๗๖
ตารางที่ ๔.๑๘	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความ กตัญญูกตเวที จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง	๗๘
ตารางที่ ๔.๑๙	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความ กตัญญูกตเวที จำแนกตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ	๗๙
ตารางที่ ๔.๒๐	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของ ระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวที ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อ ท่านล่องลับไปแล้ว จำแนกตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ	๘๑
ตารางที่ ๔.๒๑	จำนวนและร้อยละ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางการปลูกฝัง ความกตัญญูกตเวทีในพระพุทธศาสนา	๘๒
ตารางที่ ๔.๒๒	จำนวนและร้อยละ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางการปลูกฝัง ความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน	๘๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้อ้างอิงเป็นข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๕) การอ้างอิง ใช้ระบุเล่ม / ชื่อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ดังตัวอย่าง เช่น ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒. หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎกวรรค พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๖๗ หน้าที่ ๒๑๒. ขุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๕๒/๑๔๗ หมายถึง สุตตนปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมปทปาลี เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๕๒ หน้า ๑๔๗ เป็นต้น

พระสุตันตปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ลั.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย สคาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกายก ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(บาลี)	=	สุตตนปิฎก	ขุททกนิกาย ขุททกปาฐปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย เอกกนิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.สตุตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย สัตตกนิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย อปทาน	(ภาษาไทย)
ลั.นิ.อ.	(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค อรรคถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเยาวชนและนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยสนใจไม่ใส่ใจในการเรียน ขาดความรับผิดชอบต่อการเรียน การงาน ขาดความกตัญญูต่อมารดาบิดาไม่เชื่อฟังคำสอนของมารดาบิดา และครูอาจารย์ ตลอดจนมีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น โต้เถียง พุดจาไม่เพราะ พุดจาก้าวร้าว ไม่ให้เกียรติ ไม่สนใจความรู้สึกมารดาบิดา ดิดเพื่อน เชื้อเพื่อน จนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ขาดความรับผิดชอบต่อการเรียน การงาน ที่ได้รับมอบหมาย หลีกเลี่ยงการทำงาน การช่วยงาน ทั้งที่บ้านและส่วนรวม ตลอดจน ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ขาดความมีน้ำใจ ตลอดจนถึงการ แสดงออกถึง ความกตัญญูต่อผู้ใหญ่ มารดาบิดา ครูอาจารย์ ขาดความรับผิดชอบต่อบ้านเรือน ซึ่ง ถือได้ว่า บุคคลที่กล่าวมานั้น ขาดความกตัญญูต่อตนเองด้วย

เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามายาวนาน พฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนไทยได้อาศัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและเป็น เบ้าหล่อหลอมจิตใจ กิจกรรมสำคัญต่างๆ ระดับชาติสู่ชุมชน ระดับรากหญ้า มักจะมีพิธีกรรม ทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทาง จิตใจ ซึ่งกล่าวได้ว่าชีวิตคนไทยมีความผูกพันและอิงอาศัยพระพุทธศาสนามาตลอดตั้งแต่เกิด จนกระทั่งตาย ได้ฝังลึกลงในจิตใจและวิถีชีวิตการดำรงชีพของคนไทยก็ว่าได้ เป็นเครื่องหล่อหลอม กลั่นกรองนิสัยใจคอพื้นใจของคนไทยมาโดยตลอด จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของความคนไทย

ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณ ย่อมนำตัวเองไปสู่หนทางแห่งความสุข ทั้งความกตัญญูรู้คุณ ต่อมารดาบิดา ผู้ให้กำเนิด ซึ่งเป็น พระพรหมของลูก เป็นเทวดา เป็นบูรพาจารย์ เป็นพระอรหันต์ของลูก ตลอดจนมีความกตัญญู ต่อสัตว์และสิ่งแวดล้อม ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างสมดุล “ความกตัญญู” หมายถึง ความตระหนักรู้ในคุณของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อ ตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม”

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุต. โด), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

“กตเวที” คือการตอบแทนคุณ ความเป็นผู้สนองคุณท่าน” ความกตัญญู เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง “ความกตัญญู เป็นมงคลอันสูงสุด สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก คือ มารดาบิดา เป็นต้น สัตบุรุษเป็นคนกตัญญูกตเวที รู้บุญคุณที่บุคคลอื่นกระทำกับตนแล้วกระทำการตอบแทน โดยไม่เห็นแก่ตัว ย่อมแสวงหาโอกาสตอบแทนบุคคลผู้มีคุณ จึงเป็นบุคคลที่เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่บุคคลทั้งหลาย มีมารดาบิดา เป็นต้น ความเป็นผู้สนองคุณท่าน กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน ผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่นและแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น”^๒ บุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สำนึกในบุญคุณและคิดตอบแทนคุณคน ช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวม ด้วยความเมตตากรุณา การกระทำเช่นนี้ย่อมนำความสุขความเจริญและสิริมงคลมาสู่ชีวิตตนเอง คนที่ขาดความกตัญญู ย่อมไม่น่าคบหา เป็นสาเหตุนำมาซึ่งภัยพิบัติทั้งหลายทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ตลอดจนถึงความเชื่อและการปฏิบัติตน ตามหลักจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนนั้น เป็นแนวทางในการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดา และครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างยิ่ง ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสังคมหน่วยแรกที่มีมนุษย์จะต้องเจอตั้งแต่ เกิด เติบโต จนกระทั่งตาย^๓ “การวางพื้นฐานของมนุษย์ทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางร่างกาย ทางความคิดสติปัญญา ทางอารมณ์และทางสังคม”^๔ จะมาจากการอบรมของครอบครัว บุคคลสำคัญที่จะทำให้กำเนิดชีวิต หรือกำหนดชีวิตของนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนนั้น ก็คือ มารดาบิดา ครอบครัวไทยในอดีต จะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ หรือเรียกว่าครอบครัวขยาย ในครอบครัวจะประกอบด้วยสมาชิกระดับต่างๆ ตั้งแต่ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา มารดาบิดาและลูกหลาน ครอบครัวลักษณะนี้ จะอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น ในขณะที่เดียวกันเด็ก จะได้เรียนรู้ วัฒนธรรม ของครอบครัว การประพฤติปฏิบัติตนต่อกันของสมาชิกในครอบครัว การอบรมนิสัย ลักษณะอย่างนี้เป็นสิ่งที่เด็กจะได้รับแต่เยาว์วัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม่แก่ดัดยาก” ปัญหาการประพฤติปฏิบัติตนหรือมารยาทต่างๆของเยาวชนที่เกิดขึ้น จึงได้รับการแก้ไขจากมารดาบิดาและครอบครัว

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๗.

^๓ ดูรายละเอียดใน อ.ง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๒/๖๖-๖๗.

^๔ สุพัตรา สุภาพ, *สังคมและวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๓๖.

^๕ ศิริธรรม ธนะภูมิ, *พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕), หน้า ๔๕.

พระพุทธศาสนาส่งเสริมความกตัญญูทเวที สอนให้มนุษย์รู้จักการกระทำหน้าที่ของตนเอง เริ่มจากความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อหน้าที่ในครอบครัว ต่อสมาชิกในครอบครัว เช่น หน้าที่ของมารดาบิดา หน้าที่ของบุตรธิดา หน้าที่ของนักเรียน เมื่อมนุษย์ทุกคนปฏิบัติตามหลักความกตัญญูแล้ว จะก่อให้เกิดความเจริญด้านจิตใจ ซึ่งจะส่งผลให้สังคมนั้นๆ มีความสุขและร่มเย็นตลอดไป เป็นเหตุให้เกิดความรักเคารพ ความเมตตา ความศรัทธาต่อกัน มีความกตัญญูต่อมารดาบิดา ครูอาจารย์ผู้มีพระคุณ ทำให้ไม่เกิดช่องว่างระหว่างลูกกับพ่อแม่ มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ดี ซึ่งส่งผลให้เห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้อง ตอบแทนพระคุณ คุณของมารดาบิดา ความกตัญญูทเวที “ใครมีความดีแก่เรา แม้เพียงเล็กน้อย เรามองเห็น เราต้องหาโอกาส ที่จะทำให้ชัดเจนขึ้นว่า คนนี้เขามีความดี ความกตัญญู เราต้องพยายามทำให้ความดีชัดเจน นี่คือกตัญญูทเวทีตา โดยมากเราพูดถึงในลักษณะ พ่อแม่กับลูก ครูกับศิษย์ ความกตัญญูต่อพ่อแม่ ครูบาอาจารย์นั้น เป็นสิ่งที่เราจำเป็นต้องมีอย่างชัดเจน แน่นอนถ้าขาดความกตัญญูทเวทีตาธรรมต่อพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ไปเสียแล้ว ข้ออื่นก็พากันเลวหมด”^๖ ความกตัญญูแทรกอยู่ในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย จนเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย จวบจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ซึ่งถ้าหากว่านักเรียน ได้รู้ซึ่งถึงคุณค่าของความรัก ความอบอุ่น ที่มารดาบิดามีต่อตนนั้น ทำให้รู้ถึงคุณค่า ของความกตัญญูทเวที คนดีให้ดูที่ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ใครมีความดีแก่เรา แม้เพียงเล็กน้อย เราต้องหาโอกาสตอบแทนพระคุณ บุญคุณจะต้องทดแทน ตอบแทนคุณมารดาบิดา ผู้ให้เลือดเนื้อชีวิตและจิตวิญญาณ

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความกตัญญูทเวทีซึ่งเป็นคุณธรรมของคนดีเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนตนมาดี สามารถยกจิตใจให้สูงส่ง ซึ่งมีใจจะเกิดขึ้นกับทุกคนได้ ผู้ที่ประพฤติตนถูกต้อง ชีวิตมีแต่ความเจริญ และยังความสุขมาให้ผู้ที่มีความกตัญญู ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ เป็นผู้ที่มิจิตใจสูงส่ง ประกอบด้วยคุณธรรมอันดี และเป็นแบบอย่างแก่คนอื่นได้นั้น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการยกย่องชมเชย ว่าเป็นผู้ที่ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นอุดมมงคลแก่ชีวิต ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ซึ่งอยู่ในวัยเยาว์ กำลังจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่นและเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เป็นอนาคตของชาติบ้านเมืองและสังคมต่อไปในภายภาคหน้า และเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดาและผู้มีพระคุณ ตามแนวพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของนักเรียน เหตุที่เลือกนักเรียนชายระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากอยากทราบนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒ ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่าง

^๖ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เถียว อุปเส โณ), สมุดบันทึกความเป็นครูดี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

วัยเด็กกำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่นนั้น เป็นวัยที่ต้องปรับตัวระหว่างความเป็นเด็กไปสู่วัยรุ่นและมีพฤติกรรมที่ติดเพื่อน เชื่อเพื่อนรักเพื่อน จนบางครั้งมีพฤติกรรมที่ดื้อรั้น ตลอดจนก้าวร้าวต่อมารดาบิดา ไม่เชื่อฟังคำสั่งเตือนสั่งสอนของมารดาบิดา จนทำให้ตนเองเดือดร้อน ผู้ให้กำเนิดต้องทุกข์ใจนั้น มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูอยู่ในระดับใด และยังไม่มีการศึกษาวิจัยพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศวรรษที่ของนักเรียน ช่วงของวัยก่อนวัยรุ่น กล่าวคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จึงทำการวิจัยเป็นกรณีศึกษาเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศวรรษที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศวรรษที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางการปลูกฝังความกตัญญูทศวรรษที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ๕ ด้าน ได้แก่

๑.๓.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศวรรษที่ ๒ ด้าน คือ ๑. ความเชื่อเรื่องกตัญญูทศวรรษที่ในพระพุทธศาสนา ๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทศวรรษที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๓.๒ **ขอบเขตด้านประชากร** ประชากรที่ทำการศึกษาในการทำการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒ ห้องเรียน ห้องเรียนละ ๕๕ คน รวมทั้งสิ้น ๖๖๐ คน

๑.๓.๓ **ขอบเขตด้านพื้นที่** โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จากประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๓.๔.๑ **ตัวแปรต้น** คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

๑. สถานะในครอบครัว

๒. อายุ

๓. การอยู่อาศัยในครอบครัว

๔. อาชีพของผู้ปกครอง

๕. ศาสนาที่นักเรียนนับถือ

๑.๓.๔.๒ ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีของนักเรียน

๑. ความเชื่อเรื่องกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนา

๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดา

- ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ

- ช่วยทำภาระงานของท่าน

- ดำรงวงศ์ตระกูล

- ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก

- ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านเวลา ตั้งแต่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๔ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๕๔

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที ที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดา อยู่ในระดับใด

๑.๔.๒ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดา แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๔.๓ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาหรือไม่อย่างไร

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีแตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีการอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน ต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญู แตกต่างกัน

๑.๕.๔ นักเรียนที่มีอาชีพของผู้ปกครองแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูแตกต่างกัน

๑.๕.๕ นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูแตกต่างกัน

๑.๖ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ **สถานะในครอบครัว** หมายถึง ลำดับที่ของความเป็นบุตร (บุตรคนที่ ๑, บุตรคนที่ ๒, บุตรคนที่ ๓ เป็นต้น) และการอยู่ด้วยกันหรือแยกกันอยู่ของมารดาบิดา

๑.๖.๒ **อายุ** หมายถึง อายุของนักเรียนที่อยู่ในช่วง ๑๒-๑๕ ปี

๑.๖.๓ **การอยู่อาศัยในครอบครัวปัจจุบัน** หมายถึง ความเป็นอยู่ของนักเรียน ได้อยู่รวมกันกับมารดาบิดา

๑.๖.๔ **อาชีพของผู้ปกครอง** หมายถึง ผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการ, รัฐวิสาหกิจ, พนักงานบริษัท, ค้าขาย, เกษตรกรรม, รับจ้างและอาชีพอื่นๆ

๑.๖.๕ **ศาสนาที่นับถือ** หมายถึง การนับถือศาสนาของนักเรียน ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม และศาสนาอื่นๆ

๑.๖.๖ **พฤติกรรม** หมายถึง การประพฤติปฏิบัติต่อมารดาบิดาด้วยใจเคารพ รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดี ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตอบแทนผู้มีพระคุณ ประพฤติปฏิบัติต่อมารดาบิดาด้วยจิตใจที่ประกอบด้วยอุปการะ สงเคราะห์ห่อนุเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนสุดประมาทด้วยคุณธรรมสำนึกในบุญคุณต้องตอบแทน

๑.๖.๗ **กตัญญูกตเวทิตะ** หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นกระทำแก่ตนแล้วตอบแทน เป็น ๒ ส่วน คือ กตัญญู คือ บุคคลผู้รู้คุณ กตเวทิตะ คือ บุคคลผู้ตอบแทนหรือสนองคุณผู้มีพระคุณในที่นี้ ได้กล่าวถึงนักเรียนที่ต้องตอบแทนบุญคุณ มารดาบิดาผู้มีพระคุณ

๑.๖.๘ **ความเชื่อเรื่องความกตัญญูกตเวทิตะ** หมายถึง ความเชื่อว่าความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี แสดงได้กับเฉพาะมนุษย์เท่านั้น เป็นสามัญสำนึกต้องแสดงออกด้วยใจเคารพ เชื่อว่าการเลี้ยงดูมารดาบิดาเป็นหน้าที่ของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติ มีความเคารพและเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าผู้ที่ไม่กตัญญูต่อมารดาบิดา คงยากที่จะมีความกตัญญูต่อผู้อื่น การเลี้ยงดูมารดาบิดา ถ้าปราศจากความเคารพ ก็ไม่ต่างอะไรกับเลี้ยงสัตว์เลี้ยง เชื่อว่ามารดาบิดาเป็นพระในบ้าน เป็นเหมือนพระพรหม เทวดาคองค์แรก ครูอาจารย์คนแรก พระอรหันต์ของลูก

๑.๖.๙ **การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทิตะต่อมารดาบิดา** หมายถึง พฤติกรรมต่อมารดาบิดา ประกอบด้วย ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำทำงานของท่าน ดำรงวงศ์ตระกูล ปฏิบัติตนให้เหมาะแก่การรับทรัพย์มรดก ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น

๑.๖.๑๐ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ หมายถึง นักเรียนชายผู้กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก จำนวน ๑๒ ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น ๖๖๐ คน

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบถึงระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๗.๒ ได้ทราบผลเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน

๑.๗.๓ ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนและกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบของตนต่อผู้มีพระคุณ

บทที่ ๒

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียน ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในการวางรากฐานชีวิตของนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

๑) ความหมายของพฤติกรรม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายพฤติกรรม ไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน^๑ ได้ให้ความหมาย พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า

พฤติกรรม (Behavior)^๒ เป็นผลมาจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่าง ๆ การกระทำของมนุษย์อาจสังเกตเห็นได้ชัดเจน ได้แก่การกระทำทางกาย เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น เรียกว่า “กายกรรม” การกระทำทางวาจา ได้แก่ การพูด สนทนา การทักทายและการสั่งสอน เป็นต้น เรียกว่า “วจีกรรม” ส่วนการกระทำที่ซับซ้อนมากขึ้น ยกต่อความเข้าใจ ต้องติดตามสังเกต วิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า เป็นการกระทำทางใจ เช่น การคิด การจำ การลืม การเรียนรู้ แรงจูงใจ เจตคติ ความเมตตาหรือความรัก เป็นต้น เรียกว่า “มโนกรรม” พฤติกรรมของมนุษย์ทั้ง ๓ ลักษณะ มิได้อยู่แยกจากกัน แต่ทำงานผสมผสานเป็นจริตหรือจริยาตามลักษณะความประพฤติประจำอยู่ในสันดาน พื้นเพจิต หรือลักษณะอุปนิสัย ๖ ประเภท คือ รากจริต โทสจริต โมหจริต สัทธาจริต พุทธิจริต วิตกจริตในทางจิตวิทยาตะวันตกทั่ว ๆ ไปเรียกลักษณะทั่ว ๆ

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๑.

^๒ เรียม ศรีทอง, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิร์คเวฟ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

ไปของบุคคลว่าบุคลิกภาพ (Personality) ซึ่งรวมหมายถึงคุณสมบัติภายในและพฤติกรรมเฉพาะบุคคลโดยรวม^๓

เพียเจท์ (Piaget)^๔ ให้ความหมายพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง ลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์ และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์การร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจและอนามัยของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ์

อริสโตเติล (Aristotle)^๕ นักปรัชญาชาวกรีกผู้ยิ่งใหญ่เคยกล่าวไว้ก่อนคริสต์ศักราชว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เพราะมนุษย์ชอบรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นพวก มีการรวมกลุ่มปะทะสังสรรค์ปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) การกระทำหรือกิริยาอาการที่มนุษย์แสดงออกในแต่ละวัน จึงมีรูปแบบต่าง ๆ และแตกต่างกันออกไป เป็นธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไปที่จะแสดงกิริยาอาการหรือการกระทำต่าง ๆ ออกมาทั้งในรูปแบบพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ที่สามารถสังเกตได้ และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) อันได้แก่ ความรู้สึก การรับรู้ การคิด การจำ และอารมณ์ต่างๆ เป็นต้น

โคลเบอร์ก (Kohlberg)^๖ กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกที่มีพื้นฐานมาจากความยุติธรรม คือการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับกันอยู่โดยทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากล ซึ่งคนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกๆ สถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้น พันธะทางจริยธรรม จึงเป็นการเคารพในสิทธิข้อเรียกร้องของผู้อื่นอย่างเสมอภาค และโคลเบอร์ก^๗ เชื่อว่า “ในการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น จะต้องใช้เหตุผลเชิงพฤติกรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น”

ซานเดนท์ (Zanden)^๘ กล่าวถึง ความหมายของพฤติกรรมว่า มุมมองและคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยวิธีใช้แนวทางของศาสนาและสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล

^๓ Gordon Allport, **The Person in Psychology**, (Boston : Beacon Press, 1968), p. 568.

^๔ Piaget, **The Moral Judgment of Child**, (London : Routledge & Kegan Raul, 1960), p. 1.

^๕ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕๑๔.

^๖ Kohlberg, L. “Stages and Sequence : The Cognitive Developmental Approach to Socialization”, **Handbook of Socialization Theory and Research**, (Chicago : Rand McNaiiy and Company, 1969), p. 391.

^๗ Kohlberg, L. “**Development of Moral Character and Moral Ideology**”, in **Review of Child Development Research**, (Connecticut : Printers, Inc. , 1976), p. 32.

^๘ James W. Vander Zanden, **Sociology the Core**, 3rd ed., (New Yok : McGraw-Hill Inc., 1986), p. 323.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต^๕ กล่าวถึง พฤติกรรมว่า การกระทำของบุคคล ซึ่งเป็นการแสดงออกในการตอบสนองหรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสภาพการณ์ใด สภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยิน นับได้อีกทั้งวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัยหรือเป็นปรนัย ไม่ว่าจะการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้น เกิดได้ทั้งภายในและภายนอกร่างกาย เช่น การร้องไห้ การคิด การกิน การอ่านหนังสือ การเต้นของหัวใจ การกระตุกของกล้ามเนื้อ เป็นต้น

พรรณราย ทรัพย์ะประภา^๖ ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม (Behavior) คือการกระทำใดๆ ก็ตามซึ่งสามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น หรือโดยการใช้เครื่องมือ พฤติกรรมมิได้หมายความว่าเฉพาะแต่เพียงการแสดงออกทางด้านร่างกายภายนอกเท่านั้น ยังรวมไปถึงการกระทำหรือกิจกรรมภายในความรู้สึกรู้สึกของบุคคลด้วย

ประสาน – ทิพวรรณ หอมพุด^๗ ได้ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรม ไว้ดังนี้

๑. หมายถึง การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิตและบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ จากการกระทำกิจกรรมเหล่านั้น ซึ่งมีทั้งทางดีและทางไม่ดี เช่น การหัวเราะ การร้องไห้ เสียใจ การออกกำลังกาย เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นผลจากกระบวนการทางจิตวิทยา ได้แก่ การตั้งใจ การเรียนรู้ การจำ การลืม และความรู้สึกรู้สึกนึกคิด เป็นต้น

๒. หมายถึง กระบวนการต่างๆ ของบุคคลที่ปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมของบุคคลเหล่านั้น ออกมาในรูปของการกระทำ หรือการแสดงออกของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ภายใต้กลไกของความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเอง มนุษย์ทุกคนจะมีกระบวนการของพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทุกคนจะมีความต้องการและมีสาเหตุจูงใจเป็นของตนเองอยู่ตลอดเวลา และสามารถตัดสินใจที่จะกระทำการต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง สิ่งที่ปรากฏออกมานั้น เป็นพฤติกรรมของมนุษย์

กันยา สุวรรณแสง^๘ ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม คือ กิริยา อาการ บทบาท ลีลา ท่าทาง การประพฤติ ปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน ๕ ทวาร คือ โสตสัมผัส จักขุสัมผัส ชิวหาสัมผัส เป็นต้น

^๕ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, การปรับพฤติกรรม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๒.

^๖ พรรณราย ทรัพย์ะประภา, จิตวิทยาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๒.

^๗ ประสาน – ทิพวรรณ หอมพุด, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : พิษณุการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๓-๗๔.

^๘ กันยา สุวรรณแสง, จิตวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, ๒๕๔๒), หน้า ๘๒.

สงวน สิทธิลิขสิทธิ์^{๑๑} ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง การกระทำหรือกิจวัตรที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกล้ามเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางความรู้สึกนึกคิด ซึ่งโดยปกติมนุษย์และสัตว์ย่อมแสดงออกมาให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ชัด และเห็นไม่ได้ชัด ซึ่งขึ้นอยู่กับการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้นเป็นสำคัญ

สร้อยตระกูล (ดิยานนท์) อรรถมานะ^{๑๒} ได้อธิบายความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม (behavior) นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกของบุคคล (Action) ทั้งนี้รวมถึงการงดเว้นการกระทำด้วย (Inaction) นอกจากนั้นการตัดสินใจที่รู้สึกได้ของบุคคล กลุ่มหรือองค์การ หรือการกระทำที่ซ่อนเร้นแต่พร้อมที่จะแสดงออก อาทิ การมีความคิดริเริ่ม ก็นับเป็นการกระทำเช่นกัน ดังนั้น คำว่า “พฤติกรรม” จึงรวมถึงสิ่งที่บุคคล กลุ่มหรือองค์การประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เปิดเผย (Overt behavior) และยังรวมถึงพฤติกรรมที่ยังไม่แสดงออกหรือพฤติกรรมซ่อนเร้น (Covert behavior) ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการภายในอื่นๆ ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก ทักษะคิด เป็นต้น นอกจากนั้น ยังรวมถึงการงดเว้นการกระทำ หรือการไม่แสดงออกทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจอีกด้วย

ผู้วิจัยสรุปความได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออก การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ การกระทำหรืออากัปกริยาต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏออกมา ทางกาย วาจา ใจ ที่ถูกต้องดีงาม อันบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ และไม่สามารถสังเกตเห็นได้ โดยการกระทำนั้นมีทั้งดีและไม่ดี อันเป็นผลมาจากการตอบสนองความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเร้า

๒) ความสำคัญของพฤติกรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของพฤติกรรมไว้ ดังนี้

ชัยพร วิชชาวุธ^{๑๓} อ้างถึง โคลเบอร์ก (Kohlberg) ที่ชี้ให้เห็นว่า พัฒนาการทางพฤติกรรมของบุคคลจะเป็นไปตามลำดับขั้น จะกระโดดข้ามขั้นไม่ได้ พฤติกรรมแต่ละขั้นเป็นผลของการคิดไตร่ตรอง มีการใช้ข้อมูลในการจัดระเบียบ และพัฒนาการความคิดของตนเองใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างความคิดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม จนเกิดพฤติกรรมใหม่ขึ้นทดแทนที่พฤติกรรมเก่า และพฤติกรรมใหม่จัดอยู่ในขั้นสูงกว่า

^{๑๑}สงวน สิทธิลิขสิทธิ์และคณะ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑.

^{๑๒}สร้อยตระกูล (ดิยานนท์) อรรถมานะ, พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๑๓}ชัยพร วิชชาวุธ, แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๒-๔๓.

เพียเจท์^{๑๖} ได้ศึกษาพฤติกรรมของเด็ก และได้อธิบายว่า พฤติกรรมจะแฝงอยู่ในกฎเกณฑ์ต่างๆ ทุกชนิด และในการเล่นเกมต่างๆ ของเด็กจะต้องมีกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบซับซ้อน แอบแฝงอยู่ในเกมส์ โดยให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของการเล่นเกมส์ของเด็ก

ดวงเดือน พันธุมนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจจนึก^{๑๗} ได้กล่าวถึง ทฤษฎีพัฒนาการทางพฤติกรรมของเพียเจท์ไว้ว่า “พัฒนาการของมนุษย์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาด ในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ และลักษณะต่างๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล จึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์”

สุดใจ บุญอารีย์^{๑๘} กล่าวไว้ดังนี้ ปัจจัยด้านต่างๆซึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลหรือมีพฤติกรรม ดังนี้ ๑. ระดับอายุ ระดับอายุกับพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอยู่บ้าง ผู้มีอายุแตกต่างกันมีผลทำให้พัฒนาการแตกต่างกัน แต่ไม่ใช่เกี่ยวข้องกันอย่างแน่นอนตายตัว ทั้งนี้เพราะแต่ละคนจะมีพัฒนาการในอัตราส่วนที่แตกต่างกัน ๒. ระดับสติปัญญา ระดับสติปัญญากับความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจปัญหา มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน ๓. ความแตกต่างระหว่างเพศ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ให้ทัศนะว่าความแตกต่างระหว่างเพศ ก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่มีผลต่อพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลของคน ซึ่ง ฟรอยด์ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เพศชายมีพัฒนาการสูงกว่าเพศหญิง และหากมีการทำผิดเกิดขึ้น เพศหญิงมักจะเกิดความสำนึกผิด แต่เพศชายมักจะเกิดความกลัว

จากทฤษฎีผู้วิจัยสรุปความสำคัญของพฤติกรรมได้ดังนี้ มนุษย์เป็นคนหนักแน่นมั่นคง มีความขยัน อดทน ต่อสู้เพื่อเอาชนะความทุกข์ความเดือดร้อนได้ด้วยปัญญา โดยใช้เหตุผลของตนเป็นที่พึ่งของตนเองได้

๓) ระดับของพฤติกรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงระดับของพฤติกรรม ดังนี้

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์^{๑๙} กล่าวว่า การพัฒนาพฤติกรรม จะต้องพัฒนาไปตามระดับขั้นตอน

^{๑๖} Piaget, Jean, *The Moral Judgment of Child*, (New York : Collier Book, 1962), p. 14.

^{๑๗} ดวงเดือน พันธุมนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจจนึก, *จริยธรรมของเยาวชนไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๐), หน้า ๓๕-๔๐.

^{๑๘} สุดใจ บุญอารีย์, *การฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม : ทฤษฎีและการปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาการหนังสือ กรมวิชาการ, ๒๕๔๑), หน้า ๗๒-๗๓.

^{๑๙} พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๗-๑๓.

เพราะระดับการศึกษาของเด็กจะมีอิทธิพลต่อระดับพฤติกรรม ซึ่งมีพัฒนาการไปตามระดับสติปัญญา

ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๒๐} อ้างถึง โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลกับระดับอายุ โดยอาศัยแนวคิดของเพียเจท์ ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๖ ชั้น เรียงเหตุผลตามระดับอายุของผู้ใช้เหตุผล ซึ่งพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้ง ๖ ถูกจัด เป็น ๓ ระดับ ดังนี้ พฤติกรรมระดับก่อนเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่ประโชยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น พฤติกรรมระดับตามเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการกระทำตามเกณฑ์ของกลุ่มย่อยๆ ของตนหรือทำตามกฎหมายหรือหลักศาสนา แต่ยังคงมีการควบคุมจากภายนอก พฤติกรรมระดับเหนือเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการตัดสินใจข้อขัดแย้งต่างๆ ด้วยการคิดไตร่ตรองด้วยตนเองเสียก่อน จึงตัดสินใจ แล้วแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่า

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น ได้รับอิทธิพลจากสังคมด้วย บุคคลที่เกิดมาในสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับกฎเกณฑ์ ระเบียบ ประเพณีในสังคมของตน เพื่อให้เกิดความสุขและเป็นที่ยอมรับในสังคม

๒.๒ ความกตัญญูกตเวทีตามหลักพระพุทธศาสนา

๑) ความหมายของความกตัญญูกตเวที

นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมาย ไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๒๑} ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า รู้อุปการะคุณที่ท่านทำให้, (ผู้)รู้คุณท่าน เป็นคำคู่กันกับ กตเวที และได้ให้ความหมายของคำว่า กตเวที ว่า (ผู้)สนองคุณท่าน, เป็นคำคู่กันกับกตัญญู

พุทธทาสภิกขุ^{๒๒} ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า การระลึกถึงและยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่น ที่มีอยู่เหนือตนเรียกว่า กตัญญูตา (กตัญญู) การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้น ๆ เรียกว่า กตเวทีตา (กตเวที) คนที่รู้บุญคุณ เรียกว่าคนกตัญญู คนที่ทำตอบแทน เรียกว่าคนกตเวที

^{๒๐}ดวงเดือน พันธุมนาวิน, จริยธรรมของเยาวชนไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๒๐.

^{๒๑}ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๑, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ สัน, ๒๕๓๘), หน้า ๕.

^{๒๒}พุทธทาสภิกขุ, กตัญญูกตเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

กตัญญูกตเวทิตา หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบให้ปรากฏ นี่เป็นธรรมประคองโลกให้เป็นอยู่ได้ และอยู่ได้ด้วยความสงบสุข

พระเทพวิสุทธิเมธี^{๒๓} กล่าวถึงคำว่ากตัญญูกตเวทิตา เป็นคำที่มาด้วยกัน เมื่อกล่าวถึงความกตัญญู ก็ต้องกล่าวถึงกตเวทิตาไปโดยปริยาย เพราะในทางปฏิบัติคุณธรรม ๒ ข้อนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้ เมื่อกล่าวโดยสรุป ความกตัญญูก็คือ ความรู้และการยอมรับรู้ในบุญคุณของบุคคล สัตว์ สิ่งของ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อตัวเราทั้งทางตรงและทางอ้อม กตเวทิตา คือ พยายามกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ ช่วยเหลืออุปการะ ยกย่อง บำรุง รักษาให้คงอยู่ในสภาพที่ดีงาม เพื่อความสงบสุขของสังคม และเพื่อความสมดุลทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๒๔} ได้ให้ความหมายของคำว่ากตัญญูกตเวทิตา ไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ หมายถึง ความเป็นคนกตัญญูกตเวทิตา และได้ให้ความหมายของคำว่า กตัญญูกตเวทิตา หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทนแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ กตัญญูรู้คุณท่าน กตเวทิตา ตอบแทนหรือสนองคุณท่าน

ผู้วิจัยสรุปความได้ว่า กตัญญูกตเวทิตา หมายถึง การรู้คุณของผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่กระทำประโยชน์แล้วแก่ตน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แล้วจดจำและตระหนักในพระคุณนั้น หาโอกาสประกาศและตอบแทนพระคุณ โดยไม่ได้คิดว่าเป็นการใช้หนี้บุญคุณโดยตีราคาเหมือนอย่างการซื้อขายสิ่งของ กตัญญูกตเวทิตา แบ่งเป็น ๒ ส่วนดังนี้ กตัญญู คือ บุคคลผู้รู้คุณท่าน กตเวทิตา คือ บุคคลผู้ตอบแทนหรือสนองคุณผู้มีพระคุณ ในที่นี้ได้กล่าวถึงนักเรียนที่ต้องตอบแทนบุญคุณมารดาบิดาผู้มีพระคุณ ดังนั้นกตัญญูกตเวทิตาจึงเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ต้องมีและถ้าใครมีสิ่งนี้แล้ว ชีวิตของคนนั้นก็จจะรอด กตัญญูอย่างเดียวไม่ได้ต้องมีกตเวทิตาด้วย ความกตัญญูจึงต้องไปถึงกตเวทิตา คือต้องมีการกระทำด้วย

๒) ความสำคัญของความกตัญญูกตเวทิตา

ในพระไตรปิฎกได้ยกย่องคนกตัญญูไว้ดังนี้

๑. เป็นสัตบุรุษ ได้แก่ คนดี มีคุณธรรม เป็นบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนา เพราะความกตัญญูกตเวทิตาเป็นภูมิของสัตบุรุษ

^{๒๓} พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), กตัญญูกตเวทิตา เป็นเครื่องหมายของคนดี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๖-๗.

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

๒. เป็นบุคคลที่หาได้ยาก เพราะบุคคลที่มี ความกตัญญูกตเวทิต์ ต้องฝึกฝนตนมาดี สามารถยกจิตใจของตนให้สูงส่งได้ ซึ่งมีใช้จะเกิดขึ้นกับคนทุกคนได้

๓. ประสบแต่ความสุข เนื่องจากประพฤตินั้นถูกต้อง ชีวิตจึงมีแต่ความเจริญ และยังนำความสุขมาให้แก่บุคคลอื่น ๆ ด้วย

๔. ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ เพราะเป็นผู้มีจิตใจสูงส่ง ประกอบด้วยคุณธรรมอันดี และเป็นแบบอย่างแก่คนอื่น ๆ ได้ จึงสมควรได้รับการยกย่องชมเชย

๕. ประพฤติสิ่งที่เป็นอุดมมงคลแก่ชีวิต เพราะความกตัญญูเป็นข้อปฏิบัติที่ก่อให้เกิด สวัสดิมงคลแก่ชีวิต เป็นอุดมมงคลในชีวิต ดังพุทธพจน์กล่าวไว้ “สาธุ สาธุ สารีบุตร เธอเป็นคนกตัญญู เธอจงให้พราหมณ์เด่านี้นวขเกิด เขาจักเป็นปุชฌนิยบุคคล”^{๒๕}

“สัตบุรุษเป็นคนกตัญญู เป็นคนกตเวทิต์ ความเป็นคนกตัญญู ความเป็นคนกตเวทิต์ สัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญความเป็นคนกตัญญูและความเป็นคนกตเวทิต์ทั้งหมดนี้เป็นภูมิสัตบุรุษ”^{๒๖}

คนกตัญญูกตเวทิต์ มีปัญญา มีกัลยาณมิตร และมีความรักดีมั่นคง ช่วยทำกิจของมิตรผู้ตกยากโดยเต็มใจ บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่าสัตบุรุษ ผู้ใดประกอบด้วยคุณธรรมทั้งปวงเหล่านี้ คือเป็นผู้มีศรัทธา อ่อนโยน แจกทานด้วยดี รู้ความประสงค์ ศิริยอม ไม่ละคนเช่นนั้น ผู้สงเคราะห์มีวาจาอ่อนหวานสละสลวย^{๒๗}

นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของความกตัญญูกตเวทิต์ไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๒๘} ได้กล่าวถึงความกตัญญูไว้ว่า การตระหนักถึง พระคุณของมารดาบิดา และหน้าที่สำคัญของมารดาบิดาตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้นให้เห็นว่ามารดาบิดาเป็นปุชฌนิยบุคคลของลูก กล่าวคือ ท่านเป็นพระพรหม เป็นบูรพาจารย์ เป็นอรหันต์ของลูก จึงควรแก่การกราบไหว้ เคารพบูชาของลูกตลอดกาล มารดาบิดา คือบุคคลที่ควรเคารพกัญญาอย่างสูงสุด มารดาบิดาเป็นเหมือนพระพรหมของลูก เพราะประกอบด้วยคุณธรรมที่สำคัญอันเรียกว่า พรหมวิหารธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มารดาบิดาจัดเป็นบูรพาจารย์ คือครูอาจารย์คนแรกที่คอยแนะนำสั่งสอนให้ความรู้แก่ลูก นอกจากนี้ มารดาบิดายังเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญอีก ๕ ประการ คือ ๑) ห้ามปรามป้องกันจากความชั่ว ๒) ดูแลฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๔) เป็นธุระในเรื่องจะมีคู่ครองที่สมควร ๕) มอบทรัพย์

^{๒๕} พ.อ.ป. (ไทย) ๓๓/๓๒๑/๒๕๒.

^{๒๖} คุุรายละเอียดใน อังทุก. (ไทย) ๒๐/๓๓/๗๗.

^{๒๗} คุุรายละเอียดใน พุ.ชา. ทุก. (ไทย) ๒๗/๗๗-๗๘/๖๐๘.

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), คุุณบิดามารดาสุดพรรณามหาศาล, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗.

สมบัติให้เมื่อถึงโอกาส ผู้ที่เป็นลูกนั้น ก็ต้องตั้งอยู่ในความกตัญญูกตเวทีโดยพึงเคารพมารดาบิดา ผู้เป็นเสมือนทิศเบื้องหน้า โดยการปฏิบัติดังนี้ ๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ๒) ช่วยทำ กิจธุระการงานของท่าน ๓) ดำรงวงศ์สกุล ๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศไปให้ท่าน

อานวย จันเงิน^{๒๙} กล่าวไว้ว่าความกตัญญูกตเวที เป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษยชาติ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้มีความสัมพันธ์กันในสังคมมนุษย์และเป็นบ่อเกิดแห่ง ความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของมนุษยธรรมทั้งหลาย เพราะเป็น เครื่องทำลายความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของความดี เป็นเหตุให้เกิดความสุขุม รอบคอบ ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบโดยลำดับ

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)^{๓๐} กล่าวถึงความสำคัญของความกตัญญูไว้ว่า คนในสมัยโบราณเขามองเห็นการณ์ไกลว่าอะไรจะเกิดขึ้น เขาจึงย่ำสอนกันมากในเรื่องนี้และถือว่า ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญและมีความจำเป็นแก่สังคม นักปราชญ์ในอินเดีย ได้เขียน สอดแทรกความกตัญญูไว้ในวรรณกรรมทุกเรื่อง เพื่อสอนใจเยาวชน ทางด้านวรรณคดีใน พระพุทธศาสนา ได้แก่ ชาดกต่างๆ เป็นนิทานสอนใจ ก็แฝงไว้ด้วยความกตัญญูกตเวทีเกือบทุกเรื่อง เพื่อสอนให้ลูกมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา ไม่ประทุษร้ายพ่อแม่ ไม่ทำอะไรให้พ่อแม่เข้าใจ เจ็บไข้ดูแลรักษา ช่วยเหลือกิจการเมื่อพ่อแม่ต้องการ ในประเทศจีน ได้แก่ ขงจื้อ ได้เขียนหลัก ปฏิบัติเกี่ยวกับความกตัญญูให้ลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สอนให้บุคคลรู้จักเคารพบนอบ นับถือผู้มีพระคุณ

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต)^{๓๑} กล่าวถึงความกตัญญูว่า ความกตัญญูนั้น ไม่มี เฉพาะมนุษย์เท่านั้น ความรู้คุณของวัตถุสิ่งของก็เป็นกตัญญู ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง บ้านที่พัก อาศัย ธรรมชาติแวดล้อมที่เราอยู่ ทุกสิ่งล้วนมีบุญคุณ จึงมีภายิตว่า “นิมิตต์ สาธุรูปานํ กตญญูกตเวทีตา” แปลว่า ความรู้คุณและประกาศตอบแทนคุณนั้นให้ปรากฏเป็นเครื่องหมายของ คนดี

^{๒๙}อานวย จันเงิน, “การพัฒนาความกตัญญูกตเวทีตามแนวคิดพระวรวงศ์เธอ (ทองน้อย กิตติทินุโน)”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (ภาควิชาสารัตถบัณฑิตศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๘.

^{๓๐}พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), กตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๖-๗.

^{๓๑}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต), ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

จากที่นักวิชาการได้กล่าวมานั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความกตัญญูทเวทเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษยชาติ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์และเป็นสัญลักษณ์ของคนดี เป็นวัฒนธรรมที่ค้ำจุนและเป็นคุณธรรมค้ำจุนครอบครัวสังคมและโลก เป็นบ่อเกิดแห่งความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์

๓) ประเภทของความกตัญญู

จากการศึกษาพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงประเภทของความกตัญญู ดังนี้

๑. ความกตัญญูต่อพระพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นพระบรมศาสดา พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ทรงก่อตั้งพระพุทธศาสนา ได้ทรงบำเพ็ญบารมีมาเป็นเวลาอันยาวนาน เพื่อการขจัดเหล่าสรรพสัตว์ออกจากสังสารวัฏ เมื่อครั้งที่พระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณใหม่ๆ ทรงมีพระทัยแน่วแน่ไปเพื่อความเป็นผู้ชวนชวายน้อย แต่เพราะทรงอาศัยความเอ็นดูในเหล่าสรรพสัตว์ พระองค์จึงทรงเริ่มประกาศพระศาสนาด้วยทรงมุ่งประโยชน์สุขแก่โลกแก่ไวณนิกรที่จะได้พ้นจากทุกข์ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพุทธกิจตลอดเวลา ๔๕ พรรษา โดยการนำหลักสัจธรรมที่ทรงค้นพบประกาศให้ชาวโลกได้รับรู้และปฏิบัติตาม เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข ดังนั้นพระองค์จึงทรงเป็นผู้มีอุปการคุณ ทรงเป็นปวงชนอุทิศของพุทธบริษัทในฐานะทรงพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระกรุณาธิคุณ และทรงตั้งพระศาสนาประกาศสัจธรรมบัญญัติพระวินัยให้ปวงชน พลโลก เว้นสิ่งควรเว้นและประพฤติสิ่งควรประพฤติ

พระพุทธองค์ทรงเป็นพระบรมครู ทรงเป็นมนุษย์ที่มีสังขารร่างกายประกอบด้วยสิ่งที่ เป็นนามกับรูป เหมือนมนุษย์ทั่วไป แต่ทรงเป็นผู้มีความเจตนาฉลาดเป็นส่วนพระองค์ ทรงฝึกฝนพระองค์เองจนสามารถกระทำการสิ่งเหลือวิสัยที่สามัญชนจะกระทำได้

๒. ความกตัญญูต่อพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นรัตนอย่างหนึ่ง ในสิ่งเคารพสูงสุดของพุทธ ศาสนิกชน กล่าวคือ เป็นหนึ่งในพระไตรรัตน์หรือแก้ว ๓ ประการ ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ เป็นผู้สืบทอดพระศาสนา เป็นศาสนทายาท และเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน

พระสงฆ์ คือ ชุมชนอันประเสริฐ ซึ่งเกิดจากท่านผู้รู้ผู้ดำเนินตามอย่างพระพุทธเจ้ามาอยู่รวมกัน เป็นแหล่งที่ดำรงรักษารธรรมและเป็นแหล่งแห่งกัลยาณมิตร ที่จะช่วยเกื้อหนุนให้ผู้ที่ศึกษาเจริญงอกงามขึ้นไปในชีวิตอันประเสริฐ จนสามารถเข้าถึงธรรมตามอย่างพระพุทธเจ้า

การแสดงความกตัญญูต่อพระสงฆ์

ผู้เป็นทิศเบื้องบน กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แลย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ ๖ ประการ ได้แก่

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว

๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี

๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม

๔. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง

๕. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

๖. บอกทางสวรรค์ให้^{๓๒}

ดังนั้น พุทธศาสนิกชนเมื่อระลึกถึงคุณ ไม่ลบหลู่ต่อพระสงฆ์ อุปถัมภ์พระสงฆ์ตามควร แก่กรณี บูชาด้วยอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา โดยการแสดงความกตัญญูในพระสงฆ์ ด้วยความเป็นผู้ มีความเคารพในพระสงฆ์ คือ ตระหนักถึงคุณงามความดีของพระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้สืบอายุพระพุทธศาสนา มีความยำเกรงอ่อนน้อม กราบไหว้บูชาเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่าน

๓. ความกตัญญูต่อบิดามารดา

ในมังคลัตถทีปนี ได้กล่าวถึงมารดาบิดาไว้ว่า “สตรีที่ยังบุตรให้เกิดชื่อว่ามารดา บุรุษผู้ ยังบุตรให้เกิดชื่อว่าบิดา บรรดามารดาบิดาเหล่านั้น มารดานั้นเป็นผู้ทำกิจที่ทำได้ยาก”^{๓๓}

มารดา หมายถึง หญิงที่เป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตร บิดา หมายถึง ชายผู้ให้กำเนิดและ เลี้ยงดูบุตร พระพุทธเจ้าตรัสยกย่องมารดาบิดาไว้ในฐานะต่างๆ อันเป็นฐานะสำคัญ^{๓๔} ดังจะกล่าว ต่อไป

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงความกตัญญูต่อมารดาบิดา ไว้ดังนี้

พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามิพรหม บุตร ของสกุลใดบูชาบิดามารดาในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามิบูรพาจารย์ บุตรของสกุลใดบูชา บิดามารดาในเรือนตน สกุลนั้นชื่อ คำว่า พรหม นี้เป็นชื่อของบิดามารดา คำว่า บูรพาจารย์ นี้เป็นชื่อของบิดามารดา คำว่า อาหุไนยบุคคลนี้เป็นชื่อของบิดามารดา ชื่อ นั้นเพราะเหตุไร

เพราะบิดามารดามีอุปการะมากบำรุงเลี้ยงแสดงโลกนี้แก่บุตร บิดามารดาผู้อนุเคราะห์ ประชา ท่านเรียกว่าพรหม บูรพาจารย์ และอาหุไนยบุคคลของบุตร เพราะเหตุนั้นบัณฑิต พึงนมัสการและสักการะบิดามารดานั้นด้วยข้าว น้ำ ฝ้าย ที่นอน การอบกลิ่น การให้อาบน้ำ

^{๓๒}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๒/๒๑๖.

^{๓๓}พระสิริมงคลจารย์, มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖). หน้า ๒๐๕-๒๑๒.

^{๓๔}ดูรายละเอียดใน อจ.ต.ก.(ไทย) ๒๐/๓๑/๑๘๓.

และการล้างเท้า เพราะการปรนนิบัติบิดามารดานั้นบัณฑิตจึงสรรเสริญในโลกนี้เองเขาตายไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์^{๓๕}

ภิกษุทั้งหลาย บุตรของสกุลใดบุชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามิพรหม บุตรของสกุลใดบุชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามิบูรพาจารย์ บุตรของสกุลใดบุชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามิบูรพเทพ บุตรของสกุลใดบุชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามิอาหุไนยบุคคลว่า “พรหม” นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า “บูรพาจารย์” นี้เป็นชื่อคำของมารดาบิดา คำว่า “บูรพเทพ” นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า “อาหุไนยบุคคล” นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดามีอุปการะมากบำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้แก่บุตร มารดาบิดาผู้อนุเคราะห์ประชา ละอาหุไนยบุคคลของบุตรทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น บัณฑิตพึงน้อมสักการ และสักการะมารดาบิดานั้นด้วย ข้าว น้ำ ผ้า ที่นอน การอบกลิ่น การให้อาบน้ำ และการชำระเท้า^{๓๖}

นักวิชาการได้กล่าวถึงประเภทของความกตัญญูทศเวทที่ไว้ดังนี้

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโร) ^{๓๗} ได้กล่าวไว้ดังนี้ ๑) ความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีพระคุณ (บุพการี) คือ บิดา มารดา อาจารย์อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒) ความกตัญญูต่อสิ่งที่มีบุญคุณ (บุญ) ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงควรมีความกตัญญูทศเวทที่เป็นอย่างยิ่ง ทั้งต่อมนุษย์ด้วยกันเองและต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน เพราะความกตัญญูทศเวทเป็นคุณธรรมค้ำจุนโลกให้อยู่รอดและเป็นคุณธรรมที่สร้างความรักความผูกพันให้มนุษย์

ทศพร ศรีคำ ^{๓๘} ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อพุทธศาสนิกชนผู้เป็นศาสนทายาทรู้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงทำอุปการะแก่เวไนยนิกร ด้วยทรงมีพระมหากรุณา แสดงธรรมสั่งสอนโปรดให้พ้นความทุกข์ให้ได้รับประโยชน์สุขตามภูมิชั้นแห่งเวไนยนิกร พุทธศาสนิกชนทั่วไปแล้ว ฝ่ายพุทธศาสนิกชนเมื่อระลึกถึงคุณไม่ลบหลู่ต่อพระพุทธรูปศาสนา อุปถัมภ์พระพุทธรูปศาสนาตามสมควรแก่กรณี บูชาด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ดำรงรักษาสืบต่อพระพุทธรูปศาสนา ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้มี ความกตัญญูทศเวทในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระพุทธรูปศาสนา

^{๓๕} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๓๑/๑๘๓.

^{๓๖} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๓/๑๐๖.

^{๓๗} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโร), มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๔๕๐.

^{๓๘} ทศพร ศรีคำ. อยากเป็นพระพุทธรูป ปฐมภาค : ภาค ๑ ภาคต้นกำเนิดพระพุทธรูป, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดวงกมลสมัย, ๒๕๓๗), หน้า ๖-๗.

วุฒิพงศ์ ฉายะพิงค์^{๓๕} ได้กล่าวไว้ว่า ความกตัญญูรู้คุณคือผู้มีปัญญา โย เว กตัญญู กตเวทิติโร ผู้ใดมีปัญญาเป็นคนกตัญญูกตเวทิตี ผู้ที่มีปัญญาจะมีความกตัญญูรู้คุณ กตัญญูรู้คุณยิ่งทำให้เกิดปัญญา ดังองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อพระบิดาพระมารดา โดยทรงมีพระทานุญาตให้พระนางมหาปชาบดี พระมารดาเลี้ยงได้บวชเป็นภิกษุณีองค์แรกในพระพุทธศาสนา หลังจากเคยทูลขออนุญาตมาหลายครั้ง และพระพุทธร่องค์ยังเสด็จไปธรรมเทศนาแก่พระมารดา คือพระนางสิริมหามายาซึ่งสวรรคตไปแล้วและได้เกิดเป็นเทวดาอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต นับว่าพระพุทธร่องค์ทรงเป็นผู้ที่มีปัญญาอย่างเยี่ยมยอดที่สุดในเหล่านมนุษย์และเทวดาและทรงกตัญญูรู้คุณยิ่ง

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความกตัญญูกตเวทิตีนั้นประกอบไปด้วย ๑. ความกตัญญูต่อบุคคล ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ บิดามารดา ครูอาจารย์ และญาติ ๒. ความกตัญญูต่อสถาบัน ได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ๓. ความกตัญญูต่อสัตว์ ได้แก่ สัตว์ดิรัจฉาน เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย สุนัข และ ๔. ความกตัญญูต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ผู้ใดมีปัญญาเป็นคนกตัญญูกตเวทิตี ผู้ที่มีปัญญาจะมีความกตัญญูรู้คุณ กตัญญูรู้คุณยิ่งทำให้เกิดปัญญา

๔) ลักษณะของคนมีความกตัญญู

ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าได้ตรัสยกย่องคนมีความกตัญญูไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเข้าตรูเธอทั้งหลายได้เห็นสุนัขจึงจอกแก่ที่มาอาศัยอยู่หรือเห็นพระพุทธเจ้าเข้าภิกษุทั้งหลาย ความกตัญญูกตเวทิตีบางอย่างยังมีในสุนัขจิ้งจอกแก่นั้น แต่ความกตัญญูกตเวทิตีบางอย่างไม่พืงมีในภิกษุบางรูป ผู้ปฏิญาณว่าเป็นสากยบุตรในภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นเธอทั้งหลายพืงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้กตัญญูกตเวทิตีและอุปการะแม่เพียงเล็กน้อยที่บุคคลอื่นกระทำในเราทั้งหลายจักไม่เสื่อมสูญไปเธอทั้งหลายพืงศึกษาอย่างนี้^{๓๖}

นักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของคนมีความกตัญญูกตเวทิตีไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๓๗} กล่าวถึงลักษณะของคนมีความกตัญญูกตเวทิตีไว้ว่า อากาารที่แสดงออกต่อผู้มีพระคุณ ๒ ลักษณะ คือ ๑. ประกาศคุณท่าน คือการประกาศว่าผู้มีพระคุณของเราคืออย่างไรบ้าง เช่น ถ้าผู้มีพระคุณเป็นพ่อแม่ จะต้องกล่าวสรรเสริญยกย่องพ่อแม่ให้คนอื่น

^{๓๕}วุฒิพงศ์ ฉายะพิงค์, พลาณภาพแห่งความกตัญญู, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

^{๓๖}ดูรายละเอียดใน ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๓๔/๓๒๓-๓๒๔.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), คุณบิดามารดาสุตพรรณามหาศาล, หน้า ๕๗.

ฟังว่าท่านดีกับเราอย่างไร ที่คนนิยมทำกันมากคือเขียนประวัติประกาศคุณของพ่อแม่ ในหนังสืองานศพ วิธีนี้แม้จะใช้ได้แต่มิใช่วิธีที่ดีที่สุด วิธีประกาศคุณพ่อแม่ที่ดีที่สุดคือประกาศที่ตัวเราเอง คนเราทุกคนคือตัวแทนของพ่อแม่ตนทั้งนั้น เพราะเลือดของตนเป็นเลือดเนื้อเดียวกับพ่อแม่ตลอดจนนิสัยใจคอและความประพฤติก็ได้รับการอบรมถ่ายทอดมาจากท่าน ฉะนั้น ความประพฤติของเราเองนี่แหละจะเป็นตัวประกาศคุณท่านหรือประจานท่านอย่างโจ่งแจ้งที่สุด ไม่ว่าเราจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ๒. ตอบแทนคุณท่านคือเมื่อรู้ว่าท่านมีคุณหรือมีอุปการะต้องตอบแทน เช่น ผู้มีพระคุณเป็นพ่อแม่ บุตรธิดาสามารถตอบแทนได้ดังนี้ ๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ๒) ช่วยทำกิจธุระการงานของท่าน ๓) ดำรงวงศ์ตระกูล ๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน การรู้คุณผู้ที่มีอุปการะแก่ตนหรือแก่ส่วนรวม เมื่อรู้แล้วก็ประกาศให้ผู้อื่นได้รับทราบและตอบแทนท่าน ด้วยการให้วัตถุสิ่งของ ด้วยการช่วยเหลือ ด้วยกำลังและด้วยความเคารพ

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)^{๔๒} ยกย่องคนกตัญญูว่า เราจะคุณไม่ต้องไปคุณแหวนที่สวมนิ้ว สายสร้อยห้อยคอ รถยนต์ สิ่งเหล่านั้นเป็นเปลือกทั้งนั้น แต่ดูว่าเรามีคุณธรรมคือมีความกตัญญูแก่เวทียขนาดไหน เขาปฏิบัติต่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เครือญาติอย่างไร คนดีย่อมมีความหนักแน่น อดทน ให้การดูแลบำรุงรักษาบิดามารดาให้อยู่เป็นสุข เพราะพ่อแม่เป็นพระประจำบ้าน เป็นเทวดาประจำบ้าน ไม่ต้องไปกราบไหว้เทวดาที่ไหนกราบไหว้บิดามารดาที่พอแล้ว การเคารพกราบไหว้พ่อแม่เป็นมงคลชีวิต

ปิ่น มุกกันต์^{๔๓} กล่าวถึงลักษณะของคนมีความกตัญญู ไว้ ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. กตัญญูขั้นสามัญ เป็นการรู้อุปการคุณที่บุคคลอื่นทำให้แก่ตน จะยอมรับรองว่าใครมีคุณก็ต่อเมื่อเขาทำอะไรให้กับตนเท่านั้น เช่น ยอมรับว่าบิดามารดามีพระคุณเพราะได้เลี้ยงดูเรามา ยอมรับว่าครูอาจารย์มีพระคุณ เพราะได้อบรมสั่งสอนศิลปวิทยาการ ยอมรับว่าญาติพี่น้องมีบุญคุณเพราะท่านเหล่านั้นเคยให้ข้าวให้น้ำรับประทาน รวมความว่ากตัญญูอย่างสามัญทั่วไป หมายถึงรู้อุปการคุณที่บุคคลอื่นทำให้เรา ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดกตเวทิต์ คือ การตอบแทนคุณ

๒. กตัญญูขั้นสัตบุรุษ เป็นความกตัญญูขั้นสูง หมายถึง การรู้จักคุณธรรมความดี อันมีอยู่ในตัวบุคคลอื่น ใครมีความดีก็รู้ว่าเขาเป็นคนดี ไม่ว่าจะทำอะไรให้เราหรือไม่ก็ตาม ไม่ยึดเอาตัวเองออกเป็นเครื่องวัดความดีของคนอื่น เป็นการตัดสินความดีด้วยความดีและรู้จนกระทั่งว่า

^{๔๒}พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), กตัญญูกตเวทิต์ เป็นเครื่องหมายของคนดี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^{๔๓}ปิ่น มุกกันต์, มงคลชีวิต ภาค ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๗-๑๒๐.

ธรรมทั้งหลายมีคุณค่าอย่างไร และพยายามถ่ายทอดคุณลักษณะที่คตินั้นมาใส่ตัวเรา เพื่อจะได้ทำความดีเป็นแบบอย่างที่ดีเหมือนเขา

จากทฤษฎีผู้วิจัยสรุปได้ว่าลักษณะของความกตัญญูกตเวทีนั้นต้องเป็นคนดี คนดีย่อมมีความกตัญญูกตเวที เป็นผู้ที่หนักแน่น อดทน ให้การดูแลบำรุงรักษาบิดามารดาให้อยู่เป็นสุข ความกตัญญูเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทดแทนบุญคุณที่บุคคลอื่นทำดีกับตนเอง ลักษณะสำคัญของความกตัญญูกตเวที คือเป็นคนที่มีคุณธรรมทั้งสองประการคู่กัน หากไม่มีกตัญญู กตเวทีก็เกิดขึ้นไม่ได้ หรือหากมีเฉพาะกตัญญูแต่ไม่มีกตเวทีตา ความกตัญญูกตเวทีก็ไม่สมบูรณ์ ไม่เกิดการกระทำตอบแทนคุณที่เป็นรูปธรรม และความกตัญญูกตเวทีที่สมบูรณ์ต้องเป็นสัมมาทิฐิ คือถูกต้องตามทำนองคลองธรรมพม้ศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง ไม่ขัดระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี อันติงามของสังคม ผู้ปฏิบัติตนอยู่ในความกตัญญูย่อมตั้งอยู่ในภูมิของสัตบุรุษคนดี เป็นผู้มีคุณค่าน่ายกย่องสรรเสริญเหมือนแก้วอันประเสริฐ

๕) ประโยชน์ของความกตัญญู

ในมังคลัตถทีปนี ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้กตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาเป็นผู้แม่อันพระศาสดาทรงสรรเสริญ ย่อมบรรลุประโยชน์ตน”^{๔๔}

กตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาเป็นการก่อให้เกิดผลแก่ตนเองและบุคคลที่อยู่รอบข้างโดยเฉพาะบุตรธิดาที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมความดีเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตตนเองนั้น มารดาบิดาซึ่งถือว่าเป็นผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่เหนือแผ่นดิน เมื่อผู้ใดได้สนองตอบคุณท่านย่อมได้รับผลเกินประมาณ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาซึ่งเป็นผลที่จะได้เห็นในปัจจุบันในโลกนี้ ในโลกหน้าและประโยชน์อย่างยิ่งที่เป็นสาระที่แท้จริงของชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. ประโยชน์ในโลกนี้

ทิฐิธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นประโยชน์ระดับต้น สามารถเห็นผลได้ในปัจจุบันหรือเป็นประโยชน์ขั้นตาเห็น เป็นประโยชน์ที่มุ่งหวังในชีวิตเพื่อตอบสนองการดำรงชีพ เช่น ลาภ ยศ สรรเสริญ หรือทรัพย์สมบัติ ฐานะ เกียรติ ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข การได้มาหรือแสวงหามาด้วยความชอบธรรม เป็นประโยชน์ในปัจจุบันที่สามารถมองเห็น ทำให้วิถีชีวิตมีความสุข เป็นวิถีชีวิตที่มีคุณภาพเกิดประโยชน์แก่สังคม ทำให้สังคมปราศจากปัญหาวุ่นวาย เป็นประโยชน์ในปัจจุบันที่สามารถมองเห็น

^{๔๔}พระสิริมังคลาจารย์, มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๒, หน้า ๒๐๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๔๕} ได้กล่าวถึงประโยชน์ในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

๑. มีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ ดำรงชีพอยู่ด้วยความสุข
๒. มีเงินมีงาน มีอาชีพสุจริต พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ
๓. มีสถานภาพดี เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม
๔. ครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าพอใจ

ทั้ง ๔ นี้ พึงให้เกิดมีโดยธรรมและใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่คนและผู้อื่น

เพราะฉะนั้นบุตรผู้เป็นสัตตบุรุษ ผู้สงบ เป็นกตัญญูกตเวที บุคคลเมื่อระลึกถึงคุณท่าน ที่ทำไว้ต่อเราก่อน จึงเลี้ยงมารดาบิดา ช่วยทำกิจของท่าน เชื่อฟังโอวาท ตอบสนองพระคุณท่าน ดำรงวงศ์ตระกูลสมกับที่ท่านเป็นบุพการี บุตรผู้มีศรัทธาสมบุญด้วยศัลยกรรมเป็นที่สรรเสริญ

ในสุวรรณสามชาดก กล่าวไว้ว่า “บุคคลใดเลี้ยงดูมารดาและบิดาโดยธรรม แม้เทวดาก็เหี่ยวยารักษานุคคลผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดานั้น แม้นักปราชญ์ทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นในโลกนี้ บุคคลนั้นละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์”^{๔๖}

ในมาตุโปสกสูตร มาตุโปสกพราหมณ์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัย พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควรได้กราบทูลพระพุทธเจ้าไว้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์แสวงหาภิกษาโดยธรรม ได้มาแล้วก็เลี้ยงมารดาและบิดา ข้าพระองค์ทำเช่นนี้ ชื่อว่าทำกิจที่ควรทำหรือไม่”

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ชอบยิ่งนัก พราหมณ์ ท่านทำดังนี้ชื่อว่าได้ทำกิจที่ควรทำแท้ ด้วยว่าผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยธรรมได้มาแล้วก็เลี้ยงมารดาและบิดา ผู้นั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก”^{๔๗}

๒. ประโยชน์ในโลกหน้า

สัมปรายภคิตะ^{๔๘} ประโยชน์ในเบื้องหน้าหรือประโยชน์ที่ล้ำเลิศยิ่งกว่าเป็ประโยชน์

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

^{๔๖} พุ.ชา.สตตก. (ไทย) ๒๘/๔๐๘-๔๐๙/๒๔๔.

^{๔๗} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๐๕/๒๕๗.

^{๔๘} พระครูศรีนิคมพิทักษ์ และคณะ, หนังสือสวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น แปล, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐๓-๒๐๔.

ชั้นเลขตาเห็น จะมองเห็นกันเฉพาะหน้าหรือผิวเผินในภายนอก เกี่ยวกับชีวิตด้านในหรือ ประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิตเป็นจุดมุ่งหมายขั้นสูงขึ้นไป เป็นความอบอุ่นซาบซึ้งสุขใจด้วย ศรัทธามีหลักใจเป็นความภูมิใจในชีวิตสะอาดที่ได้ประพฤติแต่การสุจริต เป็นความอึ้งใจในชีวิต มีคุณค่าที่ได้เสียสละทำประโยชน์ เป็นความแก่ล้าแก่ล้าใจที่มีปัญญาแก้ปัญหา นำชีวิตได้ เป็น ความโล่งใจมั่นใจว่าได้ทำกรรมดีมีทุนประกันภพใหม่ เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว เป็นความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรม มีความสงบสุขทางใจ ตลอดจนคุณวิเศษที่เป็นผลสำเร็จทางจิต คือ ฌาน สมาบัติ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย บุตรของสกุลโคณฑุมมารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีพรหม บุตรของสกุลโคณฑุมมารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีบูรพเทพ บุตรของสกุลโคณฑุมมารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีบูรพาจารย์ บุตรของสกุลโคณฑุมมารดา บิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีอาหุไนยบุคคล

ภิกษุทั้งหลาย คำว่า พรหม นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บูรพเทพนี้เป็นชื่อของมารดา บิดา คำว่า บูรพาจารย์ นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า อาหุไนยบุคคล นี้เป็นชื่อของ มารดาบิดาผู้นั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดาเป็นผู้มีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยงมารดาบิดา พระพุทธเจ้าได้ตรัสเนื้อความดังกล่าวมานี้แล้ว สรุปว่า

มารดาบิดาผู้นั้นเพราะเหตุไร ท่านเรียกว่าพรหม บูรพเทพ บูรพาจารย์และอาหุไนย บุคคลของบุตรทั้งหลาย^{๔๕}

ในอุบาสกผู้เลี้ยงดูมารดา ที่ไม่เชื่อคำยุยงของภรรยาไล่มารดาของตนออกจากบ้าน กลับ ไล่ให้ภรรยาไปสู่สกุลเดิม และต่อมาได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเชตวันฟังธรรมแล้วบรรลุโสดาบัน ผู้ที่เลี้ยงมารดาบิดาย่อมประสบสัมปรายิکتละประโยชน์เบื้องต้น เมื่อตายจากโลกนี้ ไปแล้วไปเกิดโลกสวรรค์หรือพรหมโลกทีเดียว

๓. ประโยชน์สูงสุด

ปรมัตถะ^{๔๖} ประโยชน์อย่างยิ่งยวดหรือประโยชน์ที่เป็นสาระที่แท้จริงของชีวิต ถือว่า เป็นจุดหมายอันสูงสุดในชีวิต เป็นประโยชน์ระดับโลกุตตรธรรม เป็นความสุขของพระ อริยบุคคล อันมิใช่วิสัยของปุถุชน ไม่หวั่นไหวไปตามความผันผวนแปรต่าง ๆ ไม่คิดหวัง เสรีาบีบคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่น ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา

^{๔๕}พ.อุคิ.(ไทย) ๒๕/๑๐๖/๔๘๖.

^{๔๖}พระครูศรีนิคมพิทักษ์ และคณะ, หนังสือสวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น แปล, หน้า ๒๐๔-๒๐๕.

เป็นอยู่และทำการด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย รู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หลุดพ้นจากกองกิเลสทั้งปวง คับทุกข์ คับอวิชชา คับตัณหา และอุปาทานความยึดมั่นโดยสิ้นเชิง

ในเรื่องภิกษุผู้เลื่อมมารดา พระพุทธเจ้าตรัสว่า “การเลื่อมมารดาบิดาเป็นวงศ์ของบัณฑิตทั้งหลาย” แล้วทรงประกาศสังฆกรรม เมื่อจบสังฆกรรมภิกษุผู้เลื่อมมารดาบิดานั้นบรรลุนิพพาน^{๕๑}

ผู้วิจัยสรุป ประโยชน์ของความกตัญญูได้ดังนี้ เห็นได้ว่า ผลของการที่บุตรกตัญญูต่อมารดาบิดาด้วยการเลี้ยงดูร่างกายและจิตใจนั้น จะส่งผลให้บุตรบรรลุประโยชน์ ๓ ประการ ได้แก่ ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้าและประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นปัจจัยส่งผลให้ได้รับ มรรค ผล นิพพาน การนอบน้อมเคารพมารดาบิดาผู้มีพระคุณอย่างสูง ผู้ซึ่งได้ให้ชีวิต อบรมเลี้ยงดูจนมีสติปัญญา สามารถรักษาดตนอยู่เป็นสุขมาจนทุกวันนี้ พระคุณอันยิ่งใหญ่ไม่อาจทดแทนได้หมด และในบางครั้งบุตรธิดายังได้เคยทำความผิดพลาด พลั้งเผลอ แสดงออกทางกาย วาจา ใจ อันเป็นเหตุนำความทุกข์ความเดือดร้อนมาให้มารดาบิดา ซึ่งเป็นบาปอย่างยิ่งนั้น โอกาสนี้จึงขอกราบแทบเท้ามารดาบิดาขอโหสิกรรม ขอได้โปรดยกโทษให้กับการกระทำที่ได้กระทำไปทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เจตนาและไม่เจตนา จำได้และจำไม่ได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ต่อมารดา-บิดาทุกภพทุกชาติภูมิ อย่าได้เป็นบาปเป็นเวรเป็นกรรมแก่ลูกต่อไปเลยโปรดโหสิกรรมให้ลูก ด้วยเทอญ

นักวิชาการได้กล่าวถึงประโยชน์ของความกตัญญูไว้ดังนี้

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)^{๕๒} กล่าวถึง การสร้างจิตใจของบุตรหลานให้มีคุณธรรม เป็นเครื่องประดับประคองจิตใจ วิธีเลี้ยงดูอบรมบุตรหลานของมารดาบิดาให้มีความกตัญญูกตเวทีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางอบรมสั่งสอนสำหรับพ่อแม่และผู้ปกครองที่มีเด็ก ๆ ในความดูแลให้มีชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมอย่างมีความสุข โดยท่านปัญญานันทภิกขุ ได้ให้ทัศนะไว้อย่างน่าสนใจในหลายๆ เรื่อง เช่น เรื่องการปลูกนิสัยที่ดีสำหรับลูก ความกตัญญูกตเวที เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ความกตัญญูกตเวที คุณธรรมที่ขาดเสียไม่ได้ และแนวทางสร้างความกตัญญูกตเวที เป็นต้น อันแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวทีว่าเป็นคุณธรรมช่วยประดับประคองหรือช่วยค้ำจุนชีวิตและสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

^{๕๑} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๒, หน้า ๒๐๑.

^{๕๒} พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ, รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, ๒๕๓๖) หน้า ๕.

โสภา (ซูพิกุลชัย) ซปีลมันน์และคณะ^{๕๓} กล่าวว่า บุตรธิดามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ มารดาบิดามากเท่าไร ก็จะมีความรู้สึกรักผูกพันซึ่งมีความเคารพเชื่อฟัง ยิ่งสภาพครอบครัวขยายที่มี คนทุกวัยอยู่ร่วมกัน บุตรธิดาเห็นการปฏิบัติต่อ ปู่ย่า ตายาย ด้วยดีของมารดาบิดา ย่อมจะได้รับการ เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติของมารดาบิดา ย่อมจะมีจิตสำนึกในความกตัญญูทวดเวทีโดยอัตโนมัติ

พุทธทาสภิกขุ^{๕๔} กล่าวถึงบุญคุณที่อยู่เหนือศรีษะและน้ำสำหรับดับไฟในชีวิต สารระ ของเรื่องบุญคุณที่อยู่เหนือศรีษะ คนที่มีความกตัญญูทวดเวที ย่อมรู้ถึงทุกสิ่งในโลก รู้คุณค่าของสิ่ง ทำให้โลกสงบร่มเย็น ชีวิตของคนเราเมื่อเกิดมาไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหน ประกอบอาชีพอะไร ต้องมี ความรู้ธรรมะไว้เป็นน้ำดับกิเลสเพราะการที่เราอยู่โดยไม่มีธรรม ก็ย่อมประสบแต่ความทุกข์ ไม่มี ความสุขที่แท้จริง

ผู้วิจัยสรุป ประโยชน์ของความกตัญญูทวดเวทีได้ดังนี้ ความกตัญญูทวดเวทีเป็นคุณธรรม ช่วยประคับประคองหรือช่วยค้ำจุนชีวิตและสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ผู้ที่มีความกตัญญู- ทวดเวทีสำนึกบุญคุณของมารดาบิดาผู้มีพระคุณ ย่อมประสบแต่ความเจริญงอกงามในชีวิตควรแก่ การยกย่องสรรเสริญเป็นผู้ที่มีจิตใจสูงส่ง ซึ่งประกอบไปด้วยคุณธรรมอันดีและเป็นแบบอย่าง แก่คนอื่น ๆ จึงสมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความกตัญญูทวดเวที ประโยชน์สูงสุดของผู้ที่มี ความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดานั้น จะส่งผลให้บุตร บรรลุซึ่งมรรคผล นิพพาน และเพื่อเป็นศิริ มงคลแก่ชีวิตลูกชอกกราบเท้า อนุโมทนากุศล ทาน สีล ภาวนา ที่ได้ทำมาแล้วจวบจนวันนี้ให้แก่ มารดาบิดาทุกภพทุกชาติภูมิ ขอผลกุศลทั้งปวงนี้จึงคุ้มครองรักษามารดาบิดาให้มีสุขภาพพลานามัย สมบูรณ์ มีอายุยืนยาวเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นมิ่งขวัญเป็นเนืองนิตย์ของลูกหลาน ขอให้มารดา บิดาได้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ได้บรรลุซึ่งมรรคผลนิพพาน ด้วยกาลอันสมควรในชาตินี้ด้วย เทอญ

๖) หลักธรรมของคนมีความกตัญญู

ในสถาบันครอบครัว พุทธธรรมที่จำเป็นอย่างยั้งที่ต้องปฏิบัติต่อกัน ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกัน และกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว มารดาบิดาบุตรธิดา เป็นต้น คนมีความกตัญญู พึงปฏิบัติตาม หลักธรรมดังนี้

๑. ฃรวาาธรรม

^{๕๓}โสภา (ซูพิกุลชัย) ซปีลมันน์และคณะ, “การศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม ที่ได้รับการปลูกฝังของเยาวชนที่เสพย์และไม่เสพย์สารเสพคิดในชุมชนแออัด”, (สภาสังคมสงเคราะห์แห่ง ประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๑), หน้า ๔.

^{๕๔}พุทธทาสภิกขุ, กตัญญูทวดเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน แต่ละครอบครัวย่อมปรารถนาที่จะให้ชีวิตในครอบครัว มีความราบรื่น ไม่ต้องการให้เกิดความแตกแยก หรือทะเลาะเบาะแว้ง อันนำมาซึ่งความร้าวฉาน ถ้าบุคคลผู้อยู่ร่วมกันในแต่ละฝ่ายมีความรู้สึกสำนึกในอุปการคุณของกันและกัน ย่อมทำให้มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สามารถที่จะป้องกันและแก้ปัญหาต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นได้ มี ๔ ประการ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ^{๕๕}

๒. พรหมวิหาร ๔

ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือผู้ประเสริฐ ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางประดุจพระพรหม เป็นคุณธรรมที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกัน ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา^{๕๖}

ผู้วิจัยสรุปหลักธรรมเกี่ยวกับผู้มีความกตัญญูพึงมี ดังนี้ บุคคลที่มีความกตัญญูพึงปฏิบัติ และผู้ที่อยู่ร่วมกัน มีความกตัญญูต่อกันพึงมี ในแต่ละฝ่าย มีความรู้สึกสำนึกในอุปการคุณของกันและกัน ทำให้มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความกตัญญูคเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียน

๒.๓.๑ ความเชื่อเรื่องความกตัญญูคเวทิต่อมารดาบิดาในพระพุทธศาสนา

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงความกตัญญูไว้ดังนี้

ในการกตัญญูคเวทิต่อมารดาบิดาในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธองค์ตรัสว่า

ถ้าภิกษุนำมารดาไปยังวิหารปรนนิบัติอยู่ไชร์ อย่างถูกต้องพึงทำบริกรรมทุกอย่าง พึงให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือตนเอง ส่วนบิดา ภิกษุพึงทำกิจทั้งหลาย มีการให้อาบน้ำ และการนวด เป็นต้น บำรุงด้วยมือของตน เหมือนอย่างบำรุงสามเณร ฉะนั้นแมื่อนามภริยา-บิณฑบาต (บิณฑบาตที่ภิกษุยังมีได้แต่จะต้อง) ภิกษุทำให้แก่บิดามารดาที่ไม่เป็นอาบัติ ไม่เป็นการยังสัทธาไทยให้ตกไปหรือไม่ให้สัทธาไทยให้ตกไปหรือไม่ให้เสียสัทธา ภิกษุให้สิ่งของของตนแก่บิดามารดาของตน โดยนำไปให้เองหรือให้คนอื่นนำไปให้ก็ได้ หรือเรียกบิดามารดามารับเอง ใช้ให้คนอื่นไปเรียกท่านให้มารับเอาก็ได้ไม่เป็นอาบัติ^{๕๗}

ในตักกิลชาดก ได้กล่าวถึงพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบัณฑิตกุมาร เรื่องที่มารดาบอกให้บิดาม่าปู่ จึงช่วยปู่ให้รอดตายและออกอุบายให้บิดาขับไล่มารดาออกจากบ้านเพื่อให้สำนึก และพระโพธิสัตว์ได้ปรารภธรรมว่า

^{๕๕} พ.ศ.(ไทย) ๒๕/๓๑๑/๓๖๑.

^{๕๖} คุุรายละเอียดใน อัง.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๑๒๕/๑๕๐-๑๕๓.

^{๕๗} พระสิริมังคลาจารย์, มิ่งคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๐๕-๒๑๒.

ผู้ใดมีความชั่วช้า เบียดเบียนพ่อแม่ผู้ไม่ประทุษร้ายตน เมื่อตายไปชาติหน้า ผู้นั้นจะตกนรกอย่างไม่ต้องสงสัย ส่วนผู้ใดบำรุงพ่อแม่ด้วยข้าวและน้ำเมื่อตายไปชาติหน้า ผู้นั้นจะขึ้นสวรรค์อย่างไม่ต้องสงสัย^{๕๘}

ในสุวรรณสามชาดก ได้กล่าวถึง พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสุวรรณสามคาบส เลี้ยงกุมารดาบิดาผู้เป็นคาบสตาบอดอยู่ในป่า ต่อมาวันหนึ่งสุวรรณสามคาบสไปตักน้ำและถูกพระเจ้าปิลักษณ์ยิงด้วยลูกศร ด้วยความเข้าใจผิด คิดว่าสุวรรณสามเป็นคนไล่เนื้อให้หนีไป ก่อนจะสลบล้มลงไป สุวรรณสามได้ทูลขอรี่องว่า ให้พระเจ้าเจ้าปิลักษณ์ช่วยเลี้ยงมารดาบิดาแทนท่าน เจ้าปิลักษณ์เข้าพระทัยว่าสุวรรณสามคาบสตายแล้ว จึงเสด็จไปนำมารดาบิดาของสุวรรณสามมาคูดศพ เมื่อคาบสทั้งสองสัมผัสร้างของบุตร จึงพากันร้องไห้คร่ำครวญอย่างน่าเวทนา จากนั้นจึงได้ทำสังกิริยาขอให้พิษร้ายออกจากร่างกายของสุวรรณสาม นอกจากนี้เทพธิดาซึ่งเคยเป็นมารดาของสุวรรณสามก็มาช่วยทำกิริยาด้วย เมื่อสุวรรณสามฟื้นขึ้นจึงแสดงธรรมแก่พระเจ้าปิลักษณ์และให้ตั้งอยู่ในศีลห้าและแสดงหลักความกตัญญูกตเวที ความว่า

บุคคลใดเลี้ยงมารดาและบิดาโดยธรรม แม้เทวดาก็เฝ้าช่วยรักษานุคคลผู้เลี้ยงมารดาและบิดานั้น บุคคลใดเลี้ยงมารดาและบิดาโดยธรรม แม้นักปราชญ์ทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นในโลกนี้ บุคคลนั้นละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์^{๕๙}

ในโสณนันทชาดก ซึ่งกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ เมื่อสมัยเสวยพระชาติเป็นโสณบัณฑิตในเรื่องนี้มีเนื้อหาแสดงความกตัญญูกตเวที ไว้ความว่า

บัณฑิตพึงนอบน้อมและพึงสักการะมารดาและบิดาทั้งสองนั้น ด้วยข้าวและน้ำ ด้วยผ้านุ่มผ้าห่มและที่นอนด้วยการอบตัวและอาบน้ำให้และด้วยการล้างเท้าทั้งสองให้ท่าน เพราะการบำรุงมารดาบิดาทั้งสองนั้นบัณฑิตทั้งหลายจึงสรรเสริญเขาในโลกนี้ที่เดียว เขาตายไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์^{๖๐}

ในชยททิสชาดก ได้กล่าวถึง พระโพธิสัตว์สมัยเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโอรสของพระเจ้าชยททิสทรงพระนามว่า อลินีสัตตคุมาร ทรงแสดงความกตัญญูยอมสละพระชนม์ชีพของพระองค์ให้ยักษกินแทนบิดา แต่ยักษเกิดเลื่อมใส จึงยอมปล่อยไปและตั้งอยู่ในโอวาทของพระองค์ คำสอนที่พระโพธิสัตว์แสดงแก่ยักษความว่า “บุคคลใดยอมตายเพื่อปลดเปลื้องบิดาตน

^{๕๘} คุราวละเอียดยใน พุ.ชา. (ไทย) ๒๓/๘๓-๘๘/๓๓๓.

^{๕๙} พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๔๐๘-๔๐๙/๒๔๔.

^{๖๐} คุราวละเอียดยใน พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๘๒-๑๘๓/๘๔.

หรือเพราะเหตุแห่งมารดา บุคคลนั้นไปสู่ปรโลก แล้วเป็นผู้เฝ้าย้อมพร้อมด้วยความสุขและอารมณ์อันเลิศ”^{๖๑}

ชาดกเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า บุตรธิดาผู้ตั้งอยู่ในคุณธรรม คือความกตัญญูกตเวทีด้วยการยอมสละชีวิตของตน เพื่อปกป้องคุ้มครองมารดาบิดาของตนไว้ ย่อมประสบแต่ความสุข ความเจริญ ทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่และหลังจากล่วงลับจากโลกนี้ไปแล้ว ลักษณะการแสดงความกตัญญูกตเวทีของพระโพธิสัตว์ต่อบุพการีในชาดก ก็คือการยอมสละชีวิตของตนเองเพื่อปกป้องชีวิตบิดาให้รอดพ้นจากการถูกชกัณ

ชาดกเรื่องนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงถึงลักษณะ การแสดงความกตัญญูกตเวทีของพระโพธิสัตว์ที่มีต่อมารดาอย่างแรงกล้า ด้วยผลแห่งความตั้งมั่นในกตัญญูกตเวทีตาธรรม จึงส่งผลให้เกิดสิ่งที่ดีแก่ชีวิตในที่สุด

หมอชีวกโกมารภัจผู้รู้คุณ เป็นหมอที่มีชื่อเสียงสมัยพุทธกาลและเป็นหมอประจำพระองค์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้งหนึ่งเมื่อเรียนจบวิชาการแพทย์ใหม่ๆ ได้รักษาเศรษฐีท่านหนึ่งจากโรคที่เรื้อรัง รักษาไม่หาย มีหมอหลายคนได้พยายามรักษาให้ สุดท้ายเมื่อตรวจดูอาการแล้วต่างก็บอกบ้ายเบี่ยงและขอตัวกลับเนื่องจากเห็นว่า “หมดทาง” เยียวยาแล้วหมอชีวกโกมารภัจตรวจดูอาการก็ทราบทันทีว่าเศรษฐีท่านนี้เป็นโรคอะไรและถ้าไม่รีบรักษาจะตายภายในห้าวันเจ็ดวัน อย่างที่หมอก่อนๆ พูดยังไง ท่านจึงลงมือรักษาอาการ จากนั้นไม่นานเศรษฐีท่านนั้นก็หายขาดจากโรคดังกล่าว สร้างความยินดีปรีดาแก่เศรษฐี ตลอดจนบุตรและภรรยาเป็นอย่างมาก เศรษฐีได้มอบเงินจำนวน ๑๖,๐๐๐ กหาปณะ พร้อม ทาส ทาสีและธมมาเป็นค่าตอบแทน หมอชีวกโกมารภัจได้นำค่ารักษาทั้งหมดนี้ไปถวายแด่พระเจ้าอภัย เป็นการทดแทนพระคุณที่ตนรอดชีวิตมาได้เพราะอาศัยพระเจ้าอภัยนี้เป็นผู้เก็บมาชุบเลี้ยง จากการที่ตนถูกแม่นำไปทิ้ง เจ้าอภัยเห็นความกตัญญูและเพื่อจะแสดงความกตัญญูของหมอชีวกให้เป็นที่ปรากฏ พระองค์ไม่ทรงรับเงินรางวัลนั้น แต่มอบให้หมอชีวกกินและให้นำไปสร้างบ้านอยู่ในวังของพระองค์^{๖๒}

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง ความเชื่อเรื่องความกตัญญูกตเวทีในพระพุทธศาสนา ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ^{๖๓} ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาถึงความรู้ความเชื่อและการปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที ของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน สัตว์ สิ่งแวดล้อม ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐาน ของสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างยิ่ง

^{๖๑} พ.ช. (ไทย) ๒๓/๘๖/๕๕๑-๕๕๒.

^{๖๒} ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๕/๓๓๐/๑๘๔.

^{๖๓} สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรม, หน้า ๕๕.

ครอบครัวยุคใหม่เป็นหน่วยสังคมที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นสังคมหน่วยแรกที่มนุษย์จะต้องเจอ ตั้งแต่เกิด เติบโต จนกระทั่งตาย การวางพื้นฐานของมนุษย์ทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางร่างกาย ทางความคิด สติปัญญา ทางอารมณ์และทางสังคมจะมาจากกรอบของครอบครัว บุคคลสำคัญที่จะทำให้กำเนิดชีวิต หรือกำหนดชีวิตของเยาวชนบุตรธิดาของเราก็คือมารดาบิดา

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)^{๖๔} ได้กล่าวไว้ว่า บุญคุณที่อยู่เหนือศรีษะและน้ำสำหรับดับไฟในชีวิต สาระของเรื่องบุญคุณที่อยู่เหนือศรีษะ ความสำคัญของความกตัญญูกตเวที คนที่มีความกตัญญูกตเวที ย่อมรู้ถึงทุกสิ่งในโลก รู้คุณค่าของสิ่งทั้งหลาย ทำให้โลกสงบร่มเย็น น้ำดับไฟชีวิต กล่าวถึงชีวิตของคนเราเมื่อเกิดมาไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหน ประกอบอาชีพอะไร ต้องมีความรู้ธรรมะไว้เป็นน้ำดับกิเลส เพราะการที่เราอยู่โดยไม่มีธรรม ก็ย่อมประสบแต่ความทุกข์ ไม่มีความสุขที่แท้จริง

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ รมมธโร)^{๖๕} ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาตีความคำสอน พระพุทธศาสนาตามสภาพสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐาน ในประเทศไทยทำให้พุทธศาสนิกชนคนไทย มีหลักความเชื่อถือและการประพฤติปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาอันส่งผลให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นพระพุทธศาสนาแบบคนไทย ความกตัญญูไม่ได้มีขอบเขตอยู่แค่มนุษย์กับมนุษย์เท่านั้นแต่มีกับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อีก พืช สัตว์ ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง เพื่อสร้างวัฏจักรที่ดีให้แก่ธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดผลดีกับทุกสิ่งที่เป็นธรรมชาติ ทำให้สิ่งเหล่านี้เอื้อประโยชน์ให้แก่กันและกัน ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงมีความกตัญญูกตเวทีเป็นอย่างยิ่ง ทั้งต่อมนุษย์ด้วยกันเองและต่อสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน เพราะความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมค้ำจุนโลกให้อยู่รอดและเป็นคุณธรรมที่สร้างความรักความผูกพันให้มนุษย์ สัตว์ สถาบัน ธรรมชาติแวดล้อม อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและสมดุล

วุฒิพงศ์ ฉายะพิงค์^{๖๖} กล่าวถึงกตัญญูค้ำชูชีวิตในพลาณภาพแห่งความกตัญญู ความรู้สึกกตัญญูรู้คุณอย่างยิ่งยวดเต็มหัวใจ เต็มความรู้สึกเป็นปัญญา ในขณะที่จิตนิ่งสงบและการจดจ่ออยู่กับภารกิจที่รู้คุณนั้น ส่งผลให้พบกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตที่เป็นปฏิหารย์ได้จริงเสมอ ภาวะจิตที่จดจ่อด้วยการสำนึกกตัญญูรู้คุณอย่างแน่วแน่และแนบเนียนนั้น คือภาวะจิตที่เป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งที่ยกมาเป็นอารมณ์กรรมฐาน (เอกัคคตา) เป็นภาวะที่จิตเข้าสู่สมาธิในระดับภาวนามยปัญญาที่บุคคล

^{๖๔}พุทธทาสภิกขุ, กตัญญูกตเวที เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรของโลก, หน้า ๒.

^{๖๕}สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ รมมธโร), มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๔๕๐.

^{๖๖}วุฒิพงศ์ ฉายะพิงค์, พลาณภาพแห่งความกตัญญู, หน้า ๑๓๗.

ต้องใช้ความเพียรพยายาม ซึ่งแต่ละคนสะสมมาในระดับที่ต่างกัน ส่งผลให้เกิดการสื่อสารข้ามมิติ และเกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ต่างกันเช่นกัน แต่ถึงอย่างไรก็ยังส่งผลที่เป็นคุณเป็นกุศลต่อทั้งฝ่ายที่รู้สึก กตัญญูรู้คุณและฝ่ายที่ได้รับการตอบแทนคุณเช่นกัน นั่นเป็นผลรวมของคุณธรรมระดับสูง ซึ่งเกิดขึ้นที่จิตใจและอารมณ์ความรู้สึกอย่างยิ่งใหญ่ ความกตัญญู ค่านี้นี้ไม่เคยล้าสมัย ไม่เคยคลายความ ศักดิ์สิทธิ์ แม้กระทั่งถึงวันที่ความตายมาอยู่ตรงปลายจมูก บารมีของแม่ยังคุ้มหัวลูกเลย ทุกคนที่มีความกตัญญูเป็นหลักใจ ย่อมนำพาให้ชีวิตแห่งตนรอดได้ ทุกคนผู้ร่วมสังคมนี้อาจมีความกตัญญูในการ นานานาแห่งชีวิต สังคมและโลกย่อมจะรอดตายไปด้วย ดังเช่นที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า “โลกรอดได้เพราะความกตัญญู”^{๖๓} ความกตัญญูหรือสำนึกรู้คุณนั้นเป็นกุศลอย่างยิ่ง เป็นการทำความดี เมื่อทำความดีก็ได้ดี และได้สิ่งที่ดีๆ สะท้อนกลับมาเสมอ จะช้าหรือเร็ว จะ ราบแบบใดๆ นั่นก็ต่างกรรมต่างวาระ แต่เมื่อทำกรรมดี ก็ได้รับผลดีเสมอ ขอให้เชื่อเรื่องกรรม พุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องกรรม ว่ากรรมมีจริง สอนให้เชื่อว่าผลแห่งกรรมก็มีจริง และทุกๆ คนมี กรรมเป็นของตน ก็เพราะตนเองเป็นคนสร้างกรรมด้วยตนเอง ทั้งกายกรรม มโนกรรมและ วาจากรรม คนที่รู้จักกตัญญูรู้คุณถือว่าเป็นคนดี ดังคำกล่าวที่ว่า กตัญญูกตเวทิตาเป็นเครื่องหมาย ของคนดี นอกจากความกตัญญูรู้คุณ จะเป็นปัญญาญาณที่ข้ามภพข้ามชาติมากับภวังคจิตแล้ว การ อบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ก็มีส่วนที่จะขัดเกลาให้เด็กๆ รู้จักการกตัญญูรู้คุณได้เช่นกัน

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องความกตัญญูกตเวทิตาในพระพุทธศาสนา เป็นคุณธรรมที่ สร้างความรักความผูกพันให้มนุษย์ เป็นปัญญาญาณที่ข้ามภพข้ามชาติมากับภวังคจิต เมื่อทำความ ดีก็ได้ดีและได้สิ่งที่ดีๆ สะท้อนกลับมาเสมอ ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มี อิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างยิ่ง ความกตัญญูกตเวทิตาเป็นหลักยึดเหนี่ยวของจิตใจทำให้คน ในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและบุคคลสำคัญที่จะทำให้อำนาจกำหนดชีวิตของเยาวชนบุตร ธิดาของเรา ก็คือมารดาบิดา

๒.๓.๒ การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทิตามารดาบิดา

ในมงคลสูตร กล่าวไว้ว่า “การบำรุงมารดาบิดาเป็นมงคลอันสูงสุด”^{๖๔} ทั้งนี้เพราะ มารดาบิดามีอุปการคุณ เลี้ยงดูบุตร แสดงโลกนี้แก่บุตร ตลอดจนมารดาเป็นผู้ที่ทำงานที่ทำได้ยาก มีคุณค่าจนได้รับยกย่องว่าเป็นพรหม เป็นบุรพเทพ เป็นบุรพาจารย์ เป็นอาหุไนยบุคคลและเป็น ไฟ ตลอดจนเป็นมิตรในเรือนตนของบุตร ดังนั้น บุตรจึงมีหน้าที่ที่จะต้องกตัญญูกตเวทิตาบำรุง มารดาบิดา

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^{๖๔} คุราวละเอียดยใน พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๖/๗.

ในสังคาลกสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงวิธีที่บุตรกตัญญูกตเวทิตาบำรุงมารดาบิดาไว้ว่า บุตรพึงกตัญญูกตเวทิตาบำรุงมารดาบิดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้า โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ๒) จักทำกิจของท่าน ๓) จักดำรงวงศ์ตระกูล ๔) จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศไปให้^{๖๕}

ในปฐมเทวสูตร ได้กล่าวถึง คุณธรรมของท้าวสักกะจอมเทพที่ได้ปฏิบัติต่อบุพการีไว้ ๗ ประการ คือ ๑. เราพึงเลี้ยงมารดาและบิดาตลอดชีวิต ๒. เราพึงประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต ๓. เราพึงพูดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต ๔. เราไม่พึงพูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต ๕. เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีการบริจาคเป็นประจำ มีมือชุ่มเป็นนิตย์ ยินดีในการเสียดละ ควรที่ผู้อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต ๖. เราพึงพูดแต่คำสัจย์ตลอดชีวิต ๗. เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราก็จะกำจัดโดยนัยปล้นทันที^{๖๖}

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษแลย่อม เป็นคนกตัญญูกตเวทิตา ความเป็นผู้กตัญญูกตเวทิตานี้ สัตบุรุษทั้งหลายบัญญัติขึ้นไว้ ความเป็นผู้กตัญญูกตเวทิตานี้ เป็นภูมิของสัตบุรุษล้วน สัตบุรุษคือบุรุษผู้สูงสุดเป็นคนดีที่โลกต้องการ ได้แก่ เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีลและความประพฤติ มีวาจาสั่งมีหิริในใจเปรียบเหมือนแห่งทองบริสุทธิ์

บุคคลใดมีจิตปรารถนาพระโพธิญาณ จงอุทิศสาหะอภิบาลบำรุงบิดามารดา ประพฤติกุศลสุจริตธรรม จักสมปรารถนาทุกประการ

ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูลย่อมเกิดมา เพื่อประโยชน์แก่อกูล เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก คือ แก่บิดามารดา แก่บุตร ภริยา ทาส กรรมกร คนรับใช้ มิตรสหาย สมณพราหมณ์ เปรียบเหมือนฝนห่าใหญ่ยังข้าวกล้าทั้งปวงในห้วงอกงาม ชื่อว่าย่อมมีมาเพื่อประโยชน์แก่อกูล เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก คือ แก่บิดามารดาเป็นต้น ฉะนั้น เหมือนกัน^{๖๗}

ดังนั้นเรื่องความกตัญญูจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อมนุษย์ทั้งหลาย ที่พึงปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณ มีบิดามารดา เป็นต้น ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นเป็นอย่างมาก เพราะเป็นหลักแก่การปฏิบัติที่

^{๖๕}ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒.

^{๖๖}ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๕๘/๓๗๗.

^{๖๗}ดูรายละเอียดใน ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๕๘/๓๗๗.

จะทำให้ทุกคนมีแต่ความสุขความเจริญ นั่นหมายถึง ผู้น้อยต้องมีความเคารพต่อผู้ใหญ่ จึงจะทำให้ผู้ใหญ่ให้ความส่งเสริม สนับสนุน ไปแต่ในทางแห่งความสุขความเจริญต่อไป

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทิตที่นักเรียนพึงปฏิบัติต่อมารดาบิดา มีขอบข่ายการศึกษาดังนี้

๑. ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตนด้านกตัญญูทศเวทิตในพระพุทธศาสนา ดังนี้

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)^{๒๒} กล่าวถึงกตัญญูไว้ว่า คนในสมัยโบราณเขามองเห็นการณ์ไกลว่า อะไรจะเกิดขึ้น เขาจึงย่ำสอนกันมากในเรื่องนี้และถือว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญและมีความจำเป็นแก่สังคม นักปราชญ์ในอินเดียได้เขียนสอดแทรกความกตัญญูไว้ในวรรณกรรมทุกเรื่องเพื่อสอนใจเยาวชนทางด้านวรรณคดีในพระพุทธศาสนา ได้แก่ชาดกต่างๆ เป็นนิทานสอนใจ ก็แฝงไว้ด้วยความกตัญญูทศเวทิตเกือบทุกเรื่อง เพื่อสอนให้ลูกมีความกตัญญูทศเวทิตต่อบิดามารดา ไม่ประทุษร้ายพ่อแม่ ไม่ทำอะไรให้พ่อแม่เข้าใจ เจ็บไข้ดูแลรักษา ช่วยเหลือกิจการงานของพ่อแม่ กตัญญูต่อพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สอนให้บุคคลรู้จักเคารพนบนอบนับถือผู้มีพระคุณ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๒๓} ได้กล่าวไว้ว่า มารดาบิดาเป็นปุชนียบุคคลของลูก กล่าวคือ ท่านเป็นพระพรหม เป็นบูรพาจารย์ เป็นอรหันต์ของลูก จึงควรแก่การกราบไหว้เคารพบูชาของลูกตลอดกาล มารดาบิดา คือบุคคลที่ควรเคารพภักตบูชาอย่างสูงสุด มารดาบิดาเป็นเหมือนพระพรหมของลูก เพราะประกอบด้วยคุณธรรมที่สำคัญอันเรียกว่า พรหมวิหารธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มารดาบิดาจัดเป็นบูรพาจารย์ คือครูอาจารย์คนแรกที่คอยแนะนำสั่งสอนให้ความรู้แก่ลูก นอกจากนี้มารดาบิดายังเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญอีก ๕ ประการ คือ ๑) ห้ามปรามป้องกันจากความชั่ว ๒) ดูแลฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๔) เป็นธุระในเรื่องจะมีคู่ครองที่สมควร ๕) มอบทรัพย์สมบัติให้เมื่อถึงโอกาส ส่วนผู้ที่เป็นลูกนั้นก็ควรตั้งอยู่ในความกตัญญูทศเวทิตโดยพึงเคารพมารดาบิดา ผู้เป็นเสมือนทิศเบื้องหน้า โดยการดูแลมารดาบิดาด้วยการเลี้ยงท่านตอบ

^{๒๒}พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), ลูกต้องปลุกนิสัยที่ดี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๕.

^{๒๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), คุณบิดามารดาสุดพรรณามหาศาล, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

ผู้วิจัยสรุป ความกตัญญูทวาทิในพระพุทธศาสนาที่ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบได้ดังนี้ มารดาบิดาเป็นบุคคลที่ควรเคารพรักษาอย่างสูงสุด มารดาบิดาเป็นเหมือนพระพรหมของลูก มารดาบิดาจัดเป็นบูรพาจารย์ คือครูอาจารย์คนแรกที่ยกย่องแนะนำสั่งสอนให้ความรู้ผู้เป็นบุตรธิดาควรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและเลี้ยงดูมารดาบิดาให้สมกับที่ท่านได้ให้ความรักความเมตตาและเลี้ยงเรามา ด้วยการเลี้ยงท่านตอบ ให้อยู่อย่างสุขสบายในยามแก่ชรานั้นปลายของชีวิต

๒) ด้านช่วยทำภาระงานของท่าน

ชมรมผู้รักบุญ^{๓๔} ได้กล่าวถึงความกตัญญูของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงปู่ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ในตอนหนึ่งไว้ว่า พระเดชพระคุณในวัยเด็กท่านได้ศึกษาเล่าเรียน จนสามารถอ่านเขียนทั้งหนังสือไทยและขอมได้คล่องแคล่ว เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ท่านก็กลับมาช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพค้าข้าว จนอายุ ๑๔ ปีเศษ บิดาถึงแก่กรรม ท่านเป็นลูกชายคนโตจึงต้องหาเลี้ยงครอบครัวแทนบิดา อายุ ๑๕ ปีเศษ ท่านเกิดกรรมสังเวยว่าหาเงินเลี้ยงชีพนั้นลำบาก ท่านอยากออกบวชเพื่อแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ จึงจุดธูปบูชาพระและอธิษฐานว่า “ขออย่าให้เราตายเสียก่อนเลยขอให้ได้บวช ถ้าบวชแล้วจะไม่สึกจนตลอดชีวิต” ต่อมาอายุได้ ๒๒ ปี ท่านได้บรรพชาอุปสมบท ณ วัดสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ฉายาว่า “จนฺทสโร” นับแต่วันแรกที่บวชก็เริ่มปฏิบัติทุกวันตลอดมา ควบคู่ไปกับการเรียนคันถธุระ

พระราชมงคลบัณฑิต^{๓๕} กล่าวไว้ว่า การประกอบอาชีพ ประกอบกิจการ ในทางสัมมาอาชีพะ จึงควรใส่ใจใคร่ใจสนใจให้รู้จักทั้งหาให้รู้จักทั้งให้ คือ ให้ขยันหมั่นเพียรในการค้าขายหาทรัพย์สินในดินสินในน้ำ เพราะว่าทรัพย์ส่วนนี้เป็นของกลางมีคาดคั้นอยู่บนผิวโลกทั่วทุกตัวแดน ไม่อดไม่อยาก ผู้มีดวงตา คือปัญญาและความเพียรอันแรงกล้า ย่อมได้เป็นเจ้าของแห่งทรัพย์ส่วนนี้ เว้นแต่ผู้บอด มีปัญหาเท่าหางอึ่ง ทั้งเกียจคร้าน ย่อมไม่ได้เป็นเจ้าของแห่งทรัพย์ การค้าขายหาทรัพย์ในดินในน้ำนั้นคือการทำอะไรทำสวนทำนา เป็นต้น ให้รู้จักหัวใจของกิจการงานนั้น เมื่อทำอะไรให้รู้จักหัวใจไร เมื่อทำสวนให้รู้จักสวน เมื่อทำนาให้รู้จักหัวใจนา เมื่อรู้จักแล้วต้องทำให้ถูกใจมัน แม้ถึงกิจการทุกแผนกบรรดามีในโลกก็ควรสำเหนียกให้รู้หัวใจมันและทำให้ถูกใจมัน เมื่อผู้ทำรู้จักใจมันและทำให้ถูกใจมันแล้ว จักอำนวยผลให้เป็นอย่างงามทุกประการ

^{๓๔}ชมรมผู้รักบุญ, คำสอนหลวงปู่ สุโลกปัจจุบัน พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เอส.เอ็ม.เค. พรินติ้ง, ๒๕๕๑), หน้า ๕๕.

^{๓๕}พระราชมงคลบัณฑิต, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิง พระพรหมมุนี (ปู่ ตูจัญโณ ป.ช.ธ), (กรุงเทพมหานคร : ธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑๐-๓๑๑.

ส. ผ่องสวัสดิ์^{๖๖} ได้กล่าวไว้ในครอบครัวอบอุ่นเกี่ยวกับแนวทางสำหรับสร้างครอบครัว อบอุ่นบนหลักการพื้นฐาน ที่มีปรากฏไว้ในพระพุทธศาสนาและคำสอนของปู่ย่าตายาย การที่ลูก จะเติบโตขึ้นมาเป็นคนดีหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับนิสัยที่พ่อแม่ถ่ายทอดจากการเลี้ยงดูให้แก่เขา โดยมี ข้าวแต่ละคำ น้ำแต่ละอีก นมแต่ละอ้อมเป็นอุปกรณ์การถ่ายทอดนิสัยอย่างถูกวิธี ปัญหาครอบครัว ที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ สาเหตุเกิดจากพ่อแม่เลี้ยงดูลูกอย่างไม่รู้จักควบคุมลูก การจะสร้างครอบครัว อบอุ่นได้ จึงต้องมีหลักการฝึกฝนอบรมตนเองเพื่อกำจัดและควบคุมกิเลส อยู่ ๓ ประการ ดังนี้ ๑. ควบคุมกิเลสในตัวไม่ให้แพร่เชื้อร้ายหรือนิสัยไม่ดีออกไปติดต่อผู้อื่น ๒. นำความรู้ ความสามารถและความดีที่ตนเองมีอยู่มาถ่ายทอดให้ผู้อื่น ๓. ชิมจับความดีที่ผู้อื่นมีนำมาฝึกฝน และพัฒนาเพิ่มพูนนิสัยดีๆ ให้ตัวเอง ครั้งที่ลูกยังเยาว์วัยผู้ที่ป่พ่อแม่ได้ปลูกฝังสั่งสอนอบรม สิ่งดีๆ หรือภาระหน้าที่ที่ลูกพึงประพฤติปฏิบัติ อย่างเช่น พ่อแม่ต้องทำงานหนักมากขึ้นเพื่อเลี้ยงดู ลูกให้อยู่สุขสบาย ยิ่งมีลูกมากเท่าไร ภาระการเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่ก็ท่วมท้นมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น ลูกๆ ก็ต้องแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่ช่วยพ่อแม่ทำงานและประพฤติตนเป็นคนดีมีความกตัญญู รู้คุณอย่าให้ท่านต้องหนักใจให้ท่านรู้สึกภาคภูมิใจในตัวทายาท

ปัญญานันทภิกขุ^{๖๗} ได้กล่าวว่า ความกตัญญูทศเวทเป็นวัฒนธรรมที่งดงาม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยได้สอดแทรกความกตัญญูทศเวทไว้เกือบทุกเรื่อง เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย การบวช วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น ความกตัญญูทศเวทที่ทำให้สถาบันครอบครัวและสังคมมั่นคง ซึ่งนับว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ทำให้ มนุษย์รู้จักการกระทำหน้าที่อันเหมาะสมของตนเอง โดยเริ่มจากความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในสถาบันครอบครัว โดยบิดามารดาทำหน้าที่ในฐานะบุพการี และบุตร ธิดาปฏิบัติหน้าที่ต่อบิดามารดาในฐานะผู้มีความกตัญญูทศเวทที่อื่นจะขยายผลในระดับสังคมที่กว้าง ออกไป ความกตัญญูช่วยให้โลกอยู่รอดไม่มีปัญหา ปัญหาคนชราไม่มีคนเลี้ยง ปัญหาสงคราม ปัญหาความโหดร้ายทารุณ ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ ก็จะหมดไป

ผู้วิจัยสรุป ความกตัญญูทศเวทในพระพุทธศาสนาช่วยทำกิจธุระการงานของท่าน ได้ดังนี้ กล่าวคือ เราเป็นลูกควรมีความกตัญญูทศเวทที่รู้คุณต่อผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะมารดาบิดา เรา ควรช่วยเหลือการงานของท่านและเมื่อมีกำลังในการหาเลี้ยงตัวเองได้แล้ว ควรหยิบยื่นเงินทองดูแล ความเป็นอยู่ของท่านให้อยู่สุขสบาย อย่าให้ท่านอึดอัดเดือดร้อนในการหาเลี้ยงครอบครัว เราทำ

^{๖๖} ส. ผ่องสวัสดิ์, คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ภาค ครอบครัวอบอุ่น, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓-๕.

^{๖๗} ปัญญานันทภิกขุ, กตัญญูทศเวทที่เป็นเครื่องหมายของคนดี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๖-๗.

หน้าที่ดูแลธุรกิจการงานให้และตอบแทนเลี้ยงดูมารดาบิดาให้เหมือนที่ท่านได้อุปถัมภ์อุ้มชูเลี้ยงดูเรามาเป็นอย่างดี

๓) ด้านดำรงวงศ์ตระกูล

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตนด้านกตัญญูทเวทีไว้ดังนี้

ส. ผ่องสวัสดิ์^{๑๔} ได้กล่าวว่า ลูกจะมีนิสัยประหยัดได้ เมื่อพ่อแม่ประหยัดเป็นแบบอย่างให้ลูกดู การเพาะนิสัยต้องทำตั้งแต่ลูกยังเล็กๆ คือ ๑. ฝึกให้ลูกรู้จักคุณค่าของเงิน ๒. ฝึกให้เว้นของฟุ่มเฟือย ๓. ฝึกให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ๔. ฝึกลูกให้รู้จักเก็บออมทรัพย์ ๕. เลือกเพื่อนที่มีนิสัยประหยัดให้ลูกคบ ๖. ฝึกให้ลูกรู้จักรักษาศีล ๘ ในวันพระหรือวันหยุด หากทุกคนครอบครัวทำได้อย่างนี้ ย่อมเป็นหลักประกันความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของครอบครัวต่อไป ภายหน้า ทรัพย์สมบัติที่พ่อแม่มอบให้เป็นมรดกก็จะไม่ถูกไปใช้ในทางวอดวายเสียหาย หรือถึงแม้พ่อแม่อาจจะไม่มีสมบัติมอบเป็นมรดกให้แก่เขาเลย ก็เป็นอันมั่นใจได้ว่าเขาจะสามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเองได้อย่างแน่นอน เพราะจุดรั่วไหลทางอบายมุขไม่มี การปลูกฝังความกตัญญูให้ได้ผลเร็ว เมื่อพ่อแม่ให้ลูกมีส่วนร่วมในการปรนนิบัติดูแลปู่ย่าตายายแล้ว จะต้องพรรณนาพระคุณของท่านให้ลูกฟัง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ด้วยการทำอย่างนี้จะทำให้เขาเห็นภาพบุคคลที่มีความกตัญญูทเวทีได้ชัดเจนจากพ่อแม่ของเขา

ณรงค์ โชควัฒนา^{๑๕} ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อการดำรงวงศ์ตระกูล เช่น ขยันอดทน สร้างความเชื่อถือ (สร้าง Credit) คบคนดี ไม่สร้างศัตรู ไม่เอาเปรียบคนอื่น คั่นคว่ำปฏิบัติ สรุปรบเรียน ทบทวนอดีต คาดคิดสิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โอกาสนั้นบางที ๑๐ ปีมาครั้งเดียว บางที ๑ ปีมาหลายครั้ง เพราะฉะนั้นต้องศึกษาหาความรู้ให้พร้อมอยู่เสมอ โอกาสไม่ใช่เป็นของทุกคน แต่โอกาสเป็นของคนที่พร้อมที่สุดเท่านั้น ด้วยการนำเอาเรื่องอดีตมาทบทวนเปรียบเทียบกับปัจจุบัน เพื่อคาดคะเนอนาคตให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่อาศัยเวลาผสมผสานกับความสามารถความอดทนและความพยายาม หลายอย่างประกอบกันขึ้น รูปกายดับ (แต่) ความดีชื่อเสียงทั้งหลายหาดับตามไปด้วยไม่

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การกตัญญูทเวทีรู้คุณต่อผู้มีพระคุณนั้นทำได้หลายทาง ซึ่งเราเป็นลูกจะต้องสืบเชื้อสายวงศ์ตระกูลและดำรงวงศ์ตระกูลของมารดาบิดา ไม่ให้เสื่อมเสีย เช่นช่วยเหลือการงานของท่าน ประพฤติตนให้เป็นที่ยกย่อง สร้างชื่อเสียงให้กับวงศ์ตระกูล ไม่ประพฤติตนไป

^{๑๔} ส. ผ่องสวัสดิ์, คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ภาค ครอบครัวอบอุ่น, หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

^{๑๕} ณรงค์ โชควัฒนา, อนุสรณ์ในงานพระราชทานดินฝังศพ นายเทียม โชควัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประสานศิลป์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๘-๕๑.

ในทางเสื่อม รักษาเกียรติยศชื่อเสียงเงินทองให้ท่าน ไม่ทำให้ท่านเดือดร้อน ทำหน้าที่ดูแลบ้านเรือน และการงานแทนท่าน เลี้ยงดูมารดาบิดาในบั้นปลายชีวิตให้มีความสุข

๔) ด้านประพฤติกรรมให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตนด้านกตัญญูทวดเวทีไว้ดังนี้

ทศพร ศรีคำ^{๘๐} กล่าวถึง ความกตัญญูทวดเวทีของพระพุทธเจ้า ในหนังสืออยากเป็นพระพุทธเจ้า ภาคต้นกำเนิดพระพุทธเจ้า ไว้ดังนี้ ท้าวมหาพรหมชั้นสุทธवास เล็งแลดูสัตว์โลก คิดตระหนักรู้ว่ามาถึงบัดนี้ ล่วงแล้ว ๑ อสงไขย จะมีบุรุษใดที่จะบังเกิดเป็นพระพุทธเจ้าจะมีไหม สายพระเศรทิพย์อันยาวไกลของพระองค์ พลันแลเห็นกลางมหาสมุทรเรือแตกอับปาง มีพระโพธิสัตว์ผู้ยากจนกำลังสละชีวิตของตนเองแบกมารดาว่ายน้ำข้ามมหาสมุทรอันลึกกว้างใหญ่หาที่สุดไม่ได้ อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ก็รู้ได้ในทันทีว่ามหาบุรุษผู้นี้ เพียรพยายามมุ่งมั่น มั่นคง มีอหยาศัยชอบช่วยเหลือผู้อื่น เมตตาต่อสรรพสัตว์ ท่านผู้นี้มีโอกาสนี้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในอนาคตกาลแน่นอน ถ้าดับนั่นเอง พระโพธิสัตว์โคตรพรหมคลาจุกสลจิตอันมากมายฝ้ายในกระดุนก็เกิดความคิดขึ้นในใจอย่างไม่เคยรู้สึกมาก่อนว่า เอละเราตายไม่ได้ หากเราตายชะตอนนี้แม่เราตายแน่ แม่ของเราต้องมีชีวิตอยู่ต่อไป แรงฮึดนี้ทำให้เขาต้องพยายามต่อสู้กับชะตาชีวิตที่เลวร้ายในครั้งนั้น ครั้นเกิดความรู้สึกเช่นนั้นแล้ว ท่านก็พยายามว่ายน้ำข้ามมหาสมุทรถึง ๒๑ วัน ถึงฝั่งพร้อมมารดา รอดตายมาได้อย่างปาฏิหาริย์ ตั้งแต่นั้นมาพระโพธิสัตว์ผู้ยากจนก็พยายามเลี้ยงดูมารดาของท่านอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้จนสิ้นชีพ ครั้นตายแล้วท่านก็ไปเกิดในเทวโลก ฝ่ายมารดาของท่านได้ไปตามยถากรรม

วุฒิพงศ์ ภาวะพิงค์^{๘๑} ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้สึกกตัญญูรู้คุณ ช่วยให้พัฒนาบุคคลให้เกิดภาวนามยปัญญาได้ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกและเรื่องเหนือธรรมชาติ สำหรับบุคคลที่มีความกตัญญูรู้คุณอย่างยิ่งจะพบอิทธิปาฏิหาริย์ใดๆ เพราะ ผู้ที่เจริญภาวนามยปัญญา จนได้อภิญญานั้น ซึ่งอภิญญา แปลว่า ความรู้ยิ่ง หมายถึง ปัญญาหรือความรู้ที่สูงเหนือกว่าปกติ เป็นความรู้พิเศษที่เกิดขึ้นจากการอบรมจิต เจริญสติปัญญาหรือบำเพ็ญกรรมฐาน อภิญญาเป็นคุณลักษณะพิเศษของพระอริยบุคคล ซึ่งเป็นเหตุให้มีฤทธิ์ต่างๆ ๖ อย่าง คือ อิทธิวิธี ทิพโสต เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ทิพจักขุ อาสวขยาญาณ (ซึ่งมีเฉพาะในพระอรหันต์เท่านั้น) สามารถมีทิพย์ ตาทิพย์ หยั่งรู้จิตใจผู้อื่นได้ และสามารถประจักษ์กับอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ อันเกิดจากสำนึกกตัญญูรู้คุณ ได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ การสำนึกกตัญญูรู้คุณจึงเป็นเหตุให้เกิดปาฏิหาริย์ได้ทั้งในระดับพื้นๆ

^{๘๐}ทศพร ศรีคำ, อยากเป็นพระพุทธเจ้า ปฐมภาค : ภาค ๑ ภาคต้นกำเนิดพระพุทธเจ้า, หน้า ๖๔-๖๕.

^{๘๑}วุฒิพงศ์ ภาวะพิงค์, พลาญภาพแห่งความกตัญญู, หน้า ๑๗๒-๑๗๓.

จนถึงระดับที่ซับซ้อน จนไม่อาจอธิบายด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ พระอริยสงฆ์ทั้งหลาย จึงได้
 ชื่อว่าเป็นผู้ดำเนินกตัญญูรู้คุณอย่างแท้จริง ดังนั้นความกตัญญูรู้คุณจึงเป็นคุณธรรมทั้งในระดับ
 สมมติสัจจะและปรมัตถธรรมชั้นสูงสุด

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๔๒} ได้กล่าวไว้ว่า ความกตัญญู เป็นคุณธรรมพื้นฐานของ
 มนุษย์ ในสังคมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับผู้อื่นและสิ่งอื่น ชีวิตด้านกายภาพดำรงอยู่ได้เพราะ
 ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลต่าง ๆ มีบิดามารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น นอกจากนั้น
 ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งเหล่าอื่นอีก เช่น อาศัยปัจจัย ๔ เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตจึงจะมีชีวิตอยู่รอดได้ ในส่วน
 จิตใจ มนุษย์ก็ได้รับการปลูกฝังอบรม ลักษณะคุณค่าทางจิตใจจากบุคคลอื่น มีบิดามารดา เป็นต้น
 ให้มีทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม อันเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตให้ความเจริญรุ่งเรือง
 ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของมนุษย์ ความกตัญญูนี้เป็นคุณธรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความกตัญญูทศเวทที่ช่วยให้พัฒนาบุคคลเป็นคนดี คนดีจะต้องมีความ
 กตัญญูทศเวทที่รู้คุณท่านโดยการประพฤติดนต่อมารดาบิดา ไม่ทำอะไรให้พ่อแม่เข้าใจ ช่วยเหลือ
 กิจการเมื่อพ่อแม่ต้องการ ไม่ประทุษร้ายพ่อแม่ ยามเจ็บป่วยใช้หมั่นดูแลรักษาและให้กำลังใจท่าน
 ในยามอ่อนล้าจากภาระกิจการงานและการดำรงชีพในสังคม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี เป็นที่
 ชื่นใจของมารดาบิดา ไม่ทำให้ท่านเดือดร้อนทำให้ท่านมั่นใจฝากชีวิตไว้กับเราได้ในยามแก่ชรา

๕) ด้านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตนด้านกตัญญูทศเวทไว้ดังนี้

ส. ผ่องสวัสดิ์^{๔๓} กล่าวไว้ใน ปุชนิยบุคคลประจำบ้านในครอบครัวอบอุ่นว่า ในประเทศ
 ไทย มีสถิติผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสามแสนคนต่อปี ขณะที่บ้านพัก
 คนชรารองรับได้เฉลี่ยเพียงสองร้อยคนต่อปี สาเหตุมาจากลูกหลานเกิดความเบื่อหน่ายผู้เฒ่า และ
 ไม่ต้องการเป็นภาระเลี้ยงดู แนวโน้มผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้นเช่นนี้ สร้างความสลดหดหู่ใจต่อผู้
 พบเห็นยิ่งนัก ปัญหาการทอดทิ้งพ่อแม่ผู้มีพระคุณ ให้ตกระกำลำบากในยามแก่ชรา ถือเป็นปัญหา
 ใหญ่ของสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะพระพุทธศาสนาสอนว่า
 พ่อแม่มีความสำคัญ เหมือนเป็นพระอรหันต์ของบ้าน แทบเท่าของท่านเป็นต้นทางสวรรค์ของลูก
 ทุกคน ปู่ย่าตาทวดให้ข้อคิดที่คนเราจะทำอะไรเจริญก้าวหน้าได้ขนาดไหน ก็ดูที่เขาดอบแทน
 พระคุณพ่อแม่อย่างไร เพราะในโลกนี้ไม่มีใครมีพระคุณมากกว่าพ่อแม่อีกแล้ว แต่ถ้าขนาดกับพ่อ

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), คนไทยกับป่า, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธ
 ธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑.

^{๔๓} ส. ผ่องสวัสดิ์, ปุชนิยบุคคลประจำบ้าน : ครอบครัวอบอุ่น, หน้า ๒๑๑-๒๑๕.

แม่ยังทำไม่ได้ ก็ไม่มีทางที่เขาจะกตัญญูทดเวทีกับใครได้ หนทางเจริญย่อมไม่มีในคนที่ทอดทิ้งพ่อแม่ ดังนั้นสิ่งที่ถูกต้อง คือการตอบแทนพระคุณท่านให้สมกับที่ท่านยอมรับเราเป็นลูก เลี้ยงดูเรา ไม่ทอดทิ้งเรา แม้บางครั้งลำบากต้องอดมื้อกินมื้อ ท่านก็ยอมอดเพื่อให้เราอิ่มก่อน อดทนสารพัดเพื่อหาทางเลี้ยงให้เราเติบโตใหญ่ได้ทุกวันนี้

ปิ่น มุกกันต์^{๔๔} กล่าวถึง ความกตัญญู ไว้ดังนี้ ๑. ประกาศคุณท่าน คือ การประกาศว่าผู้มีพระคุณของเราคืออย่างไรบ้าง เช่น ถ้าผู้มีพระคุณเป็นพ่อแม่ จะต้องกล่าวสรรเสริญยกย่องพ่อแม่ให้คนอื่นฟังว่า ท่านดีกับเราอย่างไร ที่คนนิยมทำกันมากคือ เขียนประวัติประกาศคุณของพ่อแม่ในหนังสืองานศพ วิธีนี้แม้จะใช้ได้ แต่มีวิธีที่ดีที่สุด วิธีประกาศคุณพ่อแม่ที่ดีที่สุด คือประกาศที่ตัวเราเอง คนเราทุกคนคือตัวแทนของพ่อแม่ตนทั้งนั้น เพราะเลือดของตนเป็นเลือดเนื้อเดียวกับพ่อแม่ ตลอดจนนิสัยใจคอและความประพฤติก็ได้รับการอบรมถ่ายทอดมาจากมารดาบิดา ฉะนั้นความประพฤติของเราเองนี่แหละจะเป็นตัวประกาศคุณท่าน หรือประจานท่านอย่างโจ่งแจ้งที่สุด ไม่ว่าเราจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ๒. ตอบแทนคุณท่าน คือ เมื่อรู้ว่าท่านมีคุณหรือมีอุปการะ ต้องตอบแทน เช่น ถ้าผู้มีพระคุณเป็นพ่อแม่บุตรธิดาสามารถตอบแทนได้ดังนี้ ๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ๒) ช่วยทำกิจธุระการงานของท่าน ๓) ดำรงวงศ์ตระกูล ๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ รมุขโร)^{๔๕} ได้กล่าวไว้ในมงคลยодชีวิต ดังนี้ ๑. ความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีพระคุณ (บุพการี) คือ บิดา มารดา อาจารย์อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒. ความกตัญญูต่อสิ่งที่มีบุญคุณ (บุญ) ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงควรมีความกตัญญูทดเวทิตเป็นอย่างยิ่ง ทั้งต่อมนุษย์ด้วยกันเอง และต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน เพราะความกตัญญูทดเวทิต เป็นคุณธรรมค้ำจุนโลกให้อยู่รอดและเป็นคุณธรรมที่สร้างความรักความผูกพันให้มนุษย์

ส. ผ่องสวัสดิ์^{๔๖} ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ภาค ครอบครัวยุบอุ่น ดังนี้เมื่อคนทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย คนเราเกิดมาทำไม ในส่วนลึกๆ ของมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีเงินจะเป็นสามัญหรือกษัตริย์ ต่างก็มีคำถามค้างใจอยู่ประการหนึ่งเหมือนกันว่า เราเกิดมาทำไม อะไรคือเป้าหมายชีวิตที่แท้จริงของชีวิต เราเกิดมาเพื่อปิดนรกให้แก่ตัวเอง เพื่อทำความดี แก้ไขปรับปรุง

^{๔๔}ปิ่น มุกกันต์, มงคลชีวิต ภาค ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๐๑-๓๐๓.

^{๔๕}สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ รมุขโร), มงคลยодชีวิต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๔๕๐.

^{๔๖}ส. ผ่องสวัสดิ์, คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ภาค ครอบครัวยุบอุ่น, หน้า ๒๑๑-๒๑๕.

ตนเองให้ดียิ่งๆ ขึ้น จนกว่าจะหมดกิเลสไปพระนิพพานในชาติใดชาติหนึ่ง เกิดมาเพื่อเข้าใจโลก และชีวิตว่า คนเราตายแล้วไม่สูญ ตายแล้วต้องไปเกิดอีกนับชาติไม่ถ้วน ตราบใดยังปรารถนาในตัวเองยังไม่หมด ก็ยังต้องเกิดอีกต่อไป กรรมดี กรรมชั่ว ทำแล้วมีผลแน่นอน ส่งผลทั้งชาตินี้ ชาติหน้าไม่หายไปไหน นรกสวรรค์มีอยู่จริง นรกเป็นที่ลงโทษทัณฑ์ของผู้ที่ทำชั่วมามาก สวรรค์ เป็นที่อยู่ของผู้ที่ทำดีมามาก คนที่ทำบุญมามากจะได้ไปเกิดเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์ ส่วนคนที่ทำบาปมามากจะไปเกิดเป็นสัตว์นรก ถูกทัณฑ์ทรมานจากนายนิรบาลในนรก เรายกระดับจิตใจให้สูงขึ้นด้วยการสั่งสมบุญบารมี มุ่งหวังว่าชาติใดชาติหนึ่งในเบื้องหน้า เมื่อมีบุญบารมีเต็มส่วนแล้ว ก็จะสามารถปรารถนาในตัวเองได้หมดพ้นจากทุกข์อย่างถาวร เข้านิพพานตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปได้ในที่สุด ทำอย่างไรจึงปิดนรกให้ตัวเอง ปิดนรกให้มารดาบิดาผู้ให้กำเนิดเกิดกาย ปิดนรกให้ปู่ย่าตายายและไปสู่อสุคติภูมิ ในยามที่มารดาบิดายังมีชีวิตอยู่ต้องเลี้ยงดูพาท่านไปทำบุญ เพื่อปิดทางนรกตามหลักการดำรงชีวิตในฆราวาสธรรม

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษย์ การกตัญญูต่อบุคคลผู้มีพระคุณ บุพการี มารดาบิดา อาจารย์อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคุณธรรมพื้นฐานของคนดี หลักธรรมที่ทำให้ดำรงตนดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความเป็นคนดีมีความกตัญญูรู้คุณนั้นก็คือ ฆราวาสธรรม ๔ ซึ่งได้แก่ การมีสัจจะ หมั่นฝึกฝนตนเอง มีความอดทนอดกลั้น เป็นคนดีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน มีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่ตระหนี่ เลี้ยงดูครอบครัวดูแลพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ให้มีความสุข และทำบุญอุทิศส่งให้ท่าน ปิดนรกให้ท่านเพื่อให้ท่านมีบุญติดตัวไปเกิดบนสวรรค์จนกว่าจะหมดกิเลสไปพระนิพพานในชาติใดชาติหนึ่งข้างหน้า

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ผู้วิจัยไม่พบว่ามีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องนี้โดยตรง แต่พบว่ามีงานวิจัยที่มีเนื้อหาพอที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อยู่บ้าง ดังนี้

พันโท สันทร อ่อนนาค^{๔๖} ได้กล่าวไว้ ในการศึกษาเรื่อง “การบำรุงมารดาบิดา” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้ พระสารีบุตร ได้โปรดมารดาหลายครั้งแล้ว แต่เนื่องจาก นางสารี-พรหมณีเป็นมิถิยาภิกษุณีมีความเห็นผิดจากหลักการทางพระพุทธศาสนา จึงดำริจะโปรดมารดาเป็นครั้งสุดท้าย ด้วยมารดาสามารถบรรลุธรรมผลได้ เมื่อฟังธรรมที่ท่านแสดง พระสารีบุตรได้กราบ ทูลลาพระพุทธเจ้าเพื่อไปนิพพานที่บ้านเกิด แล้วออกเดินทางกับพระจุนทะผู้เป็นน้อง

^{๔๖} พันโท สันทร อ่อนนาค, “การศึกษาเรื่อง “การบำรุงมารดาบิดา” ในพระพุทธศาสนา เถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๐.

กับพระที่เป็นบริวาร ๕๐๐ รูป ถึงหมู่บ้านนาลันทะ บ้านเกิดนางสารีพราหมณ์ผู้เป็นมารดาได้จัดให้ พระสารีบุตรพักในห้องที่เกิด และจัดเสนาสนะสำหรับเป็นที่อยู่ของภิกษุ ๕๐๐ รูป ที่เป็นบริวาร ใน คีณนั้น ท้าวจาคุมหาราชทั้ง ๔ องค์ มีท้าวเวสสุวรรณ เป็นต้น มีรัศมีเปล่งปลั่งดั่งกองเพลิง ทำให้สว่างไสวทั้งห้อง ได้มาถวายนมัสการพระสารีบุตร เมื่อท้าวมหาพรหมกลับไปแล้ว นางสรีพราหมณ์ ซึ่งกำลังนอนป่วยอยู่ จึงได้ถามพระจุนทะเถระว่า ผู้ใดที่เข้ามาหาพี่ชายของท่าน พระจุนทะเถระ จึงบอกมารดาว่า ท้าวเวสสุวรรณ ท้าวจาคุมหาราช ท้าวสักกเทวราช และท้าวมหาพรหม ได้ถวาย นมัสการพระสารีบุตร นางสารีพราหมณ์ได้ฟังดังนั้นก็เกิดเลื่อมใสศรัทธาในพระสารีบุตรและ พระพุทธเจ้า คิดว่าพระลูกชายของเรายังเป็นใหญ่กว่าท้าวจาคุมหาราช ท้าวสักกเทวราช และท้าว มหาพรหม พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นครูของพระลูกชายของเรา จะต้องมียุทธศาสตร์อันยิ่งใหญ่ พระสารีบุตร ได้รู้ว่าบัดนี้มารดาได้เกิดความปีติโสมนัสและศรัทธาในพระพุทธเจ้าแล้ว ถึงเวลาที่ จะเทศนาทดแทนพระคุณของมารดาและโปรมารดา ให้เป็นสัมมาทิฏฐิจึงได้เทศนาสรรเสริญ พระคุณของพระพุทธเจ้า เมื่อจบเทศนาแล้วนางสารีพราหมณ์ได้บรรลุโสดาปัตติผล

พระครูสิริธรรมรักจิต (บังคม สุธรรม)^{๔๔} กล่าวไว้ใน การศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้ หลักธรรมสำหรับหน้าที่ของบุตรธิดาในสังคมไทยปัจจุบัน ดังนี้ บุตรธิดาที่ดีพึงระคับระคอง จิตใจของมารดาบิดาพึงบำรุงเลี้ยงมารดาบิดาให้มีโสมนัสอยู่เสมอ ไม่ทำให้ท่านทุกข์ใจ ลำบากใจ ครอมใจหรือกระทำจิตใจของมารดาบิดาให้หม่นหมอง อยู่ในโอวาทรับฟังคำบอกคำเตือนของ มารดาบิดา แม้ในการเลี้ยงดูด้วยวัตถุต่างๆ นั้น ก็ต้องมีจิตใจเจืออยู่ด้วยตลอดเวลา ในขณะที่ บำรุงด้วยปัจจัย ๔ ก็ต้องให้ด้วยความเคารพ ด้วยความรัก ด้วยการบูชา ดังนักปราชญ์กล่าวว่า หากบุตรเพียงแต่เลี้ยงดูมารดาบิดาให้อาหารอย่างเพียงพอ มีที่ให้อยู่อาศัย มีเสื้อผ้าให้สวมใส่ นำไปรักษาพยาบาลเจ็บป่วยและมีความรัก แต่ปราศจากความรู้สึกเคารพและเชื่อฟังอย่างลึกซึ้ง ต่อมารดาบิดา ความสัมพันธ์ที่เขามีต่อมารดาบิดาจะไม่แตกต่างจากความสัมพันธ์ที่เขามีต่อสัตว์ เลี้ยงในบ้าน ดังนั้นการเคารพและเชื่อฟังมารดาบิดาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มารดาบิดาสบายใจ ภูมิใจ บุตรที่ประเสริฐสุดคือบุตรที่เชื่อฟังคำสั่งสอนของมารดาบิดา

^{๔๔}พระครูสิริธรรมรักจิต (บังคม สุธรรม), “การศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับหน้าที่ ของบุตรธิดาในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, หน้า ๒๐๕-๒๑๒.

พระมหาวชิรพงษ์ ปญญาวชิโร (มะพารัมย์)^{๔๘} ได้กล่าวไว้ใน การศึกษาเปรียบเทียบ คำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิขงจื้อกับในพระพุทธศาสนาที่มีต่อครอบครัวถึงพระคุณของมารดาบิดา ที่มีต่อบุตรธิดาเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่บุตรธิดาจะตอบแทนได้หมดได้ง่ายๆและอธิบายถึง เหตุผลที่ลูกจะต้องมีความกตัญญูต่อมารดาบิดา สำนึกถึงบุญคุณของท่าน อันเป็นพื้นฐานของชีวิต ว่าร่างกายของเราทุกส่วน เป็นต้นว่า เส้นผมทุกๆ เส้น ผิวหนังทุกส่วนเราได้จากบิดามารดา เมื่อ เป็นของที่ได้มาจากบิดามารดา จึงเท่ากับเป็นมรดกชีวิตซึ่งลูกทุกคนจะต้องปกป้องรักษา หรือ คุ้มครองดูแลให้ดีไม่ให้เกิดอันตรายหรือบาดเจ็บเพราะการกระทำของตนเอง และความกตัญญู ไม่ใช่เป็นแค่รู้คุณและตอบแทนที่ลูกจะต้องกระทำต่อมารดาบิดาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การ ดูแลตัวเองให้ดี การสร้างตัว การสร้างวงศ์ตระกูลของลูกให้มีความมั่นคงหรือมั่งคั่ง เป็นที่ยอมรับ ยกย่องของคนในสังคมก็เป็นเรื่องของความกตัญญูด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างคำกลอนที่กล่าวไว้ว่า “ไอ้ ข้าแต่บิดา ผู้ให้กำเนิดฉัน ไอ้ ข้าแต่มารดาผู้เฝ้าคอยประคับประคอง ท่านทั้งสองต่างเฝ้าเลี้ยงดู และคอยอุ้มชูเฝ้าคอยดูแล ไม่เคยทอดทิ้ง มือทั้งสองที่คอยโอบอุ้ม หากแม้นันปรารถนาจะ ตอบแทนความเกื้อการุณย์นั้นมันคงเป็นเหมือนฟ้าที่กว้างใหญ่ยากแท้จะเติมเต็ม” และได้ กล่าวถึงมิ่งคลัตที่ปณี งานนิพนธ์ของพระสิริมงคลอาจารย์ไว้ว่า ความกตัญญู ความรู้จักบุญคุณที่ บุคคลอื่นกระทำแล้ว ไม่ว่าจะมากหรือน้อย ท่านเรียกว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุให้ประสบคุณวิเศษ มีประการต่างๆ มีความเป็นผู้อันบัณฑิตพึงสรรเสริญ เป็นต้น ความกตัญญูดังกล่าวนี้เมื่อเทียบเคียง กับมงคลข้อว่าการบำรุงมารดาบิดา ย่อมเห็นว่ามีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นบุคคลหนึ่ง ที่บุตรธิดา จะต้องแสดงความกตัญญู

พันโท สันทร อ่อนนาค^{๔๙} ได้กล่าวไว้ใน การศึกษาเรื่อง “การบำรุงมารดาบิดา” ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้ พระราหุลพระราชโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะกับพระนางยโสธรา สามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา เมื่อครั้งท่านเป็นสามเณร พระมารดา คือพระนางยโสธรา ซึ่งออกบวชเป็นภิกษุณีแล้วประชวรด้วยโรคลมในท้อง จนไม่สามารถลุกขึ้นนั่งได้ เกรงว่า พระมารดาจะสิ้นพระชนม์ และเมื่อพระราหุลไปเยี่ยมพระมารดา ได้ทราบว่าคุณพระโรคลมจะสงบ ได้ด้วยได้ใส่น้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวด ด้วยความห่วงใยพระมารดาจึงรับอาสาหามาถวาย แต่

^{๔๘}พระมหาวชิรพงษ์ ปญญาวชิโร(มะพารัมย์), “การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิ ขงจื้อกับในพระพุทธศาสนาที่มีต่อครอบครัว”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, หน้า ๖, ๑๑-๑๒.

^{๔๙}พันโท สันทร อ่อนนาค, “การศึกษาเรื่อง “การบำรุงมารดาบิดา” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๑.

ก็เกิดความหนักใจเพราะไม่รู้ว่าจะไปหาที่ไหนจึงไปหาพระสารีบุตรผู้เป็นอาจารย์ ซึ่งพระสารีบุตรได้ปลอบใจให้รอพຸ່งนี้เข้า เมื่อรุ่งเช้าพระสารีบุตรได้เข้าไปพระราชวัง เพื่อเข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล โดยให้พระราหุลไปด้วยแต่รออยู่ที่โรงฉัน และเมื่อเข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลงยังมีได้ถวายพระพรถึงสาเหตุที่มา พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ได้ปรุงน้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวดมาให้พระราหุลเมื่อ พระราหุลได้นำมะม่วงดังกล่าวไปถวายพระมารดา เมื่อพระนางได้เสวยแล้วไม่นานอาการประชวรก็หาย

พระมหาศุภวัดน์ ชุตินฺโต (สุขคำ)^{๕๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิด เรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ในทรรณะของพุทธปรัชญาเถรวาทกับซิกมันด์ ฟรอยด์” ผลการวิจัยพบว่า การแสดงออกทางกาย วาจา และสิ่งที่สืบเนื่องมาจากจิตที่อยู่ภายใน มีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องมีพฤติกรรมสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม นักจิตวิทยามนุษย์นิยมมีความเชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นผู้ใฝ่ดี พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของบุคคล เกิดมีขึ้นเพราะสังคมและสิ่งแวดล้อมชักนำให้เป็นไป พฤติกรรมนิยมเชื่อว่ามนุษย์แรกเกิดมานั้น ไม่ได้มีชั่วร้ายหลังจะเป็นไปตามสภาพแวดล้อมและทิศทางของการพัฒนาพฤติกรรม ที่ถูกกำหนดโดยการวางเงื่อนไข พุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาไม่ว่าจะอยู่ในที่เปิดเผยหรือในที่ลับ ล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากบทบาทแห่งการกำหนดวิถีทางของชีวิตทั้งสิ้น ผลของพฤติกรรมจะมีการทำงานแบบลูกโซ่ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดแยกกันไม่ออก พฤติกรรมในอดีตย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมที่กำลังทำในปัจจุบันและทำในอนาคต ตราบใดที่พฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมานั้นเป็นพฤติกรรมที่มีกิเลสและพฤติกรรมที่ชั่ว ย่อมก่อให้เกิดชีวิตในทางที่เป็นทุกข์ ส่วนพฤติกรรมที่ดี ย่อมส่งผลต่อชีวิตในทางที่เป็นความสุขใจทางใจ

พระครูศรีโสภณ (เงิน ชาติเมธี)^{๕๒} ได้ศึกษาเรื่องความกตัญญูกตเวทีในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคม จากมุมมองพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ความกตัญญูกตเวที เป็นการสำนึกรู้ในบุญคุณหรืออุปการะคุณของผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่มีแก่ตนและการทำตอบแทนคุณ ด้วยการแสดงออกทางกายและทางวาจา ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยนัยนี้ คำว่า กตัญญูจัดเป็นมโนกรรม และคำว่า กตเวที จัดเป็นกายกรรมและวจีกรรม จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความกตัญญู-

^{๕๑}พระมหาศุภวัดน์ ชุตินฺโต (สุขคำ), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ในทรรณะของพุทธปรัชญาเถรวาทกับ ซิกมันด์ ฟรอยด์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘) หน้า บทคัดย่อ.

^{๕๒}พระครูศรีโสภณ (เงิน ชาติเมธี), “ความกตัญญูกตเวทีในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

กตเวที ในพระพุทธศาสนามีดังนี้ ความกตัญญูกตเวทีเป็นพื้นฐานของคนดี กล่าวคือคุณธรรมนี้เป็นบ่อเกิดของคุณธรรมอื่นๆและเป็นฐานช่วยเกื้อหนุนส่งเสริมให้คนกระทำความดีอื่นๆ ขึ้นไป คุณธรรมนี้เป็นเครื่องหมายบ่งบอกคุณสมบัติของความเป็นคนดี เป็นคุณธรรมของสัตบุรุษ เป็นบุคคลหาได้ยากในโลก เพราะเหตุว่าบุคคลที่จะมีทั้งความกตัญญูกตเวทีอย่างสมบูรณ์นั้นหาได้ยาก ความกตัญญูกตเวทีก่อให้เกิดมงคลชีวิต ในด้านการได้รับยกย่องความเจริญรุ่งเรืองและความประสบความสำเร็จในโลกรู้และโลกหน้า

พระเทพรัตนมุนี (สายพงส์ อโนมปญฺโญ/กongsin) ได้กล่าวไว้ในศึกษาการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ด้วยหลักกตัญญูกตเวทีตาธรรม กล่าวได้ว่า ลักษณะของคนมีความกตัญญูกตเวที ทำให้ทราบด้วยอาการที่แสดงออกต่อผู้ที่มีพระคุณ ๒ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ ๑. ประกาศคุณท่าน คือการประกาศว่าผู้มีพระคุณของเราได้อย่างไรบ้าง เช่น ถ้าผู้มีพระคุณเป็นมารดาบิดา จะต้องกล่าวสรรเสริญยกย่องมารดาบิดาให้คนอื่นฟังว่า ท่านดีกับเราอย่างไร ที่คนนิยมทำกันมาก คือเขียนประวัติประกาศคุณของพ่อแม่ในหนังสืองานศพ วิธีนี้แม้จะใช้ได้แต่ไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด วิธีประกาศคุณมารดาบิดาที่ดีที่สุดคือประกาศที่ตัวเอง คนเราทุกคน คือตัวแทนของมารดาบิดาตนทั้งนั้น เพราะเลือดของตนเป็นเลือดเนื้อเดียวกับพ่อแม่ตลอดจนนิสัยใจคอและความประพฤติก็ได้รับการอบรมถ่ายทอดมาจากท่าน ฉะนั้น ความประพฤติกุศลของเราเองนี่จะเป็นตัวประกาศคุณท่าน ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม^{๕๔} ๒. ตอบแทนคุณท่าน คือเมื่อรู้ว่าท่านมีคุณหรือมีอุปการะ ต้องตอบแทน เช่น ถ้าผู้มีพระคุณเป็นมารดาบิดา บุตรธิดาสามารถตอบแทน คือ ๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ๒) ช่วยทำการงานของท่าน ๓) ดำรงวงศ์ตระกูล ๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน^{๕๕} พระพุทธศาสนา เห็นว่าการตอบแทนสูงสุดที่บุตรพึงกระทำต่อมารดาบิดา ได้แก่การสามารถทำให้มารดาบิดามีศรัทธา คือความเชื่ออย่างถูกต้อง มีศีล คือกาย วาจา ที่ไม่เบียดเบียนตนเอง

^{๕๓}พระเทพรัตนมุนี (สายพงส์ อโนมปญฺโญ/กongsin), “ศึกษาการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ด้วยหลักกตัญญูกตเวทีตาธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, หน้า ๗.

^{๕๔}สมคิด เหลลาฉลาด, “ความเชื่อเรื่องบุญและบาปกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พัฒนาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๕๐.

^{๕๕}พระเทพรัตนมุนี (สายพงส์ อโนมปญฺโญ/กongsin), “ศึกษาการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ด้วยหลักกตัญญูกตเวทีตาธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, หน้า ๑๗.

และผู้อื่น มีจาละ คือการเสียดละเอื้อเพื่อแผ่และมีปัญญา คือความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง

พระมหานุกอง คุณาโร (มหา)^{๕๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญูตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาพบว่าความกตัญญู หมายถึงความตระหนักรู้ในคุณของบุคคล สัตว์ และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความกตัญญู เป็นมงคลอันสูงสุด บุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สึกสำนึกในบุญคุณและคิดตอบแทนคุณ ย่อมนำความสุข ความเจริญ และสิริมงคลมาสู่ชีวิตตนเอง คนที่ขาดความกตัญญู ย่อมไม่นำคบหา และเป็นสาเหตุนำมาซึ่งภัยพิบัติต่างๆ ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม หลักธรรมที่ส่งเสริมความกตัญญู เช่น พรหมวิหาร และสังคหวัตถุ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความรัก ความเมตตาต่อกันในสังคม ส่วนหลักธรรมอันเป็นปฎิบัติยกย่องต่อความกตัญญู เช่น อกุศลมูล และมัจฉริยะ ซึ่งเป็นเหตุทำให้ความรัก ความเคารพ ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณลดน้อยลง เกิดช่องว่างระหว่างมนุษย์ ส่งผลให้มองไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องตอบแทนพระคุณ เป็นที่มาของความลบหลู่ การตีตนเสมอ และความอกตัญญูต่อผู้มีพระคุณต่อสถาบันและต่อธรรมชาติแวดล้อม ดังนั้นหากบุคคลทุกฝ่าย ได้ศึกษาและรู้คุณค่าของความกตัญญูรู้ประโยชน์และรู้โทษที่จะได้รับ จนสามารถนำหลักการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในสังคมย่อมจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคม อันจะส่งผลให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าและผาสุกมั่นคงสืบไป

พระมหาวัฒน์ พรอภิวฑฒโน (บุญมาก)^{๕๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องกตัญญูในวรรณคดีบาฬีพระพุทธศาสนา” จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่แสดงออก ถึงความสำนึกในบุญคุณแล้ว ทำตอบแทนคุณต่อผู้มีอุปการะคุณ ความกตัญญูกตเวที เป็นวงศ์ของบัณฑิต การแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที ไม่จำกัดเฉพาะสำหรับคฤหัสถ์เท่านั้น แม้บรรพชิตก็ต้องยึดมั่นในความกตัญญูกตเวทีเช่นกัน จุดเด่นของผู้มีความกตัญญู ก็คือจิตใจซื่อตรง ไม่มีลืมนบุญคุณคนอื่น แม้จะเพียงเล็กน้อยก็ตาม ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นอุปการคุณนั้น เทิดทูนบูชาผู้มีพระคุณ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง จึงเป็นเหตุให้คนที่มีความกตัญญู ได้รับประโยชน์ที่สมควรแก่ความดีนี้ ทั้งในปัจจุบันชาติและในสัมปรายภพ เมื่อถึงยามคับขันเข้า มักจะแคล้วคลาดจากภัยอันตรายได้ด้วยอำนาจแห่งความ

^{๕๖}พระมหานุกอง คุณาโร (มหา), “การศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญูตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๖๘.

^{๕๗}พระมหาวัฒน์ พรอภิวฑฒโน (บุญมาก), “การศึกษาเรื่องกตัญญูในวรรณคดีบาฬีพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

กตัญญู ตรงกันข้ามคนอกตัญญูที่ไม่รู้อุปการคุณของผู้มีคุณ ซึ่งเป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจที่สุดในโลก มักจะประสบความหายนะแก่ชีวิตไม่ช้าก็เร็ว เมื่อถึงยามคับขันก็ไม่อาจรอดพ้นจากภัยอันตรายได้ เพราะความอกตัญญูเป็นเหตุ การที่ไม่รับรู้บุญคุณผู้มีคุณ นับว่าเป็นความต่ำทรามของจิตใจอยู่แล้ว แม้หากยังกลับเนรคุณทำร้ายผู้มีคุณอีก ก็เท่ากับเพิ่มโทษมหันต์ให้ตนเองโดยสิ้นเชิง ช้ำยังมีวิบากทุกข์ คือทุกข์ภูมิในเบื้องหน้า

พระมหาวชิรพงษ์ ปญญาวชิโร (มะพาร์มย์)^{๕๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบ คำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิขงจื้อกับในพระพุทธศาสนาที่มีต่อครอบครัว” จากการศึกษาได้ข้อสรุป ดังนี้ แนวคำ “เลี้ยว” และ “กตัญญู” มีลักษณะสอดคล้องกันเป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ และมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทาง กายภาพและทางสังคม ซึ่งทุกฝ่ายต่างก็อิงอาศัยกัน อยู่ในฐานะมีบุญคุณต่อกันและจะต้องแสดงออกเป็นการตอบแทนในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง ตามสมควรแก่โอกาสและสถานะ พบว่า ทั้ง “เลี้ยว” ในลัทธิขงจื้อ และ “กตัญญู” ในพระพุทธศาสนา ได้รับการประยุกต์ใช้ในสังคมมาตั้งแต่อดีตกระทั่งถึงปัจจุบัน คุณธรรมข้อนี้ได้ กลายมาเป็น “เสาหลัก” ที่จะช่วยพยุงหรือค้ำชูสังคมให้เกิดสันติสุข เกิดความร่มเย็น ทั้งในสังคม จีนและสังคมไทย โดยเฉพาะในสังคมไทยปัจจุบัน หลักความกตัญญูที่มาพร้อมกับคนไทยเชื้อสาย จีนและหลักความกตัญญูที่มาจากพระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้

พระมหาประหัด ปญญาวโร (สุนนท์)^{๕๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมที่ปรากฏใน ล่ากลอน” ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับจริยธรรมในมิติต่างๆ ไว้อย่างน่าสนใจ โดยศึกษาถึง ประเภทของ จริยธรรมด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในล่ากลอน จากการศึกษา พบว่าจริยธรรม ที่ ปรากฏในล่ากลอนมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือจริยธรรมด้านจารีต เช่น จริยธรรมสำหรับชนชั้นปกครอง รวมทั้งจริยธรรมของผู้อยู่ใต้การปกครอง เป็นต้น สำหรับจริยธรรมของบุคคลนั้น จะมีปรากฏอยู่ใน กลุ่มครอบครัวและเครือญาติ ส่วนจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาพบว่าล่ากลอน จะสอนเรื่อง บุญกรรม การเวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์ ศิล ทาน อบายมุข ไตรลักษณ์และความ กตัญญูทวดเทวีในพระพุทธศาสนาเป็นหลักจริยธรรมที่ถูกนำเสนอสู่สังคมในมิติต่างๆ แม้กระทั่งใน เรื่องของบทล่ากลอนก็ไม่ละเลยที่จะพูดถึงคุณธรรมข้อนี้ เนื่องด้วยตระหนักถึงความจำเป็นและ

^{๕๘}พระมหาวชิรพงษ์ ปญญาวชิโร (มะพาร์มย์), “การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิ ขงจื้อกับในพระพุทธศาสนาที่มีต่อครอบครัว”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๗.

^{๕๙}พระมหาประหัด ปญญาวโร (สุนนท์), “จริยธรรมที่ปรากฏในล่ากลอน”, *วิทยานิพนธ์พุทธ- ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า บทคัดย่อ.

ความสำคัญที่บุคคลและสังคมพึงมีคุณธรรมข้อนี้ไว้ประจำอยู่ในจิตใจ เป็นเครื่องช่วยขัดเกลาให้จิตใจมีความประณีต ละเอียด สุขุมรอบคอบ เป็นเครื่องนำทางชีวิตให้ดำเนินไปด้วยการสำนึกว่าการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมนั้น มนุษย์จะต้องพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันและไม่ทอดทิ้งกัน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๑๑๑} ได้วิจัยเรื่อง จริยธรรมของเยาวชนไทย เป็นงานวิจัยที่มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาบ่อเกิดและพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทยประเภทต่างๆ แหล่งกำเนิดจริยธรรมคือสถาบันครอบครัวที่ให้กำเนิด ให้การอบรมเลี้ยงดูเยาวชนที่ได้รับความรักจากการเลี้ยงดู ว่ามีผลทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน เยาวชนที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรักจะเชื่อฟังฟังพา สุภาพ สะอาด ก้าวร้าวต่ำ ขอมตามสูง แต่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ส่วนเยาวชนที่ได้รับความรักน้อยจะชอบทะเลาะกับเพื่อน ขี้อาย หลบหลีกสังคม ก้าวร้าวต่อตนเองสูง มีลักษณะรับผิชอบต่ำ มีวินัยในตนเองต่ำ ตัวแปรทางสังคมสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ของบุคคลเป็นต้นเหตุของการก่อตัวทางจริยธรรม และการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของบุคคลที่สำคัญ รวมไปถึงถึงฐานะทางสังคม การศึกษา อาชีพ ก็เป็นสาเหตุให้เยาวชนมีจริยธรรมและความประพฤติที่แตกต่างกันไปได้

พระมหาทวีป กตปุญโญ (หนูด้วง)^{๑๑๒} ศึกษาวิจัยเรื่อง งานปลูกฝังจริยธรรมของปัญญานันทภิกขุที่เกี่ยวกับเยาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัย การวิจัยภาคสนาม การเก็บข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามบุคคลที่มาสืบศึกษาปฏิบัติธรรมในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กลุ่มเป้าหมาย มี ๒ กลุ่ม คือเยาวชนที่มีอายุ ๑๒-๑๘ ปี จำนวน ๑๐๐ คน และผู้ที่อยู่ในมัชฌิมวัยที่มีอายุ ๒๕-๔๕ ปี จำนวน ๑๐๐ คน ผลการวิจัย จริยธรรมที่ปัญญานันทภิกขุนำมาปลูกฝังเรื่องความกตัญญูกตเวทิต พบว่าเยาวชนมีความประทับใจอย่างยิ่งร้อยละ ๖๕.๓๘ และร้อยละ ๕๕.๖๕ เป็นผู้ที่อยู่ในมัชฌิมวัย เยาวชนร้อยละ ๑๕.๒๑ มีความประทับใจและอยู่ในมัชฌิมวัยร้อยละ ๘.๘ ส่วนความไม่ประทับใจในเยาวชนไม่มี

^{๑๑๑}ดวงเดือน พันธุมนาวิน, จริยธรรมของเยาวชน, (สถาบันวิจัยพุทธศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร : ๒๕๒๐), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๑๒}พระมหาทวีป กตปุญโญ (หนูด้วง), “ศึกษาวิเคราะห์งานปลูกฝังจริยธรรมของปัญญานันทภิกขุที่เกี่ยวกับเยาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาอักษรศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘), หน้า บทคัดย่อ.

โสภา (ชูปิกุลชัย) ชปีลมันน์^{๑๒} ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมคุณธรรม และค่านิยมที่ได้รับการปลูกฝังมาของเยาวชนที่เสพและไม่เสพสารเสพติดในชุมชนแออัด ศึกษา เฉพาะกรณีชุมชนแออัดคลองเตย” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. เพื่อให้ทราบถึงจริยธรรมคุณธรรม ค่านิยมของเยาวชนในชุมชนแออัดคลองเตยที่ได้ที่ได้รับการปลูกฝังมา ๒. เพื่อให้ทราบถึงความ แตกต่างด้านจริยธรรมและค่านิยมที่ได้รับการปลูกฝังมาระหว่างเยาวชนที่เสพสารเสพติดและ เยาวชนที่ไม่เสพสารเสพติด ๓. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการวางแผน การป้องกัน สารเสพติดที่มีความประพฤติก่ออยู่ในระบบการศึกษา ณ โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาเขตคลองเตย กลุ่มที่สอง คือเยาวชนที่เสพสารเสพติดและกำลังรักษาตัวอยู่ ผลการศึกษาพบว่าเยาวชนทั้งสอง กลุ่มทั้งที่ไม่เสพสารและเสพสารเสพติด ต่างไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ในเรื่องคุณธรรม และจริยธรรมต่อบิดามารดา เยาวชนทั้งสองกลุ่มกลับมีความรู้สึกทางด้านลบต่อบิดามารดา โดย ทั้งสองกลุ่มยอมรับว่า “ไม่มีความรู้สึกอะไรที่ทำให้บิดามารดาหรือผู้อื่นเดือดร้อน”

พระมหาวชิรพงษ์ ปญญาชิโร (มะพารัมย์)^{๑๓} ได้กล่าวพรรณนาถึงพระคุณของมารดา- บิดาที่มีต่อบุตรธิดาว่าเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ ซึ่งมีโช่เรื่องที่บุตรธิดาจะกระทำตอบแทน ได้หมดง่ายๆ อธิบายถึงเหตุผลที่ลูกจะต้องมีความกตัญญูต่อมารดาบิดา สำนึกถึงบุญคุณของท่านอันเป็นพื้นฐาน ของชีวิตทุกๆ คนว่าร่างกายของเราทุกส่วน เป็นต้นว่าเส้นผมทุกๆ เส้น ผิวหนังทุกส่วน เราได้จาก บิดามารดา เมื่อเป็นของที่ได้มาจากบิดามารดาจึงเท่ากับเป็นมรดกชีวิต ซึ่งลูกทุกคนจะต้องปกปักร ักษาหรือคุ้มครองดูแลให้ดีไม่ให้เกิดอันตรายหรือบาดเจ็บเพราะการกระทำของตนเอง และความ กตัญญูไม่ใช่เป็นแค่รู้คุณและตอบแทนที่ลูกจะต้องกระทำต่อมารดาบิดาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การดูแลตัวเองให้ดีก็ถือว่าเป็นความกตัญญูต่อท่านเช่นกัน

พระมหากวีวิชญ์ ธีรปญโญ^{๑๔} กล่าวว่า ความกตัญญูที่บุตรธิดาพึงมีต่อบิดามารดานั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานแห่งความดี คือรากฐานของมนุษย์ ดังที่ขงจื้อกล่าวว่า ยามพ่อแม่มีชีวิตอยู่ รู้จักปรนนิบัติรับใช้ท่านอย่างจริงจัง ยามพ่อแม่จากไปยังระลึกอาลัยอยู่เสมอ บุตรธิดาที่มีความ

^{๑๒}โสภา (ชูปิกุลชัย) ชปีลมันน์ และคณะ, การศึกษารูปแบบของครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาใน สังคมในประเทศไทย, รายงานการวิจัย สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๔, หน้า ๒-๔๕.

^{๑๓}พระมหาวชิรพงษ์ ปญญาชิโร(มะพารัมย์), “การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิขงจื้อ กับในพระพุทธศาสนาที่มีต่อครอบครัว”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, หน้า ๑๑.

^{๑๔}พระมหากวีวิชญ์ ธีรปญโญ, “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของขงจื้อกับพุทธปรัชญา เถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

กตัญญูจะต้องแสดงออกทั้งทางกาย วาจาและใจ การกระทำของมนุษย์ไม่มีอะไรยิ่งใหญ่กว่าการ กตัญญูกตเวทิต่อบิดามารดา เพราะความกตัญญูเป็นกฎแห่งสวรรค์ เป็นความเที่ยงธรรมของโลก และเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติต่อกัน

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาติเมธี)^{๑๑๕} กล่าวถึง ความกตัญญูกตเวทิต์ในฐานะคุณธรรมค้ำ จุนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้ การแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ที่ลูกกระทำต่อมารดา- บิดา ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สรุปได้ ๓ ลักษณะ คือ ๑. การแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ ด้วยการปรนนิบัติเลี้ยงดูด้วยปัจจัยสี่ ๒. การแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ด้วยการยอมสละชีวิตตนเอง เพื่อปกป้องชีวิตมารดาบิดา ๓. การแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ด้วยการให้ตั้งมั่นในธรรม

พุทธทรัพย์ ขุนชิต^{๑๑๖} ได้กล่าวไว้ใน ศึกษาหลักจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทิต์ของ บุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดา ดังคำกลอนของท่านพุทธทาสภิกขุ ดังนี้

“อันลูกดี	มีองค์ห้า	ท่านว่าไว้
เอาใจใส่	บำรุงเลี้ยง	พ่อแม่ตน
ฟังชวนชวาย	ช่วยทำงาน	ทุกแห่งหน
รีบสร้างตน	เป็นคนดี	ในสกุล
ช่วยรักษา	สมบัติท่าน	ที่ให้ไว้
ส่งผลบุญ	ไปให้	เมื่อท่านสูญ
สมบัติห้า	คือหน้าที่	ลูกเพิ่มพูน
ไม่เสื่อมสูญ	หมั่นทำไว้	ได้เจริญ

สรุป หลักธรรมพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทิต์ต่อมารดาบิดาของนักเรียนนั้นเป็น ปัญหาที่ต้องใส่ใจมาก เด็กสมัยนี้ไม่เหมือนกับเด็กสมัยก่อน เพราะสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน สังคมสมัยก่อนเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ปัจจุบันกลายเป็นสังคมแข่งขัน จึงดิ้นรน ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้ลูก ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ปกครองกับเด็กนักเรียน ปัญหาต่างๆ จึง เกิดขึ้น มารดาบิดาทั่วไปที่ขาดการศึกษาธรรมะไม่มีความรู้ในการสั่งสอนอบรมลูก มักตามใจลูก

^{๑๑๕}พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาติเมธี), “ความกตัญญูกตเวทิต์ในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจาก มุมมองพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

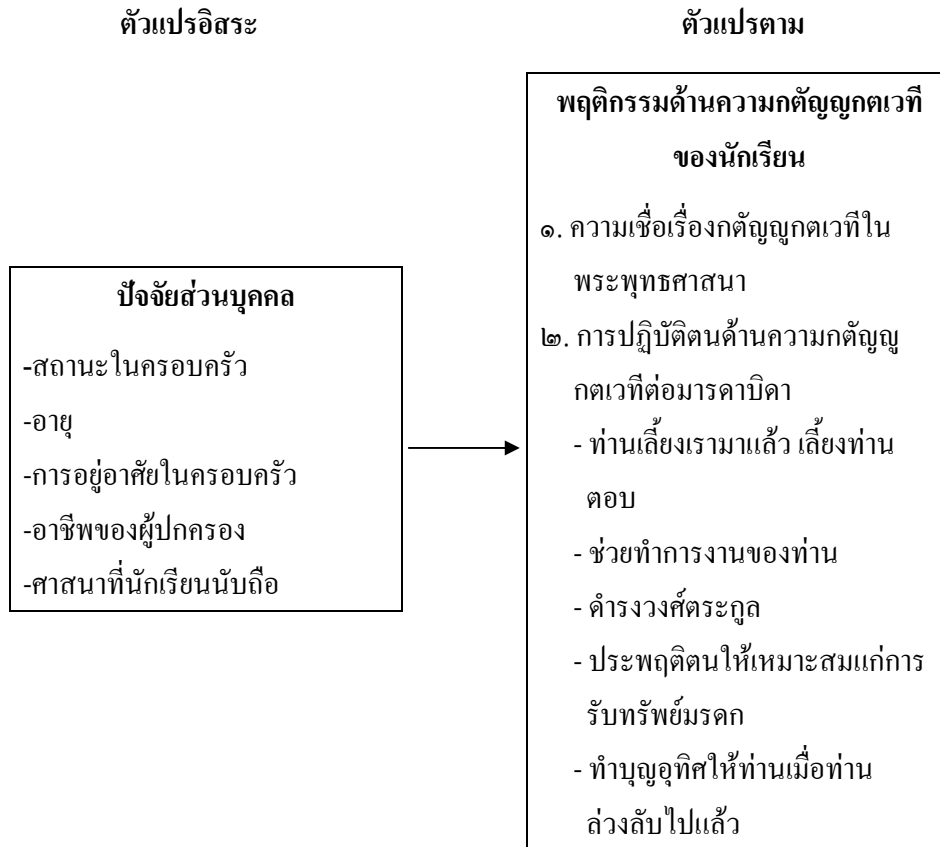
^{๑๑๖}พุทธทรัพย์ ขุนชิต, ศึกษาหลักจริยธรรมด้านกตัญญูกตเวทิต์ของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อมารดา บิดา : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิตบางแคปานขำ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๗.

ของตนมากเกินไปจึงเป็นเหตุให้เด็กเสียคนได้ง่าย ความรักของมารดาบิดาที่มีต่อลูกนั้นมีมาก แต่ ถ้ามารดาบิดาที่เสียก็จะเกิดผลเสีย จึงควรที่จะรักลูกตามลำดับก่อนหลัง พยายามฝึกฝนสอนลูกให้ รู้จัก คิดเป็น ให้รู้จักใช้ชีวิตเป็นและรู้จักเป็นคนมีความกตัญญูกตเวที พุทธกรรมด้านความกตัญญู- กตเวทีที่จะต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ท่านเลี้ยงเรามาเราจักเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำการงานของท่าน ดำรงวงศ์ตระกูล ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก ทำบุญ อุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว การที่บุตรบำรุงมารดาบิดานั้น จะได้รับประโยชน์ปัจจุบัน ดังต่อไปนี้ คือ ๑. เป็นผู้มีทรัพย์มีฐานะไม่ขัดสน ๒. มีจิตใจร่าเริงจิตใจแจ่มใส ๓. ไม่ถูกข่มไม่ถูก ทำร้าย ๔. ประสบแต่ความสุขความดีและสิ่งดีงาม ๕. ไม่ถูกติเตียนได้รับการยกย่องสรรเสริญ จากนักปราชญ์ ๖. เทวดาคุ้มครองรักษา ๗. พ้นจากอันตรายและภัยพิบัติทั้งปวง ๘. ได้ลาภ โดยง่าย ๙. ได้รับการยกย่องจากผู้เหนือศักดิ์กว่า ๑๐. สร้างอนุสาวรีย์เป็นที่สักการบูชาของ ประชาชนทั่วไป ๑๑. ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากพระพุทธเจ้า^{๑๐๗}

ผู้วิจัยสรุป พุทธกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาได้ดังนี้ กล่าวคือผู้ที่รู้สำนึก ในบุญคุณและตอบแทนบุญคุณมารดาบิดาบุพการี พยายามกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ ช่วยเหลืออุปการะ ยกย่องบำรุงรักษาดูแลพยาบาลเลี้ยงดูท่านให้มีความสุข ดังเช่น ในชาดกเรื่อง พระพุทธเจ้า พระราहुล สุวรรณสาม พระสารีบุตรเถระ และพระภิกษุเลี้ยงมารดาบิดา ซึ่งเป็น บุคคลตัวอย่างที่ควรยกย่องด้านความกตัญญูกตเวที การรู้คุณท่าน บุคคลผู้มีความกตัญญูกตเวที มี กตเวทีตาธรรมถือว่าเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นสัตตบุรุษเป็นคนดี เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการยกย่อง สรรเสริญและเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ บุตรธิดา ที่พึงปฏิบัติต่อมารดาบิดาผู้มีพระคุณยิ่ง ผลของการมีความกตัญญูกตเวทีตาธรรมของนักเรียนซึ่งเป็นบุตรธิดานั้น มีผลดีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ทั้งในปัจจุบันชาติและในชาติหน้า ทั้งนี้ เมื่อกล่าวถึงกตัญญูกตเวทีตาธรรมต่อ มารดาบิดาแล้ว ย่อมประจักษ์ต่อคนอื่นและเป็นที่ยกย่องสรรเสริญของคนทั่วไปและสังคม คนมีความกตัญญูกตเวทีเป็นคนดี คนดีต้องมีความกตัญญู

^{๑๐๗} พันโท สันทร อ่อนนาค, “การศึกษาเรื่อง “การบำรุงมารดาบิดา” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๕-๘๖.

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดที่ต่อมารดา บิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสุ่มตัวอย่าง
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

วิธีการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ทั้งหมด ๑๒ ห้องเรียน ๆ ละ ๕๕ คน รวม ๖๖๐ คน ดังนี้

- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ จำนวน ๕๕ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๒ จำนวน ๕๕ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๓ จำนวน ๕๕ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๔ จำนวน ๕๕ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๕ จำนวน ๕๕ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๖ จำนวน ๕๕ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๗ จำนวน ๕๕ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๘ จำนวน ๕๕ คน

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๘ จำนวน ๕๕ คน

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑๐ จำนวน ๕๕ คน

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑๑ จำนวน ๕๕ คน

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑๒ จำนวน ๕๕ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการสุ่มจากประชากร คือนักเรียนโรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๒๕๐ คนโดยใช้สูตรยามานะ (Yamane) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ N = ขนาดประชากร (จำนวน ๖๖๐ คน)

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

e = ความคลาดเคลื่อนของการกำหนดตัวอย่าง
(ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ 5)

แทนด้วย

$$n = \frac{660}{1 + 660(0.05)^2}$$

$$n = 250$$

ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวนนักเรียน ๒๕๐ คน โดยใช้การสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) รายละเอียดดังแสดงในตาราง

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

ลำดับที่	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	จำนวน ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	๒/๑	๕๕	๒๐
๒	๒/๒	๕๕	๒๑
๓	๒/๓	๕๕	๒๑
๔	๒/๔	๕๕	๒๑
๕	๒/๕	๕๕	๒๐
๖	๒/๖	๕๕	๒๑
๗	๒/๗	๕๕	๒๑
๘	๒/๘	๕๕	๒๑
๙	๒/๙	๕๕	๒๑
๑๐	๒/๑๐	๕๕	๒๑
๑๑	๒/๑๑	๕๕	๒๑
๑๒	๒/๑๒	๕๕	๒๑
	รวม	๖๖๐	๒๕๐

๓.๓ เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม(Questionnaire) เกี่ยวกับระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ : กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนลักษณะและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบปัจจัย ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ครอบคลุมกับ วัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

๓. สร้างเครื่องมือแล้วนำเสนอร่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์พร้อมทั้งเชิญผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ และแก้ไขปรับปรุง

๔. นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้วไปหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำไปทดลองใช้

๕. ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

๖. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับ กลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานะใน ครอบครัว อายุ การอยู่อาศัยในครอบครัวในปัจจุบัน อาชีพของผู้ปกครอง ศาสนาที่ตนนับถือ รวม ๕ ข้อ ข้อคำถามชนิดให้เลือกตอบ

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับความเชื่อด้านความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนา มี ๑๒ ข้อ เป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของ นักเรียน มีทั้งหมด ๕๐ ข้อ เป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มีทั้งหมด ๕ ด้าน ดังนี้

๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ

๒) ช่วยทำการงานของท่าน

๓) ดำรงวงศ์ตระกูล

๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท

๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทีต่อ มารดาบิดาของนักเรียน มีทั้งหมด ๒ ข้อ เป็นคำถามชนิดปลายเปิด ให้เติมข้อความ จำนวน ๒ ข้อ

๓.๓.๓ เกณฑ์การตรวจให้คะแนน

การกำหนดค่า ตามมาตรฐาน ส่วนประเมินค่า สำหรับการประเมิน การศึกษาพฤติกรรม ด้านความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียน แบ่งออกเป็น ๕ ระดับ โดยใช้เกณฑ์การตรวจ ให้คะแนนของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานะในครอบครัว อายุ การอยู่อาศัยในครอบครัวในปัจจุบัน อาชีพของผู้ปกครอง ศาสนาที่ตนนับถือ รวม ๕ ข้อ ข้อคำถาม ชนิดให้เลือกตอบ

ตอนที่ ๒ ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาในพระพุทธศาสนา มีทั้งหมด ๑๒ ข้อ เป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	๕ คะแนน
เห็นด้วย	๔ คะแนน
ปานกลาง	๓ คะแนน
ไม่เห็นด้วย	๒ คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	๑ คะแนน

เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
๔.๒๑- ๕.๐๐	มีความเชื่อ เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๓.๔๑- ๔.๒๐	มีความเชื่อ เห็นด้วย
๒.๖๑- ๓.๔๐	มีความเชื่อ ปานกลาง
๑.๘๑- ๒.๖๐	มีความเชื่อ ไม่เห็นด้วย
๑.๐๐ - ๑.๘๐	มีความเชื่อ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ ๓ การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดา ในพระพุทธศาสนา มีทั้งหมด ๕๐ ข้อ ซึ่งสร้างมาจากพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียน จะต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดา ๕ ประการ ในพระพุทธศาสนา คือ

๑. การเลี้ยงดูมารดาบิดา
๒. ช่วยทำการงานของท่าน
๓. การดำรงวงศ์ตระกูล
๔. ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก
๕. ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อล่วงลับไปแล้ว

เป็นคำถามเชิงบวกชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ	๕ คะแนน
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	๔ คะแนน
ปฏิบัตินานๆครั้ง	๓ คะแนน
ปฏิบัติน้อยมาก	๒ คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติเลย	๑ คะแนน

เป็นคำถามเชิงลบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ได้แก่ ด้านคำรณรงค์ตระกูล ข้อ ๒๘, ๒๙, ๓๐ ด้านประพฤตินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก ข้อ ๓๕, ๓๖, ๓๗, ๓๘, ๓๙, ๔๐ (หมายเลขข้อ ตามชุดแบบสอบถาม)

ปฏิบัติเป็นประจำ	๑ คะแนน
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	๒ คะแนน
ปฏิบัตินานๆครั้ง	๓ คะแนน
ปฏิบัติน้อยมาก	๔ คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติเลย	๕ คะแนน

เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนน กรณีคำถามเชิงบวก ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
๔.๒๑- ๕.๐๐	มีพฤติกรรม ปฏิบัติเป็นประจำ
๓.๔๑- ๔.๒๐	มีพฤติกรรม ปฏิบัติบ่อยครั้ง
๒.๖๑- ๓.๔๐	มีพฤติกรรม ปฏิบัตินานๆครั้ง
๑.๘๑- ๒.๖๐	มีพฤติกรรม ปฏิบัติน้อยมาก
๑.๐๐- ๑.๘๐	มีพฤติกรรม ไม่เคยปฏิบัติเลย

เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนน กรณีคำถามเชิงลบ ดังนี้ ได้แก่ ด้านคำรณรงค์ตระกูล ข้อ ๒๘, ๒๙, ๓๐ ด้านประพฤตินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก ข้อ ๓๕, ๓๖, ๓๗, ๓๘, ๓๙, ๔๐ (หมายเลขข้อ ตามชุดแบบสอบถาม)

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
๔.๒๑- ๕.๐๐	มีพฤติกรรม ไม่เคยปฏิบัติเลย
๓.๔๑- ๔.๒๐	มีพฤติกรรม ปฏิบัติน้อยมาก
๒.๖๑- ๓.๔๐	มีพฤติกรรม ปฏิบัตินานๆครั้ง
๑.๘๑- ๒.๖๐	มีพฤติกรรม ปฏิบัติบ่อยครั้ง
๑.๐๐ - ๑.๘๐	มีพฤติกรรม ปฏิบัติเป็นประจำ

๓.๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. หาคความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษาแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของคำถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า ๐.๕ ทุกข้อ

สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

- ๑) ดร. วีรชาติ นิ่มอนงค์
- ๒) ดร. แสง นิลนามะ
- ๓) ดร. มาศโมพี จิตวิริยธรรม
- ๔) ดร. เรียงชัย หมั่นชนะ
- ๕) ดร. ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์

๒. หาคความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนโรงเรียนทวิธาภิเศก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่น

๓. นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์ เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

- ๑) ขอนหนังสือ อนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้อำนวยการ โรงเรียนทวิธาภิเศก เพื่อขอความอนุเคราะห์ อนุญาตให้ทำการแจกแบบสอบถามกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน โรงเรียนทวิธาภิเศก ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ หลังจากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๒) ติดต่อโรงเรียนเพื่อนัดหมายวัน เวลา ในการแจกและเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓) จัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับกลุ่มตัวอย่าง

๔) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยให้นักเรียนตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยเป็นผู้ชี้แจงเป็นห้องเรียนตามเอกสารที่ได้จัดเตรียมไว้ เพื่อลดความตึงเครียดและให้นักเรียนวางใจว่าไม่มีผลกระทบต่อผู้เรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด และรับแบบสอบถามคืน

๕) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตาม วัน เวลา ที่นัดหมายไว้

๖) ตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่ได้รับการตอบไม่สมบูรณ์หรือมีร่องรอยระบุถึงการไม่ตั้งใจทำแบบสอบถามโดยพิจารณาตามขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

๗) ทำการลงรหัสและจัดระบบข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการวิจัย

๓.๕ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูต่อมารดาบิดาของนักเรียน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ เพื่อนำไปพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขในการวิจัยครั้งต่อไป

๓) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการเก็บข้อมูลนำไปคิดเป็นร้อยละ เพื่อนำไปพัฒนาการในการปลูกฝังความกตัญญูแก่เด็กที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๑. ค่าร้อยละ

๒. ค่าคะแนนเฉลี่ย

๓. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๔. การทดสอบค่าเอฟ (F-test)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ : กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) จำนวนทั้งสิ้น ๒๕๐ ชุด จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ ๒ ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวที่ในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๓ ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๔ เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{x}	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	หมายถึง	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
F	หมายถึง	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมากกว่า ๒ ตัวแปร (F - distribution)
p-value	หมายถึง	ค่าความน่าจะเป็น (Probability)

df	หมายถึง	ระดับชั้นแห่งความอิสระ (Degree of Freedom)
SS	หมายถึง	ค่าผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนแต่ละตัว ยกกำลังสอง
MS	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวน ยกกำลังสอง (Mean Squares)
*	หมายถึง	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานะ ในครอบครัว อายุ การอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียน นับถือ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑ – ๔.๕

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละสถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานะในครอบครัว

สถานะในครอบครัว	จำนวน(คน)	ร้อยละ
บุตรคนที่ ๑	๑๒๓	๔๙.๒๐
บุตรคนที่ ๒	๘๗	๓๔.๘๐
บุตรคนที่ ๓	๓๓	๑๓.๒๐
อื่นๆ (ลูกคนเดียว-๓, ลูกคนที่ ๔-๓, ลูกคนที่ ๕-๑)	๗	๒.๘๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีสถานะในครอบครัว โดยเป็นบุตรคนที่ ๑ จำนวน ๑๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๒๐ รองลงมา บุตรคนที่ ๒ จำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๘๐ บุตรคนที่ ๓ จำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๒๐ และอื่นๆ (ลูกคนเดียว-๓, ลูกคนที่ ๔-๓, ลูกคนที่ ๕-๑) จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๘๐

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนและร้อยละสถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทิวธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑๒ - ๑๓ ปี	๑๔๒	๕๖.๘๐
๑๔ - ๑๕ ปี	๑๐๖	๔๒.๔๐
๑๕ ปีขึ้นไป	๒	๐.๘๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทิวธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๓ ปี จำนวน ๑๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๘๐ รองลงมาอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๕ ปี จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๐ และอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๐

ตารางที่ ๔.๓ จำนวนและร้อยละสถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทิวธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามการอยู่อาศัยในครอบครัวในปัจจุบัน

การอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
อยู่กับมารดาบิดา	๑๙๖	๗๘.๔๐
อยู่กับมารดา	๒๘	๑๑.๒๐
อยู่กับบิดา	๑๒	๔.๘๐
อื่นๆ (ญาติพี่น้อง-๔, ย่า-๔, ป้า-๓, ตากับยาย-๒,ตา-๑)	๑๔	๕.๖๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๓ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทิวธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ปัจจุบันอาศัยอยู่กับมารดาบิดา จำนวน ๑๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๔๐ รองลงมาอาศัยอยู่กับมารดา จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๐ อาศัยอยู่กับบิดา จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘๐ และอื่นๆ (ญาติพี่น้อง-๔, ย่า-๔, ป้า-๓, ตากับยาย-๒,ตา-๑) จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๐

ตารางที่ ๔.๔ จำนวนและร้อยละสถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง

อาชีพของผู้ปกครอง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ค้าขาย	๖๖	๒๖.๔๐
ข้าราชการ	๖๔	๒๕.๖๐
พนักงานบริษัท	๕๐	๒๐.๐๐
รับจ้าง	๔๑	๑๖.๔๐
รัฐวิสาหกิจ	๑๑	๔.๔๐
อื่นๆ (ธุรกิจส่วนตัว-๑๐, แม่บ้าน-๓, ตัดเย็บเสื้อผ้า-๑, ถ่ายหนังโฆษณา-๑, มัคคุเทศก์-๑, ลูกจ้าง-๑, เล่นดนตรี-๑)	๑๘	๗.๒๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๔ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ผู้ปกครองประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔๐ รองลงมาอาชีพข้าราชการ จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖๐ อาชีพพนักงานบริษัท จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๐ อาชีพรับจ้าง จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๔๐ อาชีพรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๐ และอาชีพอื่นๆ (ธุรกิจส่วนตัว-๑๐, แม่บ้าน-๓, ตัดเย็บเสื้อผ้า-๑, ถ่ายหนังโฆษณา-๑, มัคคุเทศก์-๑, ลูกจ้าง-๑, เล่นดนตรี-๑) จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๒๐

ตารางที่ ๔.๕ จำนวนและร้อยละสถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ

ศาสนาที่นักเรียนนับถือ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
พุทธ	๒๔๒	๙๖.๘๐
อิสลาม	๖	๒.๔๐
คริสต์	๒	๐.๘๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๕ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๒๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๘๐ รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔๐ และนับถือศาสนาคริสต์ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๐

ตอนที่ ๒ ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวที ในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทีในพระพุทธศาสนาของนักเรียน
รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๖

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทีใน
พระพุทธศาสนาของนักเรียน จำแนกรายข้อ

ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทีในพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับความเชื่อ
๑. ข้าพเจ้าเชื่อว่าความกตัญญูทเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี	๔.๗๕	๐.๔๔	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๒. แสดงความกตัญญูทเวทีให้กับบุคคลทั่วไปที่มีพระคุณต่อเรา	๔.๕๒	๐.๖๓	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๓. การแสดงความกตัญญูทเวทีเป็นจิตสำนึกต้องแสดงออกด้วยใจบริสุทธิ์	๔.๖๘	๐.๕๒	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๔. การดูแลเลี้ยงดูมารดาบิดาเป็นหน้าที่ของบุตรและธิดาทุกคนทำให้ท่านมีความ ความสุขใจ	๔.๗๕	๐.๕๕	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๕. การเห็นคุณค่าในตัวเองเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง	๔.๐๕	๐.๘๑	เห็นด้วย
๖. ถ้าไม่กตัญญูต่อมารดาบิดาแล้วคงยากที่จะมีกตัญญูต่อบุคคลอื่น	๔.๓๒	๐.๘๔	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๗. หากไม่ดูแลเลี้ยงดูมารดาบิดาด้วยความเคารพก็ถือว่าไร้ความหมาย	๔.๓๖	๐.๘๕	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๘. มารดาบิดาเสมือนเป็นพรหม เป็นอาจารย์ และเป็นพระอรหันต์ ของบุตรธิดา	๔.๖๘	๐.๖๐	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๙. การบรรพชาอุปสมบทเป็นการตอบแทนคุณมารดาบิดา	๔.๕๐	๐.๖๘	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๑๐. ความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดา ทำให้ทั้งขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ และเสียชีวิตไปแล้ว	๔.๕๔	๐.๗๕	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๑๑. รู้สึกสุขใจ เมื่อได้ทำความดีตอบแทนบุญคุณผู้ที่มีพระคุณต่อเรา	๔.๖๘	๐.๕๔	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๑๒. ผู้ที่มีความกตัญญูต่อมารดาบิดาเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว ย่อมได้ขึ้นสวรรค์ ส่วนผู้ที่อกตัญญูข่มตนกรก	๔.๔๔	๐.๗๘	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	๔.๕๓	๐.๗๖	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า นักเรียนมีระดับความเชื่อ เรื่องความกตัญญูทเวที ใน
พระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{x} = ๔.๕๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า
นักเรียนมีระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทีในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = ๔.๐๕$)
ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตัวเองเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง ส่วนข้อที่เหลือ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่าง
ยิ่ง ($\bar{x} = ๔.๓๒-๔.๗๕$)

ตอนที่ ๓ ระดับพฤติกรรมกาปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน

ผลการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมกาปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๗ – ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมกาปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน จำแนกรายด้าน

พฤติกรรมกาปฏิบัติตน ด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดา	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
๑. ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ	๓.๒๗	๐.๗๒	นานๆครั้ง
๒. ด้านช่วยทำกาารงานของท่าน	๓.๗๒	๐.๖๗	บ่อยครั้ง
๓. ด้านคำรวงวงศ์ตระกูล	๓.๓๔	๐.๔๔	นานๆครั้ง
๔. ด้านประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	๓.๗๘	๐.๔๓	บ่อยครั้ง
๕. ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	๓.๖๑	๐.๕๔	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๕๕	๐.๔๕	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมกาปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดา โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๓.๕๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๓๔ - ๓.๒๗$) ได้แก่ ด้านคำรวงวงศ์ตระกูล ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมกาปฏิบัติตน อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๓.๗๘ - ๓.๖๑$)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู
 กตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ จำแนกรายข้อ

ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
๑. เตรียมอาหารให้มารดาบิดารับประทาน	๓.๕๒	๐.๕๘	บ่อยครั้ง
๒. เตรียมน้ำดื่มให้มารดาบิดาดื่ม	๓.๘๒	๐.๕๗	บ่อยครั้ง
๓. ดูแลทำความสะอาดห้องนอนของมารดาบิดา	๓.๕๕	๑.๐๐	บ่อยครั้ง
๔. ซักเสื้อผ้าให้มารดาบิดา	๒.๕๔	๑.๒๖	นานๆครั้ง
๕. จัดอาหารให้มารดาบิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย	๓.๕๑	๑.๐๖	บ่อยครั้ง
๖. จัดยาตามแพทย์สั่งให้มารดาบิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย	๓.๖๐	๑.๑๖	บ่อยครั้ง
๗. ซื้ออาหารหรือผลไม้ที่มารดาบิดาชอบมาฝาก	๓.๓๒	๑.๐๘	นานๆครั้ง
๘. อาบน้ำถูตัวให้มารดาบิดา	๑.๘๖	๑.๑๑	น้อยมาก
๙. ตัดเล็บมือเล็บเท้าให้มารดาบิดา	๒.๑๓	๑.๓๐	น้อยมาก
๑๐. บีบนิ้วให้มารดาบิดาเมื่อท่านปวดเมื่อย	๔.๐๑	๑.๐๐	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๒๗	๐.๗๒	นานๆครั้ง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวที
 ต่อมารดาบิดา ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ โดยรวม อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๒๗$)
 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับน้อยมาก ($\bar{x} = ๑.๘๖ - ๒.๑๓$) ได้แก่ อาบน้ำถูตัวให้มารดา
 บิดา อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๓๒ - ๒.๕๔$) ได้แก่ ซื้ออาหารหรือผลไม้ที่มารดาบิดาชอบมา
 ฝาก และซักเสื้อผ้าให้มารดาบิดา ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมปฏิบัติตน อยู่ในระดับบ่อยครั้ง
 ($\bar{x} = ๔.๐๑ - ๓.๕๒$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านช่วยทำกรงานของท่าน จำแนกรายข้อ

ด้านช่วยทำกรงานของท่าน	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
๑. ช่วยมารดาบิดาหุงข้าวทำกับข้าวรับประทาน	๓.๘๔	๑.๐๘	บ่อยครั้ง
๒. ช่วยมารดาบิดากวาดบ้านถูบ้าน	๔.๑๑	๐.๘๕	บ่อยครั้ง
๓. ช่วยมารดาบิดาล้างถ้วยล้างจาน	๔.๐๘	๑.๐๒	บ่อยครั้ง
๔. ช่วยกรอกน้ำใส่ขวดแช่ตู้เย็นให้มารดาบิดาดื่ม	๔.๒๔	๑.๐๓	เป็นประจำ
๕. เก็บสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านอย่างระมัดระวัง	๓.๕๒	๐.๕๕	บ่อยครั้ง
๖. ช่วยรดน้ำต้นไม้ให้มารดาบิดา	๓.๕๔	๑.๒๐	บ่อยครั้ง
๗. ช่วยล้างซัดห้องน้ำให้มารดาบิดา	๒.๕๗	๑.๒๑	นานๆครั้ง
๘. ช่วยทำธุระภายนอกบ้านแทนมารดาบิดา	๓.๐๒	๑.๒๖	นานๆครั้ง
๙. ช่วยไปซื้อของนอกบ้านให้มารดาบิดา	๔.๐๕	๑.๐๓	บ่อยครั้ง
๑๐. ช่วยมารดาบิดาทำงานโดยไม่ต้องเรียกรู้	๓.๔๔	๐.๕๔	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๗๒	๐.๖๗	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อมารดาบิดา ด้านช่วยทำกรงานของท่าน โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๓.๗๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มากที่สุดมีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับเป็นประจำ ($\bar{x} = ๔.๒๔$) ได้แก่ ช่วยกรอกน้ำใส่ขวดแช่ตู้เย็นให้มารดาบิดาดื่ม อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๐๒ - ๔.๒๔$) ได้แก่ ช่วยทำธุระภายนอกบ้านแทนมารดาบิดา ช่วยล้างซัดห้องน้ำให้มารดาบิดา ส่วนข้อที่เหลือมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๔.๑๑ - ๓.๔๔$)

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านดำรงวงศ์ตระกูล จำแนกรายข้อ

ด้านดำรงวงศ์ตระกูล	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
๑. ให้อับอายมารดา ก่อนออกจากบ้าน	๔.๕๗	๐.๘๕	เป็นประจำ
๒. ให้อับอายมารดา เมื่อกลับเข้าบ้าน	๔.๔๕	๐.๐๒	เป็นประจำ
๓. เป็นคนมีนิสัยมัธยัสถ์	๓.๕๖	๐.๘๐	บ่อยครั้ง
๔. ขยันตั้งใจเรียนหนังสือ	๓.๕๘	๐.๗๐	บ่อยครั้ง
๕. พูดยกย่องมารดาบิดาเมื่อท่านเหนื่อยหรือท้อแท้	๓.๘๒	๑.๐๐	บ่อยครั้ง
๖. กล่าวชื่นชมยกย่องมารดาบิดาให้คนอื่นฟัง	๓.๖๔	๑.๐๔	บ่อยครั้ง
๗. กล่าวคำขอขอบคุณทุกครั้ง ที่มารดาบิดาให้สิ่งของ หรือให้ความช่วยเหลือ	๔.๕๒	๐.๗๘	เป็นประจำ
๘. กระทำให้มารดาบิดาเสียใจ	๔.๐๐	๐.๕๑	น้อยมาก
๙. นักเรียนหนีโรงเรียน (โดดเรียน)	๔.๗๗	๐.๗๓	ไม่เคยปฏิบัติเลย
๑๐. นักเรียนหนีออกจากบ้าน	๔.๗๘	๐.๘๑	ไม่เคยปฏิบัติเลย
รวม	๔.๒๕	๐.๔๔	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อมารดา บิดา ด้านดำรงวงศ์ตระกูล โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๔.๒๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับน้อยมาก ($\bar{x} = ๔.๐๐$) ได้แก่ กระทำให้มารดาบิดา เสียใจ อยู่ในระดับไม่เคยปฏิบัติเลย ($\bar{x} = ๔.๗๘ - ๔.๗๗$) ได้แก่ นักเรียนหนีออกจากบ้าน นักเรียน หนีโรงเรียน (โดดเรียน) อยู่ในระดับเป็นประจำ ($\bar{x} = ๔.๕๗ - ๔.๔๕$) ได้แก่ ให้อับอายมารดา ก่อน ออกจากบ้าน กล่าวคำขอขอบคุณทุกครั้ง ที่มารดาบิดาให้สิ่งของหรือให้ความช่วยเหลือ ให้อับอายมารดา บิดาเมื่อกลับเข้าบ้าน ส่วนข้อที่เหลือมีความเชื่ออยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๓.๕๘ - ๓.๖๔$)

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู
 กตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านประพฤตินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก จำแนกรายข้อ

ด้านประพฤตินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
๑. พุดคุยกับมารดาบิดาด้วยกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย	๔.๑๘	๐.๗๖	บ่อยครั้ง
๒. ให้ของขวัญแก่มารดาบิดาในโอกาสพิเศษ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันพ่อวันแม่ เป็นต้น	๓.๗๐	๑.๑๐	บ่อยครั้ง
๓. ซื่อหนังสือธรรมะให้มารดาบิดาอ่าน	๒.๔๕	๑.๒๖	น้อยมาก
๔. ซื่อเทพธรรมะให้มารดาบิดาฟัง	๒.๑๕	๑.๒๖	น้อยมาก
๕. คนที่รักษาทรัพย์มรดกมารดาบิดาต้องเป็นผู้ที่โกหกเป็น	๔.๑๐	๑.๒๑	น้อยมาก
๖. ไม่แสดงความโกรธเมื่อถูกมารดาบิดาดำหนิ	๓.๓๐	๑.๑๘	นานาครั้ง
๗. ได้เถียงมารดาบิดาเมื่อได้รับการอบรมสั่งสอน	๓.๖๕	๑.๐๕	น้อยมาก
๘. ดื่มสุราในงานเลี้ยงสังสรรค์	๔.๖๖	๐.๘๘	ไม่เคยปฏิบัติเลย
๙. สูบบุหรี่เมื่อถูกเพื่อนชวน	๔.๘๓	๐.๗๐	ไม่เคยปฏิบัติเลย
๑๐. เล่นการพนัน เช่น พนันฟุตบอล เป็นต้น	๔.๗๐	๐.๘๓	ไม่เคยปฏิบัติเลย
รวม	๓.๗๘	๐.๔๓	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวที
 ต่อมารดาบิดา ด้านประพฤตินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง
 ($\bar{x} = ๓.๗๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับนานาครั้ง
 ($\bar{x} ๓.๓๐$) ได้แก่ ไม่แสดงความโกรธเมื่อถูกมารดาบิดาดำหนิ อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๔.๑๘ -$
 ๓.๗๐) ได้แก่ พุดคุยกับมารดาบิดาด้วยกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย ให้ของขวัญแก่มารดาบิดาใน
 โอกาสพิเศษ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันพ่อวันแม่ เป็นต้น อยู่ในระดับไม่เคยปฏิบัติเลย
 ($\bar{x} = ๔.๘๓ - ๔.๖๖$) ได้แก่ สูบบุหรี่เมื่อถูกเพื่อนชวน เล่นการพนัน เช่น พนันฟุตบอล เป็นต้น ดื่ม
 สุราในงานเลี้ยงสังสรรค์ ส่วนข้อที่เหลือมีความเชื่ออยู่ในระดับน้อยมาก ($\bar{x} = ๔.๑๐ - ๒.๑๕$)

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว จำแนกรายข้อ

ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
๑. สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนอุทิศให้มารดาบิดา	๓.๖๔	๑.๒๕	บ่อยครั้ง
๒. นั่งสมาธิ เจริญวิปัสสนากรรมฐานในช่วงปิดภาคเรียนอุทิศให้มารดาบิดา	๓.๒๘	๑.๑๕	นานๆครั้ง
๓. ไปฟังเทศน์ที่วัดในวันพระ อุทิศให้มารดาบิดา	๓.๒๖	๑.๑๘	นานๆครั้ง
๔. ถวายสังฆทานที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่มารดาบิดาและบรรพบุรุษ	๓.๖๗	๑.๑๒	บ่อยครั้ง
๕. ไปทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เพื่อสร้างวัด เป็นต้น อุทิศให้มารดาบิดา และบรรพบุรุษ	๓.๕๔	๑.๐๘	บ่อยครั้ง
๖. ทำบุญปล่อยนกปล่อยปลาในวันเกิดอุทิศให้มารดา บิดา	๓.๗๐	๑.๐๕	บ่อยครั้ง
๗. ร่วมทำบุญตักบาตรในเทศกาลและวันสำคัญต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา เป็นต้น อุทิศให้มารดาบิดา	๔.๑๐	๑.๐๕	บ่อยครั้ง
๘. ร่วมกับญาติพี่น้อง ทำบุญครบรอบวันเสียชีวิตให้มารดาบิดา	๓.๗๑	๑.๕๐	บ่อยครั้ง
๙. บริจาคเงินซื้อโลงศพ ให้ศพไม่มีญาติอุทิศให้มารดาบิดา	๓.๓๖	๑.๓๗	นานๆครั้ง
๑๐. ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้มารดาบิดาผู้ล่วงลับในวันสำคัญต่างๆ เช่น เวียนเทียนที่วัดในวันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น	๓.๘๔	๑.๓๕	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๖๑	๐.๕๔	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อมารดาบิดา ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๓.๖๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๓๖ - ๓.๒๖$) ได้แก่ บริจาคเงินซื้อโลงศพ ให้ศพไม่มีญาติอุทิศให้มารดาบิดา นั่งสมาธิ เจริญวิปัสสนากรรมฐานในช่วงปิดภาคเรียนอุทิศให้มารดาบิดา ไปฟังเทศน์ที่วัดในวันพระ อุทิศให้มารดาบิดา ส่วนข้อที่เหลือมีความเชื่ออยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๔.๑๐ - ๓.๕๔$)

ตอนที่ ๔ เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
โรงเรียนวิฑูรย์ศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน สถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนวิฑูรย์ศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่ต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีแตกต่างกัน

๕.๑ สถานะในกรอบคร่าว

ตารางที่ ๔.๑๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที
จำแนกตามสถานะในกรอบคร่าว

พฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ของนักเรียน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวที ในพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๕๔	๐.๑๘	๑.๔๐๓	๐.๒๔๒
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๓๑.๓๕	๐.๑๓		
	รวม	๒๔๙	๓๑.๘๙			
๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญู ทเวทีต่อมารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๒๒	๐.๔๑	๑.๖๗๑	๐.๑๗๔
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๕๙.๗๓	๐.๒๔		
	รวม	๒๔๙	๖๐.๙๕			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๔.๔๑	๑.๔๗	๒.๙๔๖*	๐.๐๓๔
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๑๒๒.๘๙	๐.๕๐		
	รวม	๒๔๙	๑๒๗.๓๐			
๒.๒ ช่วยทำกรงานของ ท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๖๕	๐.๕๕	๑.๒๓๔	๐.๒๙๘
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๑๐๙.๓๔	๐.๔๔		
	รวม	๒๔๙	๑๑๐.๙๙			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๓๗	๐.๑๒	๐.๖๒๓	๐.๖๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๔๘.๙๐	๐.๒๐		
	รวม	๒๔๙	๔๙.๒๗			
๒.๔ ประพฤติตนให้ เหมาะสมแก่การรับ ทรัพย์มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๘๕	๐.๒๘	๑.๕๑๘	๐.๒๑๐
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๔๕.๖๙	๐.๑๙		
	รวม	๒๔๙	๔๖.๕๓			

๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๖๓	๐.๕๔	๐.๖๐๖	๐.๖๑๒
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๒๒๐.๒๖	๐.๕๐		
	รวม	๒๔๙	๒๒๑.๘๙			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๐๖	๐.๓๕	๑.๕๗๖	๐.๑๑๘
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๔๓.๗๘	๐.๑๘		
	รวม	๒๔๙	๔๔.๘๓			

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที จำแนกตามสถานะในครอบครัว โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีแตกต่างกัน ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดา ในด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ จำแนกตามสถานะในครอบครัว

สถานะในครอบครัว	\bar{X}	บุตรคนที่ ๑ ๓.๓๓	บุตรคนที่ ๒ ๓.๑๓	บุตรคนที่ ๓ ๓.๔๕	อื่นๆ ๒.๕๔
บุตรคนที่ ๑	๓.๓๓	-	๐.๑๕ (๐.๐๕๓)	-๐.๑๓ (๐.๒๒๓)	๐.๓๘ (๐.๑๖๔)
บุตรคนที่ ๒	๓.๑๓		-	-๐.๓๖* (๐.๐๑๓)	๐.๑๕ (๐.๔๕๓)
บุตรคนที่ ๓	๓.๔๕			-	๐.๕๕ (๐.๐๖๒)
อื่นๆ	๒.๕๔				-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ จำแนกตามสถานะในครอบครัว เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวโดยเป็นบุตรคนที่ ๓ มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบมากกว่า นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวโดยเป็นบุตรคนที่ ๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒ อายุ

ตารางที่ ๔.๑๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูคุณเวที จำแนกตามอายุ

พฤติกรรมด้านความกตัญญูคุณเวทีของนักเรียน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูคุณเวทีในพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๒๓	๐.๑๑	๐.๘๕๑	๐.๔๑๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๓๑.๖๕	๐.๑๓		
	รวม	๒๔๙	๓๑.๘๘			
๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูคุณเวทีต่อมารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๑๐	๐.๕๕	๒.๒๖๕	๐.๑๐๖
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๕๙.๘๕	๐.๒๔		
	รวม	๒๔๙	๖๐.๙๕			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๒.๒๐	๑.๑๐	๒.๑๗๑	๐.๑๑๖
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๑๒๕.๑๐	๐.๕๑		
	รวม	๒๔๙	๑๒๗.๓๐			
๒.๒ ช่วยทำการทำงานของท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๕๓	๐.๗๖	๑.๗๓๐	๐.๑๗๙
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๑๐๙.๔๕	๐.๔๔		
	รวม	๒๔๙	๑๑๐.๙๘			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๖๕	๐.๘๓	๔.๒๘๖*	๐.๐๑๕
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๔๗.๖๒	๐.๑๙		
	รวม	๒๔๙	๔๙.๒๗			
๒.๔ ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๐๑	๐.๐๑	๐.๐๓๐	๐.๙๗๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๔๖.๕๒	๐.๑๙		
	รวม	๒๔๙	๔๖.๕๓			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๔๔	๐.๗๒	๐.๘๐๗	๐.๔๔๗
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๒๒๐.๔๕	๐.๘๙		
	รวม	๒๔๙	๒๒๑.๘๙			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๘๒	๐.๔๑	๒.๓๐๒	๐.๑๐๒
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๔๔.๐๑	๐.๑๘		
	รวม	๒๔๙	๔๔.๘๓			

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที จำแนกตามอายุ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีแตกต่างกัน เกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดา ในด้านดำรงวงศ์ตระกูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๖ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านดำรงวงศ์ตระกูล จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	๑๒ - ๑๓ ปี	๑๔ - ๑๕ ปี	๑๕ ปีขึ้นไป
		๓.๓๘	๓.๒๘	๔.๑๐
๑๒ - ๑๓ ปี	๓.๓๘	-	๐.๐๕ (๐.๑๑๐)	-๐.๗๒* (๐.๐๒๑)
๑๔ - ๑๕ ปี	๓.๒๘		-	-๐.๘๒* (๐.๐๑๐)
๑๕ ปีขึ้นไป	๔.๑๐			-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านดำรงวงศ์ตระกูล จำแนกตามอายุ เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านดำรงวงศ์ตระกูล มากกว่า นักเรียนที่มีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๓ ปี และอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๓ การอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน

ตารางที่ ๔.๑๗ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที จำแนกตามการอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน

พฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทียของนักเรียน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทียในพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๔๓	๐.๑๔	๑.๑๓๑	๐.๓๓๗
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๓๑.๔๕	๐.๑๓		
	รวม	๒๔๙	๓๑.๘๘			
๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทียต่อมารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๖๒	๐.๒๑	๐.๘๔๓	๐.๔๗๒
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๖๐.๓๓	๐.๒๕		
	รวม	๒๔๙	๖๐.๙๕			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๕๕	๐.๓๒	๐.๖๑๕	๐.๖๐๖
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๑๒๖.๓๕	๐.๕๑		
	รวม	๒๔๙	๑๒๗.๓๐			
๒.๒ ช่วยทำการงานของท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๐๖	๐.๓๕	๐.๗๘๘	๐.๕๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๑๐๕.๕๓	๐.๔๕		
	รวม	๒๔๙	๑๐๖.๕๙			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๘๕	๐.๒๘	๑.๔๔๑	๐.๒๓๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๔๘.๔๒	๐.๒๐		
	รวม	๒๔๙	๔๙.๒๗			
๒.๔ ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๑๑	๐.๐๔	๐.๑๘๖	๐.๙๐๖
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๔๖.๔๓	๐.๑๙		
	รวม	๒๔๙	๔๖.๕๓			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๓	๖.๑๒	๒.๐๔	๒.๓๒๕	๐.๐๗๕
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๒๑๕.๗๗	๐.๘๘		
	รวม	๒๔๙	๒๒๑.๘๙			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๔๘	๐.๑๖	๐.๘๘๖	๐.๔๔๙
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖	๔๔.๓๕	๐.๑๘		
	รวม	๒๔๙	๔๔.๘๓			

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที จำแนกตามการอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value > ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_0) และยอมรับสมมติฐานหลัก (H_a) จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีการอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบันต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีไม่แตกต่างกัน ในทุกๆ ข้อ

๕.๔ อาชีพของผู้ปกครอง

ตารางที่ ๔.๑๘ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง

พฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักเรียน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทีในพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๕	๐.๓๘	๐.๐๖	๑.๒๒๑	๐.๓๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔	๓๑.๑๐	๐.๑๓		
	รวม	๒๔๙	๓๑.๔๘			
๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๕	๐.๘๕	๐.๑๗	๐.๖๕๑	๐.๖๓๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔	๖๐.๑๐	๐.๒๕		
	รวม	๒๔๙	๖๐.๙๕			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๕	๐.๘๗	๐.๑๗	๐.๓๓๖	๐.๘๕๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔	๑๒๖.๔๓	๐.๕๒		
	รวม	๒๔๙	๑๒๗.๓๐			
๒.๒ ช่วยทำการทำงานของท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๕	๓.๐๓	๐.๖๑	๑.๓๖๕	๐.๒๓๗
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔	๑๐๗.๕๖	๐.๔๔		
	รวม	๒๔๙	๑๑๐.๕๙			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๕	๐.๖๕	๐.๑๔	๐.๖๕๕	๐.๖๒๘
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔	๔๘.๕๘	๐.๒๐		
	รวม	๒๔๙	๔๙.๒๓			
๒.๔ ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๕	๐.๓๖	๐.๐๗	๐.๓๘๕	๐.๘๕๙
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔	๔๖.๑๗	๐.๑๙		
	รวม	๒๔๙	๔๖.๕๓			

๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อ ท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๕	๓.๐๒	๐.๖๐	๐.๖๓๒	๐.๖๔๕
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔	๒๑๘.๘๓	๐.๘๐		
	รวม	๒๔๙	๒๒๑.๘๕			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๕	๐.๖๕	๐.๑๔	๐.๗๖๓	๐.๕๗๗
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔	๔๔.๑๔	๐.๑๘		
	รวม	๒๔๙	๔๔.๘๓			

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value > ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_0) และยอมรับสมมติฐานหลัก (H_1) จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ไม่แตกต่างกัน ในทุกๆ ข้อ

๕.๕ ศาสนาที่นักเรียนนับถือ

ตารางที่ ๔.๑๙ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ จำแนกตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ

พฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ของ นักเรียน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวที่ใน พระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๐๘	๐.๐๔	๐.๓๑๒	๐.๗๓๓
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๓๑.๘๐	๐.๑๓		
	รวม	๒๔๙	๓๑.๘๘			
๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญู ทเวที่ต่อมารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๔๕	๐.๒๕	๑.๐๐๕	๐.๓๖๖
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๖๐.๔๖	๐.๒๔		
	รวม	๒๔๙	๖๐.๙๑			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๒๘	๐.๑๔	๐.๒๖๗	๐.๗๖๖
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๑๒๗.๐๓	๐.๕๑		
	รวม	๒๔๙	๑๒๗.๓๑			

๒.๒ ช่วยทำงานของท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๐๕	๐.๐๒	๐.๐๕๑	๐.๕๕๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๑๑๐.๕๔	๐.๔๕		
	รวม	๒๔๙	๑๑๐.๕๙			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๐๘	๐.๐๔	๐.๑๕๕	๐.๘๒๓
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๔๕.๑๕	๐.๒๐		
	รวม	๒๔๙	๔๕.๒๓			
๒.๔ ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์สินรดก	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๑๒	๐.๐๖	๐.๓๒๕	๐.๗๒๓
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๔๖.๔๑	๐.๑๕		
	รวม	๒๔๙	๔๖.๕๓			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑๕.๑๖	๗.๕๘	๕.๐๖๐*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๒๐๖.๗๒	๐.๘๔		
	รวม	๒๔๙	๒๒๑.๘๘			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๓๖	๐.๑๘	๑.๐๐๑	๐.๓๖๕
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗	๔๔.๔๗	๐.๑๘		
	รวม	๒๔๙	๔๔.๘๓			

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที จำแนกตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_a) จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีแตกต่างกัน เกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดา ในด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๒๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว จำแนกตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ

ศาสนาที่นักเรียน นับถือ	\bar{X}	พุทธ	คริสต์	อิสลาม
		๓.๖๕	๓.๓๕	๒.๐๕
พุทธ	๓.๖๕	-	๐.๓๐ (๐.๖๔๒)	๑.๖๐* (๐.๐๐๐)
คริสต์	๓.๓๕		-	๑.๓๐ (๐.๐๘๓)
อิสลาม	๒.๐๕			-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว จำแนกตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว มากกว่านักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดา
บิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทีต่อ
มารดาบิดาของนักเรียน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๑ – ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๒๑ จำนวนและร้อยละ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญู
ทวดเวทีในพระพุทธศาสนา

ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนา (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
เข้าวัดทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม เฝ้ารอพระพุทธศาสนา	๘๘	๒๕.๓๓
เป็นคนดีกตัญญูต่อมารดาบิดาและผู้มีพระคุณ	๕๗	๑๕.๐๐
การสวดมนต์ไหว้พระฟังธรรม เป็นการรักษาพระธรรมวินัย รักษาศีล ๕	๔๒	๑๔.๐๐
ควรปฏิบัติตามพุทธศาสนาให้ถูกต้อง	๒๑	๗.๐๐
กตัญญูต่อมารดาบิดา และผู้มีพระคุณ จะมีแต่ความสุข ความเจริญ	๑๔	๔.๖๗
ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	๑๒	๔.๐๐
ทำให้มารดาบิดามีความสุข สบายใจ	๑๑	๓.๖๗
กตัญญูต่อผู้มีพระคุณจะได้ขึ้นสวรรค์	๑๐	๓.๓๓
ชวนบิดามารดาไปทำบุญ	๗	๒.๓๓
ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี	๖	๒.๐๐
บวชทดแทนผู้มีพระคุณ	๖	๒.๐๐
การทำความดีทำให้สบายใจ	๖	๑.๖๗
ช่วยมารดาบิดาทำงานต่างๆ	๕	๑.๖๗
ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้สงบ ไร้ซึ่งทุกข์	๕	๑.๖๗
ดูแลมารดาบิดาตอนเจ็บป่วย หรือตอนแก่ชรา	๔	๑.๓๓
ช่วยเหลือผู้อื่นมีน้ำใจต่อผู้อื่น	๓	๑.๐๐
รวม	๓๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๒๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความเชื่อเรื่องความกตัญญูกตเวทิตะในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการเข้าวัดทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม เฝyleftพระพุทธศาสนา จำนวน ๘๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓๓ รองลงมาเป็นคนดีกตัญญูต่อมารดาบิดาและผู้มีพระคุณ จำนวน ๕๗ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๐ การสวดมนต์ไหว้พระฟังธรรม เป็นการรักษาพระธรรมวินัย จำนวน ๔๒ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐๐ รักษาศีล ๕ จำนวน ๒๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๗.๐๐ ควบปฏิบัติตามพระพุทธศาสนา ใ้ถูกต้อง จำนวน ๒๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๘.๖๗ กตัญญูต่อมารดาบิดา และผู้มีพระคุณ จะมีแต่ความสุข ความเจริญ จำนวน ๑๒ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๔.๐๐ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๗ ทำให้มารดาบิดามีความสุข สบายใจ จำนวน ๑๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๓ กตัญญูต่อผู้มีพระคุณจะได้ขึ้นสวรรค์ จำนวน ๗ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๘๐ ชวนบิดามารดาไปทำบุญ จำนวน ๗ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๘๐

ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี จำนวน ๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๐๐ บวชทดแทนผู้มีพระคุณ จำนวน ๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๐๐ การทำความดีทำให้สบายใจ จำนวน ๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๗ ช่วยมารดาบิดาทำงานต่างๆ จำนวน ๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๗ ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้สงบ ไร้ซึ่งทุกข์ จำนวน ๔ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๗ ดูแลพ่อแม่ตอนเจ็บป่วย หรือตอนแก่ชรา จำนวน ๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๐ ช่วยเหลือผู้อื่นมีน้ำใจต่อผู้อื่น จำนวน ๒ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๐.๖๗

ตารางที่ ๔.๒๒ จำนวนและร้อยละ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญู
กตเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียน

พฤติกรรมกรปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทิต่อมารดาบิดา (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
ช่วยมารดาบิดาทำงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจ	๘๖	๒๓.๕๖
ทดแทนพระคุณบิดามารดา	๔๘	๑๓.๓๓
ทำให้มารดาบิดาภูมิใจ และมีความสุข ไม่ทำให้ท่านเสียใจ	๔๘	๑๓.๓๓
ดูแลมารดาบิดาทอนเจ็บป่วย หรือตอนแก่ชรา	๔๖	๑๒.๘๑
ทำความดี	๒๕	๘.๐๘
ตั้งใจเรียน	๒๕	๖.๘๖
ไหว้บิดามารดา	๒๐	๕.๕๗
เชื่อฟังคำสั่งสอนของมารดาบิดาและครูอาจารย์	๑๖	๔.๔๖
พบบิดามารดาไปทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ฟังธรรม	๑๕	๔.๑๘
หมั่นแสดงความรักต่อบิดามารดา	๑๑	๓.๐๖
กตัญญูกับบิดามารดา	๖	๑.๖๗
บวชให้บิดามารดา	๔	๑.๑๑
ประพฤติตนให้เหมาะสมต่อบิดามารดาผู้มีพระคุณ	๓	๐.๘๔
ทำให้มารดาบิดาสบายใจ	๒	๐.๕๖
รวม	๓๕๕	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒๒ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังพฤติกรรมกรปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทิต่อมารดาบิดา เกี่ยวกับ ช่วยมารดาบิดาทำงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจ จำนวน ๘๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕๖ รองลงมาทดแทนพระคุณบิดามารดา ทำให้มารดาบิดาภูมิใจ และมีความสุข ไม่ทำให้ท่านเสียใจ จำนวน ๔๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๓ ดูแลมารดาบิดาทอนเจ็บป่วย หรือตอนแก่ชรา จำนวน ๔๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘๑ ทำความดี จำนวน ๒๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๘.๐๘ ตั้งใจเรียน จำนวน ๒๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๖.๘๖ ไหว้บิดามารดา จำนวน ๒๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ

๕.๕๗ เชื้อฟังคำสั่งสอนของมารดาบิดาและครูอาจารย์ จำนวน ๑๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๖
พาบิดามารดาไปทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศก์ฟังธรรม จำนวน ๑๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๘ หมั่น
แสดงความรักต่อบิดามารดา จำนวน ๑๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๖ กตัญญูกับบิดามารดา
จำนวน ๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๗ บวชให้บิดามารดา จำนวน ๔ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๑
ประพฤติตนให้เหมาะสมต่อบิดามารดาผู้มีพระคุณ จำนวน ๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๔ และ
ทำให้มารดาบิดาสบายใจ จำนวน ๒ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๖

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ : กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร (๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร (๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ทั้งหมด ๒๕๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สอบถามเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ : กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ LSD (Least Square Difference Method) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๕๐ คน ส่วนใหญ่มีสถานะในครอบครัวโดยเป็นบุตรคนที่ ๑ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๒๐ มีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๓ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๘๐ ปัจจุบันอาศัยอยู่กับมารดาบิดา คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๔๐ ผู้ปกครองประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔๐ และนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๘๐

๒. ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยรวม เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ

พบว่า นักเรียนมีระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = ๔.๐๕$) ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตัวเองเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง ส่วนข้อที่เหลือ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

๓. ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณา พฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทที่ต่อมารดาบิดาในแต่ละด้านเป็นดังนี้

๓.๑ ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ

นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทที่ต่อมารดาบิดา ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ โดยรวม อยู่ในระดับนานๆครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยมาก ($\bar{x} = ๑.๘๖-๒.๑๓$) ได้แก่ อาบน้ำถูตัวให้มารดาบิดา มีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๓๒-๒.๕๔$) ได้แก่ ซื่ออาหารหรือผลไม้ที่มารดาบิดาชอบมาฝาก และซักเสื้อผ้าให้มารดาบิดา ส่วนข้อที่เหลือ มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๒ ด้านช่วยทำกรงานของท่าน

นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทที่ต่อมารดาบิดา ด้านช่วยทำกรงานของท่าน โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับเป็นประจำ ($\bar{x} = ๔.๒๔$) ได้แก่ ช่วยกรอกน้ำใส่ขวดแช่ตู้เย็นให้มารดาบิดาคืม มีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๐๒-๔.๒๔$) ได้แก่ ช่วยทำธุระภายนอกบ้านแทนมารดาบิดา ช่วยล้างขัดห้องน้ำให้มารดาบิดา ส่วนข้อที่เหลือ มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๓ ด้านดำรงวงศ์ตระกูล

นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทที่ต่อมารดาบิดา ด้านดำรงวงศ์ตระกูล โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๔.๒๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับน้อยมาก ($\bar{x} = ๔.๐๐$) ได้แก่ กระทำให้มารดาบิดาเสียใจ อยู่ในระดับไม่เคยปฏิบัติเลย ($\bar{x} = ๔.๗๘-๔.๗๗$) ได้แก่ นักเรียนหนีออกจากบ้าน นักเรียนหนีโรงเรียน (โดดเรียน) อยู่ในระดับเป็นประจำ ($\bar{x} = ๔.๕๗ - ๔.๔๕$) ได้แก่ ใหว่บิดามารดาที่ก่อนออกจากบ้าน กล่าวคำขอบคุณทุกครั้งที่มาบิดาบิดาให้สิ่งของหรือให้ความช่วยเหลือ ใหว่มารดาบิดาเมื่อกลับเข้าบ้าน ส่วนข้อที่เหลือ มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๔ ด้านประพฤตินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก

นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูตเวทีต่อมารดาบิดา ด้านประพฤตินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๓.๖๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๓๐$) ได้แก่ ไม่แสดงความโกรธเมื่อถูกมารดาบิดาดำหนิ มีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๔.๑๘ - ๓.๖๐$) ได้แก่ พุดคุยกับมารดาบิดาด้วยกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย ให้ของขวัญแก่มารดาบิดาในโอกาสพิเศษ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันพ่อวันแม่ เป็นต้น มีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับไม่เคยปฏิบัติเลย ($\bar{x} = ๔.๘๓ - ๔.๖๖$) ได้แก่ สูดบุหรืเมื่อถูกเพื่อนชวน เล่นการพนัน เช่น พนันฟุตบอล เป็นต้น ดื่มสุราในงานเลี้ยงสังสรรค์ ส่วนข้อที่เหลือ มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับน้อยมาก

๓.๕ ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูตเวทีต่อมารดาบิดา ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว โดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ($\bar{x} = ๓.๖๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับนานๆครั้ง ($\bar{x} = ๓.๓๖-๓.๒๖$) ได้แก่ บริจาคเงินซื้อโลงศพ ให้ศพไม่มีญาติอุทิศให้มารดาบิดา นั่งสมาธิ เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ในช่วงปิดภาคเรียนอุทิศให้มารดาบิดา ไปฟังเทศน์ที่วัดในวันพระ อุทิศให้มารดาบิดา ส่วนข้อที่เหลือมี มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๔. ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูตเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม สถานะในครอบครัว อายุ การอยู่อาศัยในครอบครัว อาชีพของผู้ปกครอง ศาสนาที่นักเรียนนับถือ ดังนี้

๔.๑ นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูตเวทีต่อมารดาบิดา แตกต่างกัน ในด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวโดยเป็นบุตรคนที่ ๓ มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูตเวที ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ มากกว่า นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวโดยเป็นบุตรคนที่ ๒

๔.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูตเวทีต่อมารดาบิดา แตกต่าง ในด้านดำรงวงศ์ตระกูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูตเวที ด้านดำรงวงศ์ตระกูล มากกว่า นักเรียนที่มีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๓ ปี และอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๕ ปี

๔.๓ นักเรียนที่มีการอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบันต่างกัน มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดา ไม่แตกต่างกัน ในทุกๆ ข้อ

๔.๔ นักเรียนที่มีอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดา ไม่แตกต่างกัน ในทุกๆ ข้อ

๔.๕ นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดาแตกต่างกัน ในด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดา ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว มากกว่านักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม

๕. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ดังนี้

๕.๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดาในพระพุทธศาสนา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ๓ อันดับแรก คือ การเข้าวัดทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม เผยแผ่พระพุทธศาสนา คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓๓ รองลงมาเป็นคนกตัญญูต่อมารดาบิดาและผู้มีพระคุณ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๐ และการสวดมนต์ไหว้พระฟังธรรม เป็นการรักษาพระธรรมวินัย คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐๐

๕.๒ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ๓ อันดับแรก คือ ช่วยมารดาบิดาทำงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕๖ รองลงมาทดแทนพระคุณบิดามารดา ทำให้มารดาบิดากุมิใจ และมีความสุข ไม่ทำให้ท่านเสียใจ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๓ และดูแลมารดาบิดาตอนเจ็บป่วย หรือตอนแก่ชรา คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘๑

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดา มีความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดาในพระพุทธศาสนา โดยรวม เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความกตัญญูทวดเวทิต่อมารดาบิดา เป็นเครื่องหมาย

ของคนดี ในระดับมากที่สุด แต่มีความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเทวีในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตัวเองเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง ในระดับน้อยมาก ส่วนพฤติกรรมการปฏิบัติตน ด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดาของนักเรียนนั้น อยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆ ด้วย เช่น การอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง การถ่ายทอดวิชาความรู้จากครูอาจารย์ และสิ่งแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนทางฐานะทางสังคมสู่สังคมเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติ คลั่งไคล้จนเกิดรสนิยม และเลียนแบบสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางโทรทัศน์ Internet และสื่อประเภทต่างๆตลอดจนการปฏิบัติตน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้เรียนรู้และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนทำให้เห็นคุณค่าในตัวเองน้อย

๕.๒.๒ ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดา พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวี ต่อมารดาบิดาโดยรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปน้อย ให้ความสำคัญต่อการประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก ด้านช่วยทำกรงานของท่าน และด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา การประพฤติตน ด้านดำรงวงศ์ตระกูล และด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ สาเหตุที่ประพฤติตนด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ น้อยสุด (นานๆครั้ง) นั้น อาจเนื่องมาจากนักเรียนยังอยู่ในวัยเด็ก เขียววัยยังไร้เดียงสา ในการคิดอ่านในเรื่องความกตัญญูทวดเทวี ต่อมารดาบิดาด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ และการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในยุคปัจจุบันที่มีการเลี้ยงดูและทำแทนลูก ทำให้นักเรียนพึ่งพาตนเองน้อย ซึ่งนักเรียนคิดว่าอย่างไรก็ยังมีพ่อแม่ดูแลในทุกๆเรื่อง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการประพฤติตนด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบน้อย ซึ่งต้องปลูกฝังทัศนคติและอบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีความกตัญญูและมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเลี้ยงดูมารดาบิดาในยามชรา ซึ่งสอดคล้องกับ พจนทรัพย์ ขุนจิต ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักจริยธรรมด้านกตัญญูทวดเทวีของบุตรและธิดา จะต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดา ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิต บางแคปานขำ กรุงเทพมหานคร ได้กล่าวไว้ว่า การบำรุงมารดาบิดานั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่บุตรและธิดาจะต้องกระทำทันทีที่มีโอกาสในปัจจุบัน โดยไม่ต้องรอโอกาสให้มาถึง แต่ต้องเป็นผู้แสวงหาโอกาสในการอุปัฏฐากดูแลมารดาบิดา

๕.๒.๓ นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเทวีโดยรวม แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อมารดาบิดาแต่ละด้าน มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเทวี แตกต่างกัน ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ โดยนักเรียนที่มีสถานะในครอบครัวเป็นบุตรคนที่ ๑ มีระดับพฤติกรรมความกตัญญูทวดเทวี ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ มากกว่า นักเรียนที่มีสถานะในครอบครัว โดยเป็นบุตรคน

ที่ ๒ เป็นไปตามสมมติฐาน สรุปได้ว่า สถานะความเป็นบุตร นั้นมีผลต่อความกตัญญูทเวที่ด้าน ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ อาจมีสาเหตุ มาจากสภาพครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อม ความใกล้ชิดและผูกพันภายในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี **พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญาันทภิกขุ)** ได้กล่าวถึงความกตัญญูไว้ว่า คนในสมัยโบราณเขามองเห็นการณ์ไกล และถือ ว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญ และมีความจำเป็นแก่สังคม สอนให้ลูกมีความกตัญญูทเวที่ ต่อบิดามารดา ไม่ประทุษร้ายมารดาบิดา ไม่ทำอะไรให้มารดาบิดาซ้ำใจ เจ็บไข้ดูแลรักษา ช่วยเหลือ กิจการเมื่อมารดาบิดาต้องการ สอนให้ลูกมีความกตัญญู ให้ลูกปฏิบัติต่อมารดาบิดา ปู่ ย่า ตา ยาย สอนให้บุคคลรู้จักเคารพบนอบนับถือผู้มีพระคุณ

๕.๒.๔ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน พฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ โดยรวม แตกต่าง กัน เมื่อพิจารณาการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวที่ต่อมารดาบิดา แต่ละด้านมีพฤติกรรม การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวที่ แตกต่างกัน ในด้านดำรงวงศ์ตระกูล โดยนักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปี ขึ้นไป มีพฤติกรรมดำรงวงศ์ตระกูล มากกว่า นักเรียนที่มีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๓ ปี และอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๕ ปี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน จึงสามารถสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีอายุมากกว่า มีพฤติกรรม ด้านความกตัญญูทเวที่ในการดำรงวงศ์ตระกูลมากกว่า นักเรียนที่มีอายุน้อย

๕.๒.๕ นักเรียนที่มีการอยู่อาศัยในครอบครัวในปัจจุบันต่างกัน มีพฤติกรรมด้าน ความกตัญญูทเวที่ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ในทุกๆ ด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน สรุปได้ว่า การอยู่อาศัยในครอบครัวในปัจจุบัน ต่างกัน ไม่มีผลต่อพฤติกรรม การปฏิบัติตนด้านความกตัญญู ทเวที่ต่อมารดาบิดาในทุกๆ ด้าน

๕.๒.๖ นักเรียนที่มีอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีพฤติกรรม ด้านความกตัญญูทเวที่ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ในทุกๆ ด้าน เมื่อพิจารณาการปฏิบัติตน ด้านความกตัญญูทเวที่ต่อมารดา บิดา ไม่แตกต่างกันในทุกๆ ด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีอาชีพของ ผู้ปกครอง ต่างกัน ไม่มีผลต่อพฤติกรรม การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวที่ในทุกๆ ด้าน ซึ่ง สอดคล้องกับ อำนวย **จันเงิน** ได้กล่าวไว้ว่าความกตัญญูทเวที่ เป็นคุณธรรม ที่สำคัญสำหรับ มนุษยชาติ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้มีความสัมพันธ์กันในสังคมมนุษย์และเป็นบ่อเกิด แห่งความรับผิดชอบ ต่อความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของมนุษยธรรมทั้งหลาย เพราะ เป็นเครื่องทำลายความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของความดี เป็นเหตุให้เกิดความสุ่ม รอบคอบ ความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบ ดังนั้นไม่ว่านักเรียน จะมีผู้ปกครองซึ่งมีอาชีพต่างกัน อย่างไร ก็มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ ไม่แตกต่างกัน

๕.๒.๗ นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน พฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ โดยรวม แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาการปฏิบัติตน ด้านความกตัญญูทเวที่ต่อมารดาบิดา แต่ละด้าน

มีพฤติกรรมในด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว โดยนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ มีพฤติกรรม ด้านทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว มากกว่า นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน จึงสามารถสรุปได้ว่า คำสั่งสอนและการปลูกฝังของแต่ละศาสนา ในการทำบุญอุทิศให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ต่างกัน เช่น ชาวพุทธสอนให้หมั่นทำบุญทำความดี สร้างบุญบารมีและอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ตาย ได้มีบุญกุศลเป็นเสบียงไปยังโลกหน้าและขึ้นสวรรค์ ไม่ตกไปยังอบายภูมิ ส่วนศาสนาอิสลาม สอนให้รื้อวันสิ้นโลก ซึ่งสอดคล้องกับ **พุนทรัพย์ ขุนชิต** ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักจริยธรรมด้านกตัญญูทเวทิตของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดา ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิตบางแค ปาน้ำ กรุงเทพมหานคร ได้กล่าวไว้ว่า ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นคำสอนที่ถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา การเลี้ยงดูมารดาบิดาเป็นหน้าที่ของบุตรและธิดา จะต้องปฏิบัติ ถ้าบุตรและธิดา ไม่กตัญญูต่อมารดาบิดาแล้วคงยากที่จะมีความกตัญญูต่อคนอื่น การแสดงความกตัญญูทเวทิตต่อมารดาบิดา สามารถทำได้ทั้งตอนที่ท่านมีชีวิตและเสียชีวิตไปแล้ว เราจะรู้สึกดีใจ สุขใจ เมื่อได้ทำความดีตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณต่อเรา บุตรหลานที่มีความกตัญญูทเวทิต ต่อมารดาเมื่อเสียชีวิตไปแล้วย่อม ได้ขึ้นสวรรค์ ส่วนบุตรหลาน ที่ไม่กตัญญูทเวทิตเมื่อสิ้นชีวิตแล้วย่อมไปนรก

ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ทราบถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิตต่อมารดาบิดา ในด้านทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วให้มากขึ้น เช่น วันพ่อวันแม่ วันครอบครัวและวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น เพื่อนำไปใช้และปฏิบัติต่อมารดาบิดา ดังคำประพันธ์จากวรรณคดีเรื่อง วิvah์พระสมุทร ทรงประพันธ์โดย รัชกาลที่ ๖ ตอนหนึ่งว่า “พ่อแม่แก่เฒ่าหมายเจ้าช่วยรับใช้ เมื่อยามไข้หมายเจ้าเฝ้ารักษา เมื่อยามถึงวันตายวายชีวา หวังลูกช่วยปิตดาเมื่อสิ้นใจ”^{๑๑๔}

^{๑๑๔} อ่างใน พุนทรัพย์ ขุนชิต, ศึกษาหลักจริยธรรมด้านกตัญญูทเวทิตของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดา : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิตบางแคปาน้ำ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนครมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยศึกษาได้พบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรจะได้รับการศึกษเพิ่มเติมอีกในการวิจัยดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้ปกครอง ครอบครัว โรงเรียน วัด ให้การศึกษาอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน การประพฤติปฏิบัติตน ของนักเรียนให้มีความกตัญญูทเวที่ต่อมารดาบิดาด้วยความเคารพ

๒. รัฐมีนโยบายมุ่งเน้นด้านการศึกษา โดยส่งเสริม สอดแทรก คุณธรรม ศีลธรรม ด้านความกตัญญูทเวที่ต่อมารดาบิดา ความเป็นคนดีมีความกตัญญูทเวที่ ความเป็นคนเก่งคนกล้า แก่นักเรียนอย่างจริงจัง

๓. ให้ความรู้หลักธรรมคำสอน ทางพระพุทธศาสนา ปลุกฝังคุณธรรมศีลธรรมจริยธรรม กระตุ้นให้นักเรียนตระหนัก ถึงหน้าที่ของตน ที่จะต้องประพฤติ ปฏิบัติ ต่อมารดาบิดาด้วยความกตัญญูทเวที่

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑. ควรศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ ต่อมารดาบิดาของนักเรียนทุกระดับชั้น

๒. ควรศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียน เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาด้านอื่นๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๓๕.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กันยา สุวรรณแสง. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, ๒๕๔๒.

ชมรมผู้รักบุญ. คำสอนหลวงปู่ สุโลกปัจจุบัน พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์ เอส.เอ็ม.เค. พรินติ้ง, ๒๕๕๑.

ณรงค์ โชควัฒนา. อนุสรณ์ในงานพระราชทานดินฝังศพ นายเทียม โชควัฒนา. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์ประสานศิลป์, ๒๕๓๔.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐.

ทศพร ศรีคำ. อยากเป็นพระพุทธเจ้า ปฐมภาค : ภาค ๑ ภาคต้นกำเนิดพระพุทธเจ้า.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดวงกลมสมัย, ๒๕๓๗.

ประสาน - ทิววรรณ หอมพุด. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : พิษณุการพิมพ์, ๒๕๓๗.

พุทธทาสภิกขุ. กัตถุญญกถาที่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กัลยาณธมฺโม). พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ.

พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระครูศรีนิคมพิทักษ์ และพระมหานิชม สีลตฺวโร. หนังสือสวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น แปล.

พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **คุณบิดามารดาสุดพรรณามหาศาล**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

_____ **ธรรมนุษย์ชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

_____ **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____ **คนไทยกับป่า**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระพุทฺธโมสเถระ, รจนา. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียง โดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อจจ. อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๖. Taiwan : The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, ๒๕๔๘.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญา นันทภิกขุ). **กัตถุญกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

_____ **รักถูกต้องปลุกนิสัยที่ดี**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระโพธิญาณเถระ. **อุปลมณี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

พระรณทิวศิวรรณนุศย์. **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

พรรณราย ทรัพย์ประภา. **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.

พระราชมงคลบัณฑิต. **พระพรหมมุนี (ปู่ สุจิณฺโณ ป.ธ.๕)**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

พระศิริมิ่งกลาจารย์. **มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร :

ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.

เรียบ ศรีทอง. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเชิร์ชเวฟเอดิเคชัน จำกัด, ๒๕๔๒.

วุฒิปงศ์ ถายะพิงค์. **พลาญภาพแห่งความกตัญญู**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๓.

ศรีธรรม ธนะภูมิ. **พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕.

สงวน สุทธิเลิศอรุณและคณะ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒.

ส. ผ่องสวัสดิ์. **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ภาค ครอบครัวยุบอุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร :
รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๑.

_____ **ปฐนียบบุคคลประจำบ้าน : ครอบครัวยุบอุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์
การพิมพ์, ๒๕๕๑.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. **การปรับพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

สุพิศรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖.

สร้อยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์

พระครูศรีโสภณ (เงิน ชาติเมธี). “ความกตัญญูทศเวทในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมอง
พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระครูสิทธิธรรมรักจิต (บังคม สุธรรม). “การศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับหน้าที่ของ
บุตรธิดาในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ โอนิมปญฺโญ/กongsin). “ศึกษาการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนใน
เขตเทศบาลนครอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ด้วยหลักกตัญญูทศเวทิตาธรรม”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาทวีป กตปุญฺโญ (หนูด้วง). “ศึกษางานปลูกฝังจริยธรรมของปัญหานันทภิกขุที่เกี่ยวกับ
เยาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

พระมหาบุญกอง คุณาโร (มหา). “การศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญู (กตญฺญตา) ใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

- พระมหาประหยัด ปญญาวโร (สุนนท์). “จริยธรรมที่ปรากฏในล้ากลอน” **วิทยานิพนธ์พุทธ-
ศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๒), หน้า บทคัดย่อ.
- พระมหาวิชิตพงษ์ ปญญาวชิโร (มะพารัมย์). “การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิ
ขงจื้อกับในพระพุทธศาสนาที่มีต่อครอบครัว”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาศุภวัฒน์ ชุตินนุโต (สุจดำ). “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่อง พฤติกรรมของ
มนุษย์ ในทศวรรษของพุทธปรัชญาเถรวาทกับ ซิกมันด์ ฟรอยด์”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระมหาสมาน ชาตวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์). “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความกตัญญูใน
พุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื้อ”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาอภิวิชญ์ ธีรปัญญา, “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของขงจื้อกับพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พูลทรัพย์ ขุนจิต. “ศึกษาหลักจริยธรรมด้านกตัญญูกตเวทีของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อมารดา
ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิตบางแคปานจ๋า”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- สมคิด เหลาฉลาด. “ความเชื่อเรื่องบุญและบาปกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย เขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**. :
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.
- โสภณ ศรีกฤษณาพร. **ความคิดเรื่องมนุษย์ในพุทธปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
กรุงเทพ, ๒๕๓๐.(รายงานการวิจัย).
- โสภณ (ชูพิกุลชัย) ขปิลมันน์ และคณะ, “การศึกษารูปแบบของครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาใน
สังคมในประเทศไทย”. รายงานการวิจัย. **สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระ
บรมราชูปถัมภ์**, ๒๕๓๔.

อำนวยการเงิน. “พัฒนาความกตัญญูกตเวทีตามแนวความคิดพระพุทธวรญาณ(ทองย้อย กิตฺติทินฺโน)”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาสารัตถบัณฑิตศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

ยุวพุทธจริกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. “กตัญญูกตเวที”. กรุงเทพมหานคร : ยุวพุทธจริกสมาคม, ๒๕๕๔. (อัดสำเนา)

(๔) ภาษาอังกฤษ

Gordon Allport. **The Person in Psychology**. Boston : Beacon Press, 1968.

James W. Vander Zanden. **Sociology the Core**. 3rd ed. New York : McGraw-Hill Inc., 1986.

Keown, Damien. **The Nature of Buddhist Ethics**. New York : University of New York Press, 1989.

Kohlberg, L. “Stages and Sequence : The Cognitive Developmental Approach to Socialization”,
In Handbook of Socialization Theory and Research. Chicago : Rand McNaiiy and Company, 1969.

Kohlberg, L. “Development of Moral Character and Moral Ideology”, **in Review of Child Development Research**. Connecticut : Printers, Inc. , 1976.

Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). **Dictionary of Buddhism**. Bangkok : Sahadhammika.Ltd., 2002.

Piaget, **The Moral Judgment of Child**. London : Routledge & Kegan Raul, 1960.

Piaget, Jean, **The Moral Judgment of Child**. New York : Collier Book, 1962.

Rahula, Walpola Sri. **What the Budda Taught**. Bangkok : Mahachulalongkorn Rajavidyalaya, 1977.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
: กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสอบถามแบ่งเป็น ๔ ตอน

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ : กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร นักเรียนสามารถแสดงความรู้สึก หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ คำตอบไม่มีผิด ไม่มีถูก และไม่มีผลกระทบต่อตัวนักเรียนแต่อย่างใด คำตอบทั้งหมดจะนำไปวิเคราะห์และนำเสนอในภาพรวม เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามวัดความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดที่ในพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามวัดพฤติกรรม การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดที่ต่อ

มารดาบิดา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ เป็นประจำ บ่อยๆ นานๆครั้ง น้อยมาก ไม่เคยเลย จำนวน ๕๐ ข้อ

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียน

ขอขอบคุณในความร่วมมือนำการตอบแบบสอบถามทุกข้อ ทุกตอน

(นางสาวพงศ์พัชรา สัมพันธ์รัตน์)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถาม

การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ :

กรณีศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ : กรณีศึกษา โรงเรียนทวิธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จึงขอให้ท่านตอบ แบบสอบถามตรงตามความคิดของท่านมากที่สุด ข้อมูลที่ได้จะวิเคราะห์และนำเสนอในภาพรวม ไม่มีผลกระทบต่อนักเรียนแต่อย่างใด แบบสอบถามฉบับนี้มี ๔ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () ที่ตรงตามความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

๑. สถานะในครอบครัว

☐ บุตรคนที่ ๑	☐ บุตรคนที่ ๒
☐ บุตรคนที่ ๓	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

๒. อายุ

☐ ๑๒ - ๑๓ ปี	☐ ๑๔ - ๑๕ ปี
☐ ๑๕ ปีขึ้นไป	

๓. การอยู่อาศัยในครอบครัว ในปัจจุบัน

☐ อยู่กับมารดาบิดา	☐ อยู่กับมารดา
☐ อยู่กับบิดา	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

๔. อาชีพของผู้ปกครอง

☐ ข้าราชการ	☐ รัฐวิสาหกิจ	☐ พนักงานบริษัท
☐ ค้าขาย	☐ เกษตรกร	☐ รับจ้าง
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)		

๕. ศาสนาที่นักเรียนนับถือ

☐ พุทธ	☐ คริสต์
☐ อิสลาม	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิตีในพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง () หรือ ช่องคำตอบตามความเป็นจริง

ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิตี	ระดับความเชื่อ				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง ๕	เห็นด้วย ๔	ปาน กลาง ๓	ไม่เห็น ด้วย ๒	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง ๑
๑.ข้าพเจ้าเชื่อว่าความกตัญญูทเวทิตีเป็นเครื่องหมาย ของคนดี
๒.แสดงความกตัญญูทเวทิตีได้กับบุคคลทั่วไปที่มี พระคุณต่อเรา
๓.การแสดงความกตัญญูทเวทิตีเป็นจิตสำนึกต้อง แสดงออกด้วยใจบริสุทธิ์
๔.การดูแลเลี้ยงดูมารดาบิดาเป็นหน้าที่ของบุตรและ ธิดาทุกคนทำให้ท่านมีความสุขใจ
๕.การเห็นคุณค่าในตัวเองเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง
๖.ถ้าไม่กตัญญูต่อมารดาบิดาแล้วคงยากที่จะมีกตัญญู ต่อบุคคลอื่น
๗.หากไม่ดูแลเลี้ยงดูมารดาบิดาด้วยความเคารพก็ถือ ว่าไร้ความหมาย
๘.มารดาบิดาเสมือนเป็นพรหม เป็นอาจารย์ และเป็น พระอรหันต์ของบุตรธิดา
๙.การบรรพชาอุปสมบทเป็นการตอบแทนคุณ มารดาบิดา
๑๐.ความกตัญญูทเวทิตีต่อมารดาบิดา ทำได้ทั้งขณะที่ ท่านมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตไปแล้ว
๑๑.รู้สึกสุขใจ เมื่อ ได้ทำความดีตอบแทนบุญคุณผู้ที่มี พระคุณต่อเรา
๑๒.ผู้ที่มีความกตัญญูต่อมารดาบิดาเมื่อสิ้นชีวิตไป แล้ว ย่อมได้ขึ้นสวรรค์ ส่วนผู้ที่อกตัญญูย่อมตกนรก

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียน
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง () หรือ ช่องคำตอบตามความเป็นจริง

พฤติกรรมการปฏิบัติตน ด้านความกตัญญูทวดเวที่ต่อมารดาบิดา	ระดับพฤติกรรม				
	เป็นประจำ	บ่อยๆ	นานๆ ครั้ง	น้อยมาก	ไม่เคยเลย
	๕	๔	๓	๒	๑
ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ					
๑.เตรียมอาหารให้มารดาบิดารับประทาน
๒.เตรียมน้ำดื่มให้มารดาบิดาดื่ม
๓.ดูแลทำความสะอาดห้องนอนของมารดาบิดา
๔.ซักเสื้อผ้าให้มารดาบิดา
๕.จัดอาหารให้มารดาบิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย
๖.จัดยาตามแพทย์สั่งให้มารดาบิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย
๗.ซื้ออาหารหรือผลไม้ที่มารดาบิดาชอบมาฝาก
๘.อาบน้ำถูตัวให้มารดาบิดา
๙.ตัดเล็บมือเล็บเท้าให้มารดาบิดา
๑๐.บีบนวดให้มารดาบิดาเมื่อท่านปวดเมื่อย
ช่วยทำกรงานของท่าน					
๑๑.ช่วยมารดาบิดาหุงข้าวทำกับข้าวรับประทาน
๑๒.ช่วยมารดาบิดากวาดบ้านถูบ้าน
๑๓.ช่วยมารดาบิดาล้างถ้วยล้างจาน
๑๔.ช่วยกรอกน้ำใส่ขวดแช่ตู้เย็นให้มารดาบิดาดื่ม
๑๕.เก็บสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านอย่างระมัดระวัง
๑๖.ช่วยรดน้ำต้นไม้ให้มารดาบิดา
๑๗.ช่วยล้างขัดห้องน้ำให้มารดาบิดา
๑๘.ช่วยทำธุระภายนอกบ้านแทนมารดาบิดา
๑๙.ช่วยไปซื้อของนอกบ้านให้มารดาบิดา
๒๐.ช่วยมารดาบิดาทำงานโดยไม่ต้องเรียกใช้

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ แนวทางการปลูกฝังความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียน

คำชี้แจง โปรดแสดงเหตุผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติตน เรื่องความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดา

๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทีในพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทีต่อมารดาบิดา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมื้อมา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ข

หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย

ภาคผนวก ค

ประวัติโรงเรียนทวิชาติเสก

๘. นายจنگล เมธอาจารย์	พ.ศ. ๒๕๒๒ – พ.ศ. ๒๕๒๗
๑๐. นายสุชาติ ไชยมะโน	พ.ศ. ๒๕๒๗ – พ.ศ. ๒๕๓๑
๑๑. นายสำราญ รัตนวิทย์	พ.ศ. ๒๕๓๑ – พ.ศ. ๒๕๓๒
๑๒. นายกนก จันทร์ขจร	พ.ศ. ๒๕๓๒ – พ.ศ. ๒๕๓๘
๑๓. นายประสาร อุดมวงคาวร	พ.ศ. ๒๕๓๘ – พ.ศ. ๒๕๔๑
๑๔. นายสุรชน จุลโมกษ์	พ.ศ. ๒๕๔๑ – พ.ศ. ๒๕๔๔
๑๕. นายสุวัฒน์ อ้นใจกล้า	พ.ศ. ๒๕๔๕ – พ.ศ. ๒๕๔๗
๑๖. นางสุกัญญา ภูพันธ์ภักดิ์	พ.ศ. ๒๕๔๗ – พ.ศ. ๒๕๕๑
๑๗. นางสุนนมาศ วุฒิสง่าธรรม	พ.ศ. ๒๕๕๑ – พ.ศ. ๒๕๕๓
๑๘. นายสมเกียรติ เจริญนิม	๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ – ปัจจุบัน

๓. ประวัติย่อ

โรงเรียนทวิธาภิเศก เป็นโรงเรียนซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เนื่องในวโรกาสที่ ครองราชสมบัติดินแดนเป็นสองเท่า ของรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบรมอัยกาธิราช เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ ร่วมกับพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน สร้างโรงเรียน ณ บริเวณวัดอรุณราชวรารามฯ เพื่ออุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และได้พระราชทานนาม โรงเรียนแห่งนี้ว่า “โรงเรียนทวิธาภิเศก”

การบำเพ็ญพระราชกุศลทวิธาภิเศก ณ พระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย และสมโภชสิริราชสมบัติ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เนื่องในวโรกาสที่ครองราชสมบัติดินแดนเป็นสองเท่าของรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ นั้น ได้มีการจัดทำเหรียญทวิธาภิเศก แจกให้ข้าราชการทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในเป็นที่ระลึก ด้วยเหตุนี้ทางโรงเรียนทวิธาภิเศก จึงถือวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ของทุกปีเป็น “วันทวิธาภิเศก” และใช้สัญลักษณ์ ภาพเหมือนรูปเหรียญทวิธาภิเศก เป็นตราประจำโรงเรียน

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ นายวรสิทธิ์ อินทาปัจ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ได้ย้ายโรงเรียนมาตั้ง ณ บริเวณวัดนาคกลาง ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงเรียนในปัจจุบันนี้ โดยย้ายนักเรียนชั้นมัธยมปลายบางส่วน มาเรียนในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อการก่อสร้างอาคารเรียนเสร็จสมบูรณ์ จึงได้ย้ายนักเรียนทั้งหมดมาเรียน ส่วนอาคารเรียนหลังเดิม ณ วัดอรุณราชวรารามฯ กรมสามัญศึกษา ได้ทำการเปิดสอนในระดับประถมศึกษา ชื่อว่า โรงเรียนประถมทวิธาภิเศก

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ – พ.ศ. ๒๕๕๑ นางสุกัญญา ภูพันธ์ภักดิ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ เป็นผู้ดำเนินการหญิงคนแรกของโรงเรียนทวิธาภิเศก นับตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนมา

ได้สานต่อการพัฒนาโรงเรียน ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะบรรยากาศด้านวิชาการ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเรียนการสอน (ICT) อาทิ ห้องมัลติมีเดีย เพิ่มขึ้น อีก ๑ ห้องเรียน ห้องเรียนและสื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ (E-classroom, E-learning) และการจัดสรรเครื่องคอมพิวเตอร์ เชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และห้องสมุดโรงเรียน เพื่อบริการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต แก่นักเรียนและครู อย่างทั่วถึง จัดทำศูนย์สารสนเทศนักเรียน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและบริการสืบค้นข้อมูลของนักเรียน ทั้งด้านวิชาการและปกครอง เริ่มโครงการอ่านเฉลิมพระเกียรติฯ จัดชั่วโมงหยุดทุกอย่างเพื่ออ่าน (Drop Everything And Read) ทุกวันพุธ จัดศูนย์พัฒนาวิชาชีพครู เพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ การระดมทรัพยากรจากชุมชน เพื่อพัฒนาโรงเรียนทุกด้าน นอกจากนี้ ได้จัดตั้งชมรมครูอาวุโสโรงเรียนทวีธาภิเศก ร่วมกับสมาคมศิษย์เก่า เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘ เพื่อให้ผู้บริหาร และครูทวีธาภิเศกที่เกษียณอายุทุกท่าน มีโอกาสกลับมาเยี่ยมโรงเรียน ได้พบปะสังสรรค์ จัดกิจกรรมบริการตรวจสุขภาพ จัดทัศนศึกษาและจัดพิธีแสดงมุทิตาจิตแด่ครูอาวุโส

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล** นางสาวพงศ์พัชรา สัมพันธ์รัตน์
- วัน เดือน ปีเกิด** ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๐
- สถานที่เกิด** ๑๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งกระบือ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง
- ประวัติการศึกษา**
- ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๕๓๔
 - เข้าศึกษาต่อระดับมหาบัณฑิตศึกษา สาขาวิชา พระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๓
- สำเร็จการศึกษา** - ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕
- งานด้านการศึกษา**
- ปัจจุบันครูชำนาญการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนทิวาภิเศก อีสรภาพ ๔๒ เขต บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- ที่อยู่ปัจจุบัน** ๗๘/๒๐ ซอยประชาสันติ ถนนดินแดง เขตดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร